

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

ಪ್ರತಿಭಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಧಾರವಾಡ—ಕಿರಣ ೪

ವೈಕುಂಠನ ಮೃತ್ಯುಸತ್ರ

(ಶರತ್ಕಾದಂಬರಿ)

ಮಿಲ್ಕಾರಿ

202352

ಜೂನ್ ೧೯೪೪

ಬೆಲೆ ೧-೮-೦

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_202352

UNIVERSAL
LIBRARY

ಪ್ರತಿಭಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಧಾರವಾಡ—ಕಿರಣ ೪

ವೈಕುಂಠನ ಮೃತ್ಯುಸತ್ರ

(ಶರತ್ಕಾದಂಬರಿ)

ಮಲ್ಲಾರಿ

ಜೂನ್ ೧೯೪೪

ಬೆಲೆ ೧-೮-೦

ಪರಿವಿಡಿ

- ೧ ವೈಕುಂಠನ ಋತ್ಯುಪತ್ರ
- ೨ ಏಕಾದಶಿ ಚೈರಾಗಿ
- ೩ ಪಾಲು

ಪ್ರತಿಭಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಕಿರಣ ೫ - ೬

ಸಾವಿನ ಉಡಿಯಲ್ಲಿ

ಶ್ರೀ. ಎನ್. ಕೆ. ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಎಂ. ಎ. ಬಿ. ಟಿ. ಯವರ

ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿ

ಪ್ರಕಾಶಕರು:— ಭಾಲಚಂದ್ರ ಘೋಷೀಕರ,

ಪ್ರತಿಭಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಧಾರವಾಡ.

ಮುದ್ರಕರು:—ಎನ್. ಜಿ. ಪಾಲೇಕರ

ಹಿಂದನೂತಾ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ.

ನಮಸ್ಕಾರ !

‘ಶರಚ್ಚಂದ್ರ’ ವಂಗ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗಗನಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತ, ತನ್ನ ಶಾಂತಸ್ಥಿಗ್ಧ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ವಿಶ್ವವನ್ನೇ ಮುಗ್ಧಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣದ ರೀತಿ, ಅವನ ಸಹಜ ಸುಂದರ ನಿರರ್ಗಳ ಶೈಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅವನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸ್ವಭಾವ ವಿಶ್ಲೇಷಣದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳೇ ಅವನಿಗೆ ವಿಶ್ವಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಗಣಿಸದೆ ‘ವನಮೋಳಗೊಂದು ಮುನಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡು’ ಅವನ ಕೃತಿಗಳ ಒಗ್ಗಿ ಧೂಗುಟ್ಟುವವರೊಬ್ಬರಿಬ್ಬರು ‘ಸಲೂನ್’ ಪತ್ರಿಕೆಯ ವಿಮರ್ಶಕ(?) ರದ್ದಿರಬಹುದು. ಅವರಿಗೆ ಕವಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ಉತ್ತರವೇ ಸಾಕು—“ ಇನ್ನಾವನಾದೊಡಂ ಕಷ್ಟಮಂ ಬಗೆವಂ ಜೋರಂಗೆ ವಿರಹಿಗಂ ದೃಷ್ಟಾಂತಮಾಗಿ ಸಲ್ವಂ, ಸಂದೇಹಮೇಂ? ” ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳು ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳೇ.

ವಂಗ ಸಾಹಿತ್ಯಕನೊಬ್ಬ ವಿಶ್ವಮಾನ್ಯನಾದುದು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯ. ಅಂತಹನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ರಸಿಕರಿಗೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪಕ್ಷಾನ್ನಗಳ ದುರ್ಭಿಕ್ಷುವಿರುವುದೆಂದಲ್ಲ; ವಂಗ ದೇಶದ ಹೆಸರಾದ ಬಾಣಸಿಗನೊಬ್ಬನ ಉತ್ತಮ ಪಕ್ಷಾನ್ನಗಳ ಸವಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿರೆಂದು,—ಹೋಳಿಗೆ ಮಂಡಿಗೆಗಳೊಡನೆ ಸಂದೇಶ-ರಸಗುಲ್ಲಗಳೂ ಇರಲೆಂದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಶಕ್ಯವಿದ್ದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಈ ‘ವೈಕುಂಠನ ಮೃತ್ಯುಪತ್ರ’ವೊಂದು. ‘ಮತ್ತೂ ಶರತ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೇಕೆ’ ಎಂದುದಕ್ಕೆ ಗೆಳೆಯ ಭಾಲಚಂದ್ರ ‘ಹೋ ಇರಲಿ, ಏಕೆ ಸಂಕೋಚ ಪಡುತ್ತಿದ್ದೀ?’ ಎಂದ; ‘ಜೊತೆಗಾತಿ ಎಂಬ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾದಂಬರಿ ಮೂರನೆಯ ಪ್ರಕಟನೆಯೆಂದು ಯೋಜಿಸಿದ್ದೆಯಲ್ಲವೆ? ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಕೋಚವಿಂವ ಕೇಳಿದೆ, ಅಷ್ಟೆ’ ಎಂದೆ ನಾನು. ಅದಕ್ಕವನು ‘ಸ್ವತಂತ್ರ-ಗಿತಂತ್ರ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಲೇಖಕರು ವೇಳೆಗೆ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟರಲ್ಲವೆ? ನನ್ನ ಪ್ರಕಟನೆಗಳು ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೊರಡಬೇಕು—ಹೊತ್ತಿಗೆ ಯಾವುದೂ ಉತ್ತಮ ಪುಸ್ತಕ ಕೊಡಬಹುದು.

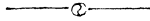
ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದು ಕಾದು ಕುಳಿತರೆ ತೀರಿಹೋಯಿತು, ಮಾಲೆ—' ಎಂದ. 'ಹಾಗಾದರೆ ಹೊಡೆ' ಎಂದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಗೆ. ಭಾಲಚಂದ್ರ ಇದನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪವಣಿಸಿಕೊಂಡ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಗೆಳೆಯನಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವಂತೂ ಸರಿಯೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಮಾತು: ನಾನಿದನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಲಿ ಅವನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದುದಾಗಲಿ ಸಲೂನ್ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮುಂದೆ ಸಡ್ಡು ಹೊಡೆಯುವುದಕ್ಕಲ್ಲ. ಶರಚ್ಚಂದ್ರನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ, ಅವನನ್ನು ಓದಲು ಸದಾತವಕಪಡುವ ದೊಡ್ಡ ರಸಿಕವೃಂದದ ಕಡೆ ನೋಡಿ; ಶರಚ್ಚಂದ್ರನ ತಲೆಮೆಟ್ಟೆ, ಹಾರುವ 'ಯಾವ ಹೊಸ ಸ್ವತಂತ್ರ ಲೇಖಕ, ಯಾವ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೋ' ಪ್ರಕಾಶಕನಿಗೆ ತಿಳಿಯದುದಕ್ಕೇ, ಹುಡುಕಲಾಗದು ದಕ್ಕೇ. ಅಂತೂ ಗುಣಜ್ಞ ರಸಿಕರಿಗಾಗಿ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಪುಸ್ತಕ ಎರಡು ಚಿಕ್ಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಂದ ೧೬೦ ಪುಟಗಳಷ್ಟು ಆಗುವುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಚ್ಚಿನ ಕೆಲಸ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಪೂರೆಯಿಸಿದಾಗ ಬಂತಲ್ಲ ಗದೆ! ೧೯೪೪ ರ ಕಾಗದ ನಿಯಂತ್ರಣ (ಮಿತವ್ಯಯ) ಆಜ್ಞೆ! ಪ್ರಕಾಶಕರು ಕಳೆದ ವರ್ಷದ ಮೂವತ್ತು ಶತಾಂಶದಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಕಾಗದವನ್ನು— ಅದೂ ಹನ್ನೆರಡು ಸರಿಯಾದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ, ತಿಂಗಳಿಗೊಂದು ಭಾಗದಂತೆ— ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಬಳಸಬೇಕಂತೆ! ಸಿಡಿಲೇ ಬಡಿದಂತಾಯಿತು. ಕಂಪೋಜಿಟರ ನಿಗ್ಗೊಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಎರಡನೆಯ ಕಾದಂಬರಿ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು ಹೋಯಿತು! ಬೇರೆ ಎರಡು ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆ. ಈ ಮೂವತ್ತು ಶತಾಂಶ ಕಾಗದ ದಲ್ಲ ಯಾವ ಪ್ರಕಾಶಕರು ಎಷ್ಟು ಪುಟಗಳ ಎಷ್ಟು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತಾರೋ! ಆದುದರಿಂದ ವಾಚಕರೇ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿಮ್ಮ ಓದನ್ನು ನೂರಕ್ಕೆ ಎಪ್ಪತ್ತರಷ್ಟು ತಗ್ಗಿಸಿರಿ; ಉಳಿದ ಮೂವತ್ತನ್ನೂ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳೂ ಸಮಭಾಗದಲ್ಲಿ ಓದಿರಿ. ಇಷ್ಟೇ. ನಮಸ್ಕಾರ— ಒಂದಲ್ಲ, ಮೂರು ಹತ್ತಾಂಶ.

ಧಾರವಾಡ
೧೯೪೪ ಜೂನ್ ೨೫

ಮೇವುಂಡಿ ಮಲ್ಲಾರಿ

ವೈಕುಂಠನ ಮೃತ್ಯುಪತ್ರ

೧

ವಿದಾರು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಬಾಬೂಗಂಜದ ವೈಕುಂಠ ಮಜುನು ದಾರನ ಕಿರಾಣಿ ಅಂಗಡಿ ಹಲವು ಎಡರುತೊಡರುಗಳೊಡಗಿಯೂ ಉಳಿದುದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟರು. ವೈಕುಂಠ ಹೇಗೆ ತೂಗಿಸಿ ಕೊಂಡನೆಂಬುದು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದು. ಅಂದಿನಿಂದ ಅಂಗಡಿ ಹೆಚ್ಚಳ ಹೊಂದುತ್ತಲೇ ಬಂತು. ಏನೂ ಕಷ್ಟವಿಲ್ಲವೆಂದಾದ ಮೇಲೆ, ವೈಕುಂಠ ತನ್ನ ಹಿರಿಯ ಮಗನನ್ನು ಸಾಲೆ ಬಿಡಿಸಿ ಅಂಗಡಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದ. ಆಗಲೂ ಕೆಲವರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು 'ನೋಡಿದಿರಾ ಮುದುಕನ ರೀತಿ! ಹುಡುಗ ಅಷ್ಟು ಚುರುಕು ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಒಂದು ವರ್ಷ ಪಾಸ್ ಆಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದೆ? ಅವರವ್ವ ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಹೀಗಾಗಬಹುದಿತ್ತೆ? ಕಿರಿಯ ಮಗನನ್ನು ಸಾಲೆಬಿಡಿಸಿ ನೋಡಲಿ, ಪೊರಕೆಯಿಂದ ಹುಚ್ಚುಳಿಸಿಬಿಡುವಳು!' ಎಂದು ಜನರಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಹಿರಿಯ ಮಗ ಗೋಕುಲ ಚುರುಕಲ್ಲ ನಿಜವೇ. ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಪಾಠ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಫಲಿತಾಂಶ ಹೊರಬಿದ್ದ ದಿನ ಅವನು ಸಣ್ಣ ಮೋರೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಮಲತಾಯಿಯ ಮುಂದೆ ಅತ್ತುಬಿಟ್ಟ. ಅವಳು ಅವನನ್ನು ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು, ಸ್ನೇಹದಿಂದ ತಲೆಯ

ಮೇಲೆ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸಿ, “ಗೋಕುಲ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಕಷ್ಟ ಬಂದೇ ಬರುವವು. ನಗೆಮೊಗದಿಂದ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಪುನಃ ಯತ್ನಿಸುವ ಹುಡುಗ ಮುಂದಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಳಬೇಡ ಮಗೂ, ಇನ್ನು ಮನಸುಗೊಟ್ಟು ಕಲಿ, ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ಪಾಸಾಗುತ್ತೀ” ಎಂದಳು.

ಕಿರಿಯ ಮಗ ವಿನೋದ ಜಿಗಿದಾಡುತ್ತ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಅವನು ಅಣ್ಣನಿಗಿಂತ ಆರು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಚಿಕ್ಕವ; ಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಗ ಹಿಂದೆ. ಆದರೆ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗನಾಗಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಡಬಲ್ ಪ್ರಮೋಶನ್ ಪಡೆದಿದ್ದ. ಈ ಸುವಾರ್ತೆ ಕೇಳಿ ತಾಯಿ ಅವನನ್ನು ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು, ಪುಲಕಿತ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಒಹುವಾಗಿ ಹರಸಿದಳು.

ವೈಕುಂಠ ರಾತ್ರಿ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಬಂದ. ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳ ಸಮಾಚಾರ ಕೇಳಿ ಚೆಲ್ಲೋ ಕಟ್ಟು ಏನೂ ಆಡಲಿಲ್ಲ; ಮಕ್ಕಳ ಭಾರ ಅವರ ತಾಯಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ನಿಯಮದಂತೆ ಕೈಕಾಲು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು, ಊಟ ಮುಗಿಸಿ, ತಾಂಬೂಲ ಮೆಲ್ಲುತ್ತ ಪಾತೆ ತೆರೆದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತ.

೨

“ಅವ್ವಾ, ಭವಾನೀ ಇದ್ದೀಯಾ?”

ಎನ್ನುತ್ತ ಬಡಿಗೆಯ ಸದ್ದು ಮಾಡುತ್ತ ಜಯಲಾಲ ಬನರ್ಜಿ ಮಾಸ್ತರು ಅಂದೇ ಸಂಜೆಗೆ ವೈಕುಂಠನ ಮನೆಗೆ ಹೋದರು. ಅವರು ವೈಕುಂಠನ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಉದ್ದರಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅಂತೆಯೇ ಅವನ ಗೃಹಿಣಿಯನ್ನು ಅವ್ವಾ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಭವಾನಿ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಾವಿ ಹಾಸಿಕೊಂಡು, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹುಡುಗ ರನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಚೆಟ್ಟನೆದ್ದು ಆಸನ ಹಾಕಿದಳು. ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರು ಕೂಡು ಕೂಡುತ್ತಲೇ ಆರಂಭಿಸಿದರು: “ರತ್ನ

ಗರ್ಭಾ ಎಂದರೆ ನೀ ಅವ್ವ! ಎಂಥ ಹುಡುಗನನ್ನು ಹಡೆದಿದ್ದೀ! ನಿಮ್ಮ ವಿನೋದ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಫಸ್ಟ್! ಒಮ್ಮೆಲೆ ಡಬಲ್ ಪ್ರಮೋಶನ್! ಇವನು ಪಡೆದ ನಂಬರು ನೋಡಿ ಹೆಡ್ ಮಾಸ್ಟರ್ ಮಹಾಶಯರು ಕೂಡ ಬೊಟ್ಟು ಕಚ್ಚಿದರು! ನಾನಂತೂ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕಲಿಸಿ ಕಲಿಸಿಯೇ ಮುದುಕ ನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಅವ್ವಾ, ವಿನೋದನಂಥ ಹುಡುಗನನ್ನು ಎಂದೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾ ಇದನ್ನೇ ಹೆಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆ— ನಿಮ್ಮ ಮಗ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಜಜ್ಜಾ ಗುತ್ತಾನೆ— ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ.”

ಭವಾನಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರು ಉತ್ಸಾಹಿತರಾಗಿ ಮಾತನಾಡತೊಡಗಿದರು: - ಮತ್ತೀ ಗೋಕುಲನೋ! ಅವ ಎಲ್ಲಿ, ಇವ ಎಲ್ಲಿ! ಇವ ಕತ್ತೆಗಳ ಸರದಾರನೇ ಸೈ. ಪರೀಕ್ಷೆಯ ದಿನ ನಾನೇ ಇವರ ಕಾವಲಾಗಿದ್ದೆ. ಮೇಜಿನಡಿಯಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಎಷ್ಟೋ ಹುಡುಗರು ಕಾಸಿ ಮಾಡಿದರು. ಇವನ ಎರಡೂ ಕಡೆ ಮಲ್ಲಿಕರ ಎರಡು ಹುಡುಗರು ಕಾಸಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾ ನೋಡಿಯೂ ನೋಡ ದಂತಿದ್ದೆ. ಈ ದುರ್ಭಾಗ್ಯನಿಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣುಸನ್ನೆ ಮಾಡಿದೆ ಕೂಡ. ಆದರೆ ಇವ ಸೆದ್ದ ಬಸವಣ್ಣನಂತೆ ಕೂತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದ; ಎಡಕೆ ಬಲಕೆ ನೋಡ ಲಿಲ್ಲ ಕೂಡ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಮಲ್ಲಿಕರ ಹುಡುಗರೇ ಪಾಸಾದರು, ಇವ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆ? ಹೌದೋ ಅಲ್ಲವೋ, ಇವನನ್ನೇ ಕೇಳಿ.” ಎಂದು ಜಯಲಾಲ ಮಾಸ್ಟರ್ ಬಡಿಗೆ ಎತ್ತಿ ಗೋಕುಲನನ್ನು ಹೊಡೆಯುವಂತೆ ನಟಿಸಿ, ಹುಡುಗರನ್ನು ಹೊಡೆಯುವ ಮೈಯುಂಡುಹೋದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಗೋಕುಲನ ಮೈಗೆ ಮಾತ್ರ ಮುಳ್ಳು ಬಂದಿತು. ತಕ್ಷಣ ಭವಾನಿ ಮಲಮಗನನ್ನು ಎದೆಗವಚಿಕೊಂಡಳು.— ಗೋಕುಲನಿಗೆ ತಾಯಿ ಇಲ್ಲ, ತಾಯಿಯ ನೆನಪೂ ಇಲ್ಲ. ಮಲತಾಯಿ ಯಿಂದಲೇ ದೊಡ್ಡವನಾಗಿದ್ದಾನೆ.— ಅವಳು ಅವನನ್ನು ಅಕ್ಕರತೆಯಿಂದ ಮೈದಡವುತ್ತ ಮೃದುಸ್ವರದಿಂದ ನುಡಿದಳು. “ಮಗೂ, ಎಲ್ಲ ಹುಡುಗರು

ಪುಸ್ತಕ ನೋಡಿ ಬರೆದರು, ನೀ ಮಾತ್ರ ಯಾವ ಕಡೆಗೂ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಲಿಲ್ಲವೆ?”

ಗೋಕುಲ ನೀರವವಾಗಿದ್ದ. ತನ್ನ ಅಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಇದೇ ಕಾರಣ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಅತ್ಯಂತ ಲಜ್ಜಿತನಾಗಿ ಮುಖ ತಗ್ಗಿಸಿದ. ಈ ಮಾತುಕತೆ ಒಳಗೆ ವೈಕುಂಠನ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳಲು, ಅವನು ಖಾತೆಯಿಂದ ಮುಖವೆತ್ತಿ ಕೇಳತೊಡಗಿದ.

ಭವಾನಿ ಮುಗುಳ್ಳಕ್ಕು, “ಈ ವರ್ಷ ಜಿನ್ನಾಗಿ ಓದಿ, ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ಇವನೂ ಫಾಷ್ವ್ ಆಗುತ್ತಾನೆ” ಎಂದಳು.

ಮಲತಾಯಿಯ ಈ ಸ್ನೇಹಸ್ವರವನ್ನು ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರಿಗೆ ಗುರುತಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸವತಿಯ ಮಕ್ಕಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಲತಾಯಿಗೆ ವಿದ್ಯೇಷ ವಿರುವುದು ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧ ಸತ್ಯವೆಂದು ಅವರ ಭಾವನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನಡೆದೀತೆಂದು ಅವರಿಗೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಕೇವಲ ತೋರಿಕೆಯ ರೀತಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು, ಗೋಕುಲನನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೇಳುತ್ತಾ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ನಾಲಗೆಯಿಂದ ತಾಲುವಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ತರದ ಧ್ವನಿಮಾಡುತ್ತ ನುಡಿದರು: “ಹಾ ಹಾ! ಗೋಕುಲ ಫಾಷ್ವ್ ಆಗುತ್ತಾನೆ! ಪೂರ್ವದ ಸೂರ್ಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಮೂಡುತ್ತಾನೆ! ಫಾಷ್ವ್ ಆಗುವವ, ಅವ್ವಾ, ಇಕಾ, ನಿನ್ನ ಎಡಕ್ಕೆ ಕೂತಿದ್ದಾನೆ!” ಎಂದು ಅವರು ವಿನೋದನನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, ಒಣನಗೆಯೊಡನೆ “ಅಂತೇನು ಈ ಹುಡುಗನಿಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಲಜ್ಜೆ ಇದೆಯೆ? ತಿರುಗಿ ಹುಡುಗರೆದುರು ಹೆಮ್ಮೆ ಕೊಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ— ‘ನಾನೇನೋ ಪಾಸಾಗಲಿಲ್ಲ ನಿಜ. ಆದರೆ ನನ್ನ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಮೇಲು! ಯಾರ ತಮ್ಮಂದಿರು ಹೀಗೆ ಡಬಲ್ ಪ್ರಮೋಶನ್ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ ಹೇಳಿರೋಲೇ!’ ಎಂದು. ಕೇಳಿದೆಯಾ ಅವ್ವಾ! ತಮ್ಮ ಫಾಷ್ವ್ ಆದುದಕ್ಕೆ ನಾಚಿಕೊಂಡು ಸಾಯುವುದು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗುಳಿಯಿತು, ಜಂಬ ಕೊಚ್ಚುತ್ತಾನೆ!” ಎಂದರು.

ಭವಾನಿಗೆ ತಡೆಯುವುದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಗೋಕುಲನನ್ನು ಬರಸೆಳೆದು ಅವನ ಮುಖವನ್ನು ಎದೆಗವಚಿಕೊಂಡಳು. ಅವನು ನಾಚಿಕೆಸಾವಾಗಿ ತಾಯಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮುಖ ಮರೆಸಿಕೊಂಡ. ಗೋಕುಲ ತನ್ನ ತಮ್ಮನನ್ನು ಎಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರೀತಿಸುವನೆಂಬುದನ್ನು ಆಕೆ ಬಲ್ಲಳು.

ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರು ನಾಲ್ಕು ಮಾಮೂಲಿಯ ಮಾತನಾಡಿ, ವಿನೋದನಿಗೆ ಈಗಲೇ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಕಲಿಸಲು ಯೋಗ್ಯ ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು ಇಡುವುದು ಉಚಿತವೆಂದು ಹೇಳಬಯಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪಕ್ಕದ ಕೋಣೆಯಿಂದ ಬೆಳಕು ಬಂದು ತಾಯಿ-ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅವರ ಮನಸಿಗೆ ಅಘಾತವಾದಂತಾಯಿತು. ಭವಾನಿ ಗೋಕುಲನನ್ನು ಎದೆಗವಚಿಕೊಂಡು ಬೋಳಯಿಸುವ ರೀತಿ ಮಲಮಗನಾದರೆ ಹೇಗಿರಬೇಕೋ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವುದು ಉಚಿತವೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂದವರಿಗೆ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಯಿತು. ಮಾತು ಹೊರಳಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಭವಾನಿ ಈವರೆಗೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು; ಈಗಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ ಕೊನೆಗೆ ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರು ರಾತ್ರಿ ಬಹಳವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಿ, ಬಾಯ್ತುಂಬ ಹರಸುತ್ತ, ವಿನೋದ ಮುಂದೆ ಜಡ್ಡಿಯಾಗುವನೆಂದು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನಿಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಉಸಿರುತ್ತ, ಬಡಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಎದ್ದರು. ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ವೈಕುಂಠ ಇದೇ ಸಮಯ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದನೇನೋ.— ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ಕಲೋರ ಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ: “ ಎಲೇ ಗೋಕುಲ, ಎಲ್ಲರೂ ಪುಸ್ತಕ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರೆದು ಪಾಸಾದರು, ನೀನೇಕೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರೆಯಲಿಲ್ಲ ? ”

ಗೋಕುಲ ಹೆದರಿ ಮುದುರಿಕೊಂಡು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಮುಖ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡ. ಬಹಳ ಬೆದರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅವನು ಹೇಳಿದುದರ ಭಾವಾರ್ಥ

ಇಷ್ಟು: ಪೂರ್ವಾಹ್ನದಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಡ್‌ಮಾಸ್ಟರು ಬಂದು ಕಳ್ಳತನದಿಂದ ಕಾಪಿ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು.

ವೈಕುಂಠ ಕೆಲ ಹೊತ್ತು ನಿಃಶಬ್ದವಾಗಿ ನಿಂತು ಏನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ದನೋ—ಕೊನೆಗೆ “ ನಾಳೆಯಿಂದ ನೀ ಸಾಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಡ. ನನ್ನ ಸಂಗತಿ ಅಂಗಡಿಗೆ ಬಾ, ” ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ. ಇದೊಂದು ವಾಡಿಕೆಯ ಶಾಸನ ಇರಬಹುದೆಂದು ಭವಾನಿ ಆಗ ಏನೂ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಮುಂಜಾನೆ ವೈಕುಂಠ ನಿಜವಾಗಿ ಯೂ ಅವನನ್ನು ಅಂಗಡಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟೊಡನೆ ಅವಳು ಸಿಟ್ಟು ಬೆಂಕಿಯಾಗಿ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಿದಳು.

“ ಇದೇನು ಹುಚ್ಚುಚ್ಚಾರ! ಇನ್ನೂ ಹಾಲುಗಲ್ಲವ ತುಡುಗ ನಿಮ್ಮಂಗಡಿ ನಡೆಸಬೇಕೆ ? ಅದಾಗದು. ನಾ ಜೀವಂತ ಇರುವತನಕ ನಮ್ಮ ಗೋಕುಲನನ್ನು ಸಾಲೆ ಬಿಡಿಸಗೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಾ ಇಂಥ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ನೋಡಿಲ್ಲ—” ಎಂದು ಗೃಹಿಣಿ ಸಿಟ್ಟುಸಿಟ್ಟಿಲೆ ಮಗನನ್ನು ಎಳೆದು ಕೊಂಡು ಹೊರಟಳು. ವೈಕುಂಠ ನಸುನಕ್ಕು ನುಡಿದ: “ ಅಲ್ಲಾ, ಸಿಟ್ಟು ಯಾರಿಗೆ ಎಂದೆ ? ”

“ ನಿಮಗೆ. ಮತ್ತಾರಿಗೆ ? ”

“ ನನಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದದ್ದು ಎಂದಾದರೂ ನೋಡಿದ್ದೆಯಾ ? ”

“ ಹಾಗಾದರೆ ನೀವು ನಡೆಸಿದ್ದೀನು? ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಪಾಸು ನಪಾಸು ಎರಡೂ ಇದ್ದದ್ದೇ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಲೆ ಬಿಡಿಸುವುದೇ ? ”

ವೈಕುಂಠ ಗೋಕುಲನನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆ ಕಳಿಸಿಬಿಟ್ಟು ನಗುಮೊಗದಿಂದ ಹೇಳಿದ: “ ಇಲ್ಲಿ ಕೇಳು, ನನಗೆ ಸಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಹಿರಿಯ ಮಗನನ್ನು ನಾನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ಅಂಗಡಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು. ನಿನ್ನ ಕಿರಿಯನುಗ ಎಂದಾದರೂ ಜಡ್ಡಿಯಾಗುತ್ತಾನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರಂತೆ ನಾನೇನು ಭರವಸೆ ಕೊಡಲಾರೆ. ಆದರೆ ನನ್ನ ತರು

ವಾಯು ಗೋಕುಲನ ಅವಲಂಬನದಿಂದ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿರಬಲ್ಲೆರೆಂದು ಮಾತ್ರ ನಿಶ್ಚಿತ ಹೇಳಬಲ್ಲೆ.”

ಭವಾನಿಗೆ ವಾಗ್ತೃವೆನಿಸಿ ಕಣ್ಣೀರು ಬಂತು. “ಅದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಗೋಕುಲ ಬಲು ಸರಳ ಹುಡುಗ. ಇವನಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹಿಡಿತ ಹೊಡೆತ ತಿಳಿಯಬಹುದೆ? ಇವನಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಇಂಗು ಹಚ್ಚಬಹುದು.” ಎಂದಳು.

“ಎಲ್ಲರೂ ಠಕ್ಕಿ ಸಲಾರರು. ಆದರೂ ಕೆಲಕೆಲವರು ಠಕ್ಕಿ ಸುವರು ಸಿಜ. ಠಕ್ಕಿ ಸಲಿ. ಆದರೆ ಇವನು ಯಾರನ್ನೂ ಠಕ್ಕಿ ಸುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ! ಇಷ್ಟು ಸಾಕು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಾನಾಗಿ ಬರುವಳು.” ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅವನ ನೇತ್ರಗಳೂ ಸಜಲವಾದವು. ಅವನೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಸರಳ ಮನುಷ್ಯ. ಆದರೆ ಬಂದವಾಳದ ಅಭಾವದಿಂದ ಬಹಳ ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕಾಯಿತು. ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಕಾಲವು ಕಠಿಣ ಬಂದಿದೆ, ಆಗಿನ ಸತುವೂ ಇಲ್ಲ ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಕಣ್ಣು ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ನುಡಿದ: “ಗೋಕುಲ ಈ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಎಂಥ ದೊಡ್ಡ ಲೋಭದಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆಂಬುದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ವ್ಯವಹಾರದ ಹಿಡಿತಹೊಡೆತ ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ಅವನಿಗೆ ಬಂದಂತೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ನಾ ಕಲಿಸಬೇಕಾದ್ದು ಇನ್ನೆರಡಾಣೆ ಮಾತ್ರ.”

“ಆದರೆ ಜನ ಏನೆಂದಾರು?”

“ಮಂದಿಯ ಮಾತು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು, ನನ್ನದು ಮಾತ್ರ ನನಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಇವನಿಗೊಪ್ಪಿಸಿದನೆಂದರೆ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಬಹುದೆಂದು ನನಗೆನಿಸುತ್ತದೆ.”

ಗಂಡನ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಕೆಡುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಭವಾನಿ ಈಗ ಕೆಲ ದಿನಗಳಿಂದ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದಳು. ಅವನ ಕೊನೆಯ ಮಾತಿ ನಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಅಳು ಬಂದಿತು. “ಒಳ್ಳೆಯದು, ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ”

ಎಂದು, ತಾನೇ ಹೋಗಿ ಗೋಕುಲನನ್ನು ಕರೆತಂದು ಗಂಡನಿಗೊ
ಪ್ರಿಸಿದಳು.

“ ಇವರ ಸಂಗಡ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗು ಮಗು. ನೀ ಸಮರ್ಥನಾ
ದರೆ ನಮ್ಮ ಬಾಳು! ”

ಗೋಕುಲ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಮುಖ ನೋಡಿ ವಿಸ್ಮಿತನಾದ. ಪಾಪ,
ಅವನು ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿಯೇ ಈ ವರ್ಷ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಉತ್ತೀರ್ಣ
ನಾಗಬೇಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿದ್ದ. ಸಾಲೆ ಬಿಟ್ಟು ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗು
ವುದು ಗೌರವವೆಂದು ಯಾವ ಹುಡುಗರೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನೂ
ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನೆಂದೂ ತಾಯಿಯ ಮಾತು ಮೀರುವವನಲ್ಲ. ಸಹ-
ಪಾಠಿಗಳ ವ್ಯಂಗ್ಯೋಕ್ತಿ ಅವನ ಮನಸಿಗೆ ಚುಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೂ ಅವನು
ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ.

೩

ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದುಹೋಗಿವೆ. ಜರಾಗ್ರಸ್ತ ವೈಕುಂಠ ಸಾಯ
ಲಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಗೋಕುಲನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ತಪ್ಪು ಮಾಡ
ಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅವನ ಅಂಗಡಿಯ ಕಡೆ ನೋಡಿದರೇ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು.
ಈಗ ಗಂಜದಲ್ಲಿ ಕಿರಾಣಿ ಅಂಗಡಿಯಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷಗಟ್ಟೆ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವ
ದೊಡ್ಡ ಮಂಡಿಯಾಗಿದೆ. ವಿನೋದ ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಎಂ. ಎ. ಓದುತ್ತಿ
ದ್ದಾನೆ. ವೈಕುಂಠ ಮೊಮ್ಮಗ-ಮೊಮ್ಮಗಳ ಮುಖ ನೋಡಿ ಹರುಷದಿಂದಲೇ
ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಕಿರಿಯನುಗನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜನರಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ
ಅಭದ್ರವಚನಗಳಿಂದ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳು ಅವನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಭಾರ
ವಾಗಿದ್ದವು.

ಒಂದಿನ ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ವೈಕುಂಠನಿಗೆ ಬಾಳಿನ ಕೊನೆಯ ಕರೆ ಕೇಳಿತು.
ಮೈಯೊಳಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಹೊಸ ವೇದನೆಯುಂಟಾಗಿಯೇ ಎಚ್ಚಿತ್ತ.

ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕರೆದು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಮ್ಲಾನಮುಖದಿಂದ ಕಿಂಚಿತ್ ನಕ್ಕು ಹೇಳಿದ: “ ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯ ತುಂಬುತ್ತ ಬಂತು. ಆದುದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂಚೆಯೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನೀ ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಬರುವ ವರೆಗೂ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ನೋಡಿಕೋ. ”

ಗಂಡನ ಶೀರ್ಣಕರವನ್ನು ತನ್ನೆರಡು ಕೈಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಭವಾನಿ ನೀರವವಾಗಿ ಅಳತೊಡಗಿದಳು. ಅವನು ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದ: “ಗೋಕುಲ ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವನ ತಾಯಿ ತೀರಿಕೊಂಡಳು. ಎರಡನೆಯ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆ ನನಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾ ಒಬ್ಬೊಂಟಿಗ, ಗೋಕುಲ ನನ್ನು ಸಲಹುವುದು ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಮನವರಿಕೆಯಾದಾಗ ಮತ್ತೊಂದು ಮದುವೆಗೆ ಒಪ್ಪಿದೆ. ದೇವರು ನನ್ನ ಅಂತರಂಗ ಅರಿತ, ಒಳ್ಳೆಯ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟ; ನನಗೆಂದೂ ಯಾವ ಕಷ್ಟವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ವಿನೋದನೊಬ್ಬ ಈ ಕಡೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ದುಃಖ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ನಾ ಆನಂದ ಬಿಂದಲೇ ಹೊರಟುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ”

ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅವನ ಬಾಡಿದ ಕಣ್ಣುಗಳು ಒದ್ದೆಯಾದವು. ಭವಾನಿ ಸೆರಗಿನಿಂದ ಒರಸಿದಳು. ಅವಳ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ದಳದಳ ನೀರು ಹರಿಯುತ್ತಲಿತ್ತು. ವೈಕುಂಠ ಹೇಳಿದ: “ನಾನಂತೂ ಹೋಗುವೆ. ನಾಸಿಲ್ಲದಾಗ ಕಷ್ಟದಿಂದಾರ್ಜಿಸಿದ ಅಂಗಡಿಯನ್ನು ವಿನೋದ ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಗೊತ್ತಿಗೆ ಹಚ್ಚುವ. ಈ ದುಃಖ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ದ್ವರೂ ನನ್ನನ್ನು ಪೀಡಿಸುವುದು.” ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆದು ಮತ್ತೆಂದ: “ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೋ? ನಿನಗೆ ನಿಲ್ಲಲೂ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲದಂತಾಗುವುದು. ನಮ್ಮ ಗೋಕುಲ ಕೂಡ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬೀದಿ-ಬಿಕ್ಕುಕ ಆಗ ಬೇಕಾದೀತು!”

ವೈಕುಂಠ ಭಯದಿಂದ ನಡುಗಿದ. ಈ ದುರ್ಘಟನೆಯನ್ನು ನೆನೆದೊಡನೆ ಅವನ ಎದೆಬಡಿತ ನಿಂತು ಹೋಗತೊಡಗಿತು. ಭವಾನಿ ಗಂಡನ ಮುಖದಲ್ಲಿ

ಮುಖವಿಟ್ಟು ಅಳುತ್ತಳುತ್ತ ನುಡಿದಳು: “ಹಾಂ, ನೀವು ವಿನೋದನಿಗೆ ಏನೂ ಕೊಡಬೇಡಿರಿ. ನೀವು ನೆತ್ತರು ನೀರುಮಾಡಿ ಗಳಿಸಿದುದನ್ನು ನಾ ಯಾರಿಗೂ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂಗಡಿ, ಮನೆ, ಹಣ ಒಡವೆ ಎಲ್ಲಾ ಗೋಕುಲನಿಗೆ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟು ಹೋಗಿರಿ ನೀವು ಶಾಂತರಾಗ್ರಿ, ನಿಶ್ಚಿಂತ ರಾಗ್ರಿ,— ಅದಕ್ಕೆ ನಾ ಸಾಷ್ಟಿ ಹಾಕುವೆ.”

ವೈಕುಂಠ ಕೆಲಹೊತ್ತು ಹೆಂಡತಿಯ ಮುಖ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು ಉಸಿರ್ಗರೆದು ನುಡಿದ: “ ಹಗಲಿರುಳೂ ನಾನಿದನ್ನೇ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಮನಃ ಪೂರ್ವಕ ದೇವರನ್ನು ಕೂಡ ನೆನೆಯುವುದಾಗಿಲ್ಲ. ಏನು, ನೀ ಇದಕ್ಕೊಪ್ಪುವೆಯಾ ? ” ಎಂದು ನಿರಾಶೆಯ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಟ್ಟು ಭವಾನಿಯ ಎದೆ ಬಿರಿಯಿತು. ಅವಳು ಅವನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಗದ್ಗದ ಸ್ವರದಿಂದ ನುಡಿದಳು: “ಹೂಂ, ನಾ ಒಪ್ಪುವೆ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಹೇಳುವೆ. ನನಗೇನೂ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನೀವು ನಿಶ್ಚಿಂತರಾದರೆ ಸಾಕು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕ್ಷೋಭವೂ ಯಾವ ಕ್ಲೇಶವೂ ಇರಬಾರದು, ಅಷ್ಟೆ.”

ವೈಕುಂಠ ಮತ್ತೆ ಕೆಲಸಮಿಷ ನೀರವವಾಗಿ ಅವಳ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು ನಿದಾನವಾಗಿ ಹೇಳಿದ: “ ಆದರೆ ವಿನೋದ ? ”

ಭವಾನಿ ತಟ್ಟನೆ ಉತ್ತರವಿತ್ತಳು: “ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ನೀವು ಯೋಚಿಸಬೇಡಿರಿ. ಅವನು ಕಲಿತಿದ್ದಾನೆ, ತನ್ನ ಹಾದಿ ತಾ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಅವನೆಷ್ಟೇ ಕೆಟ್ಟವನಿರಲಿ, ಗೋಕುಲ ಅವನನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ; ತನ್ನ ತಮ್ಮನನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ.”

ವೈಕುಂಠ ಸುಮ್ಮನಾದ. ತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ಉಸಿರ್ಗರೆದು ಮಗ್ನನಾದ. ಭವಾನಿ ಕಲ್ಲ ಮೂರ್ತಿಯಂತೆ ಅಲ್ಲೆಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಅತ್ಯಂತ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಅವಳ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ಹರಿಯಿತು. ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನಲ್ಲಿ ಗಂಡನಿಗೆ ನಂಬಿಗೆಯಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕೆಟ್ಟವನೆಂದು ಪುತ್ರೋಚಿತ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂಬ ದುಃಖ ಅವಳ ಹೃದಯ

ನನ್ನು ಶಲ್ಯದಂತೆ ಚುಚ್ಚಿ ನೋಯಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಒಂದಿಷ್ಟೂ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕಟ್ಟುವನಿರಲಿ ಏನೇ ಇರಲಿ, ಅವಳು ತಾಯಿ, ಅವ ಮಗ. ಆ ದೈವಗೇಡಿ ಮಗನ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯ ಭವಿಷ್ಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ತಾಯ್ನುರುಳು ಶೋಕಾಕುಲನಾಯಿತು. ಆದರೆ ತಿರುಗಿ ಪರಿತ್ರಾಣ ಹೊಂದುವ ದಾರಿ ಬೇರೆ ಅವಳಿಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಸಾಯುತ್ತಿರುವ ಗಂಡನ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಅವಳಾಗಿ ಮಗನ ಸರ್ವನಾಶದ ಹಾದಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಆ ಹಾದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಯಾರು ಬರುವರು ?

ಅಂದೇ ಇಳಿಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಕೀಲರನ್ನು ಕರೆಸಿ ರೀತಿಯಂತೆ ವೃತ್ತ ಪತ್ರ ಬರೆಸಿಯಾಯಿತು. ವೈಕುಂಠ ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮ ಆಸ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹಿರಿಯಮಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟ. ಅದಕ್ಕೆ ಭವಾನಿಯ ಸಾಕ್ಷಿ! ಅವಳ ಕೈ ನಡುಗಿತು. ಮಾತೃಸ್ನೇಹ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಕುಳಿತು, ಅಡ್ಡಗಡ್ಡೆಗೆ ಅವಳ ಕೈಯನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪತಿ-ಚರಣಗಳನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಸೊಟ್ಟಸೊಟ್ಟ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಅಂಕಿತವಿಕ್ಕಿದಳು. ವಿನೋದನಿಗೆ ಯಾವುದೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕಲಕತ್ತೆಯ ಒಂದು ಹೊಲಸು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ, ಅದಕ್ಕೂ ಹೊಲಸು ಸಂಗಡಿಗರೊಡನೆ ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡಿ ಮತ್ತನಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ. ಅವನನ್ನು ಕರೆಯ ಹೋಗಿದ್ದ ಇಬ್ಬರು ಅವನ ವಾಸಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಎರಡು ದಿನ ವ್ಯರ್ಥ ಹಾದಿ ನೋಡಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದರು. ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ವೈಕುಂಠನಿಗೆ ಹೇಳುವ ಸಾಹಸ ಯಾರಿಗೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನೂ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ವಿಷಯವೂ ತಿಳಿಯದುಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಎರಡು ದಿನಗಳಾದವು. ಮೂರನೆಯ ದಿನ ಮುಂಜಾನೆಯೇ ವೈಕುಂಠನಿಗೆ ಉಸಿರಾಡಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತ ಬಂತು. ಹಗಲೆಲ್ಲ ಎಚ್ಚರಿಲ್ಲದೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದು ಸಂಜೆಗೆ ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟು. ಭವಾನಿ ತಲೆಗಿಂಬುದೆಶೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು, ಗೋಕುಲ ಕಾಲುದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಅವನನ್ನು

ಸನ್ನೆಯಿಂದ ಹತ್ತಿರ ಕರೆದು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಷೀಣ ಸ್ವರದಿಂದ ವೈಕುಂಠ ನುಡಿದ: “ ವಿನೋದನಿಗೆ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ, ಗೋಕುಲ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಬಂದೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ”

ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅವನ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಕಣ್ಣೀರ ಒಂದು ಹನಿ ತಟಕಿತು. ಈ ಕೆಲ ದಿನ ಅವನೆಂದೂ ವಿನೋದನ ಹೆಸರಿತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಯ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಪತಿಯ ಮುಖದಿಂದ ಮಗನ ಹೆಸರು ಕೇಳಿ, ಭವಾನಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರದಿಂದ ವೇದನೆಯಿಂದ ಎದೆ ಒಡೆಯುವಂತಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅವಳು ಹಾಗೆಯೇ ನೀರವವಾಗಿ ಅಧೋಮುಖಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಗೋಕುಲ ತಂದೆಯ ಕಣ್ಣೊರಸಿದ. ತಂದೆ ಮತ್ತೆ ಮಾತನಾಡಿದ:

“ ಇನ್ನು ಅವನನ್ನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿನು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಹರಕೆ ಹೇಳು. ಒಂದಿನ ಅವನು ಉತ್ತಮನಾಗುವ. ಇಂಥ ತಾಯಿ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವ ಬಹಳ ದಿನ ಹೀಗಿರಲಾರ. ಆಗ ನೀ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನನ್ನು ತಳ್ಳಲಾಗದು. ಈಕೆ ನಿನ್ನ ತಾಯಿ; ಇಂಥ ತಾಯಿ ಲಭಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಪುಣ್ಯ ಬೇಕು. ”

ಗೋಕುಲ ಮಗುವಿನಂತೆ ಅಳುತ್ತ ಹೇಳಿದ: “ ಅಪ್ಪಾ, ನನ್ನ ತಾಯಿ ಯಂತೂ ನನ್ನ ತಾಯಿಯೆ. ಆದರೆ ವಿನೋದನಿಗೆ ಅರ್ಧ ವಾಲು ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗಿರಿ. ”

“ ಇಲ್ಲ ಗೋಕುಲ. ಬಹಳ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಗಳಿಸಿದ ಸಂಪತ್ತಿ ನಷ್ಟವಾಗುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಅಲಗು ನಟ್ಟಂತಾಗುವುದು. ಅದು ನನಗೆ ಸಹಿಸದು. ” ಎಂದು ವೈಕುಂಠ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನ ತನಕ ಮಗನ ಮೋರೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು, ಮನಸಿನೊಳಗೇ ಕೊನೆಯ ಹರಕೆ ಹರಸಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದ. ಗೋಕುಲ ಕಾಲ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳತೊಡಗಿದ. ವೈಕುಂಠ ಬಹು ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಮಗ್ಗಲು ಹೊರಳಿ

ತೀರ ಕ್ಷೀಣಸ್ವರದಲ್ಲಿ “ ಇಕಾ, ಈ ಹುಡುಗರದು ನಿನಗೊಪ್ಪಿತು. ನಾನಿನ್ನು ಹೋಗುವೆ” ಎಂದು ಸತಿಗೆ ಹೇಳಿದ.

ಮುಂದೆ ವೈಕುಂಠ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಮರುದಿನ ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಜೀವ ಹೊರಟುಹೋಯಿತು. ಜನ ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು: ವೈಕುಂಠ ಪಕ್ಷಾ ವ್ಯಾಪಾರಿ. ಆದರೆ ಸರಳ ಮನುಷ್ಯ. ವಿಶೇಷತಃ ಅತ್ಯಂತ ದೀನಾವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಪೇಲೆದ್ದವನಾದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಶತ್ರುಮಿತ್ರರಿಬ್ಬರೂ ಅನೇಕರಿದ್ದರು. ಮಿತ್ರ ಪಕ್ಷದವರು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಶತ್ರು ಪಕ್ಷದವರೂ ಹೀಯಾಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕೊರತೆ ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಜೀನ ಹಂಕನೆಂದು, ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಇಲ್ಲದವನೆಂದು, ಕೊನೆಗೆ ಅವನ ಗಡುತರ ಬೆರಳನ್ನು ಕವಳೀ ಕಾಂಡಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ ಅವರು ಆತ್ಮತ್ಯಸ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆದರೂ ಒಂದು ತುಚ್ಛ ಗುಣವನ್ನು—ಏನೇ ಇರಲಿ, ಮನುಷ್ಯ ಹಾಕಾಪತಿಯಲ್ಲ, ತನಗೆ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಬರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ತಾವ್ರದ ಕಾಸನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ತಕ್ಕೊಂಡಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು—ಅವರು ಒಪ್ಪದಿರಲಿಲ್ಲ. ವ್ಯವಹಾರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಹಿರಿಯ ಮಗನಿಗೆ ಕಲಿಸಿದುದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈ ವಿದ್ಯೆಯೆ.

೪

ವಿನೋದನಿಗೆ ಪಾಲು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾದ ಕೂಡಲೆ, ಓಣಿಯ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಕೈಲಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಹುಡುಕಿದರು. ಬಳಿಕ ಯಾವ ವಿಷಯವೂ ಗುಪ್ತವಾಗುಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ತಿರುಗಿ ಬಂದು ವಿನೋದನ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ— ಅವನ ವಿಳಾಸ, ಅವನ ಇರುವಿಕೆ, ಅವನು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದರು. ಆಶ್ಚರ್ಯವೆಂದರೆ, ಕೃತಘ್ನನಾದ ಗೋಕುಲ ಅವರ ಆ

ಉಪಕಾರವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಸಿಡುಕಿನಿಂದ “ಸುಳ್ಳು ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಎಲ್ಲಾ. ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಹರಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ” ಎಂದುಬಿಟ್ಟ.

ಮುಸ್ಲಿಮ ಮುದುಕ ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅತ್ತುಬಿಟ್ಟು, ಕೊನೆಗೆ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಅಳು ಹತ್ತಿಟ್ಟು, “ತಮ್ಮಾ ಗೋಕುಲಾ ನಮ್ಮ ಹಾರಾಣ ಮೂರುದಿನ ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿ ಊಟನಿದ್ದೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಬೀದಿ ಬೀದಿ ತಿರುಗಿ, ೨೫-೩೦ ರೂಪಾಯಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿ ಆ ಹುಡುಗ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ಗೊತ್ತು ಹಚ್ಚಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು ಯಾರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತು!” ಎಂದರು.

ಗೋಕುಲ ರುಕ್ಮಸ್ವರದಿಂದ ಉತ್ತರವಿತ್ತ: “ನಾನೇನೂ ಹಣ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಲು ಹೇಳಿರಲಿಲ್ಲ ಮಹಾಶಯ.”

ಬನರ್ಜಿ ಅವಾಕ್ಯಾದರು. “ಇದೇನು ಮಾತು ಗೋಕುಲ! ನಾವು ನಿಮಗೆ ಮನೆಯವರಿದ್ದಹಾಗೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಸುಮ್ಮನಿರಬಹುದು; ನಾವು ಹೇಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆ?” ಎಂದರು.

“ಒಳ್ಳೆಯದೊಳ್ಳೆಯದು, ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಿ” ಎಂದು ಅತ್ಯಂತ ಅಶಿಷ್ಟರೀತಿಯಿಂದ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಹೊರಟುಹೋದ. ಒಂದು ಎರಡು ಎಂತ: ದಿನಗಳು ಹೋಗತೊಡಗಿದವು. ವಿನೋದ ಮಾತ್ರ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಶಾಂತ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗೋಕುಲ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಉಗ್ರನಾದ.

ಈ ಕೆಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಭವಾನಿ ಗುರುತು ಸಿಕ್ಕದಂತಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ನಿರವವಾಗಿ ಶ್ರಾದ್ಧದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾಳೆ. ಮಗನ ಹೆಸರು ಉಚ್ಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಕೂಡ.

ಇತ್ತ ವಿನೋದ ನಾನಾ ನೆವ ಹೇಳಿ ವರ್ಷವೆಲ್ಲ ಗೋಕುಲನಿಂದ ಹಣ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಗೋಕುಲನ ಹೆಂಡತಿ ಮನೋರಮೆ ಇದರ ಕಾರಣ ಮೊದಲೇ ಅನುಮಾನಿಸಿ ಗಂಡನನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವನು ಕಿವಿ

ಗೊಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಮಂಜಾನೆ ಆ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ತೆಗೆಯುತ್ತಲೆ ಗೋಕುಲ ಕಿಡಿ ಕಿಡಿಯಾದ. “ವಿನೋದ ಯಾರಪ್ಪನದಾದರೂ ಗಂಟು ಹಾಳು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅವರು ಬಂದು ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಿ” ಎಂದು ಭರ್ರನೆ ಮಲತಾಯಿಯ ಕೋಣೆಯ ಎದುರು ಬಂದು ಗಡುಸು ದನಿಯಿಂದ ಎಂದ: “ಅಂಥ ದೊಡ್ಡ ರಾವಣರಾಜನೇ ಹೆಂಗುಸರ ಮಾತು ಕೇಳಿ ನಿರ್ಮೂಲ ಆದ; ನಮ್ಮಂಥವರ ದೇನು! ನೀನು ಅಪ್ಪನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಪಿಸಿಪಿಸಿ ಉಯಿಲಿನ ಮಂತ್ರ ಹೇಳಿದೆಯನ್ನಾ, ನನ್ನನ್ನು ಸರ್ವರಿತಿಯಿಂದಲೂ ಹಾಳು ಮಾಡಿದೆ!”

ಭವಾನಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಮುಖವೆತ್ತುತ್ತಲೆ, ಅವನು ಸಿಟ್ಟು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕೈತಿರುವುತ್ತ ಹೇಳಿದ: “ನೀನು ಒಳ್ಳೆಯ ಮನುಷ್ಯಳೆಂದು ಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಆಮ್ಮಾ, ನೀನು ಕಡಿಮೆಯವಳಲ್ಲ. ಹೆಂಗುಸರ ಜಾತಿಯೇ ಇಂತಹದು!” ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಹುಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆ ಬರೆಕೊಟ್ಟು ಹೇಗೆ ಬಂದಿದ್ದನೋ ಹಾಗೆಯೇ ತಿರುಗಿಪೋದ.

ಮೊದಲೆ ಅಂಗಡಿಕಾರ, ಮೇಲೆ ಮೂರ್ಖ, ಗೋಕುಲನ ಮಾತೇ ಹೀಗೆ ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲರು. ವಿಶೇಷತಃ ಸಿಟ್ಟು ಬಂತೆಂದರೆ ಅವನ ಬಾಯಿಗೆ ಹಿಡಿತವೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯದವರಿಲ್ಲ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅವನ ಮಾತು ಎಲ್ಲೆ ಕಟ್ಟು ಮೀರಿರುವುದೆಂದು ಮನೆಯವರಿಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಎನಿಸತೊಡಗಿತ್ತು.

ಇಳಿಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಲಗೆದ್ದು ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರು ಮುಖ ತೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೋಕುಲ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದ, ಆ ದಿನ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಅವನು ಎಷ್ಟೆಂದರೂ ದೊಡ್ಡಮನುಷ್ಯ. ಪಕ್ಕನೆ ಕಂಡು ಬನರ್ಜಿಯವರು ಗಡಿಬಡಿಸಿ ಎದ್ದರು. ಗೋಕುಲ ಮೂರು ನೋಟು ಅವರ ಕಾಲ ಬಳಿ ಇಟ್ಟು, ಮ್ಲಾನನದನದಿಂದ ವಿನಯದಿಂದ ನುಡಿದ: “ಮಾಸ್ತರ್ ಮಹಾಶಯರೆ ಹಾರಾಣನ ಅಂದಿನ ವೆಚ್ಚ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೆ ”

“ ಇರಲಿರಲಿ, ಇದೇನಿಷ್ಟು ಗಡಿಬಿಡಿಯಿದ್ದಿತು? ನಿಮ್ಮದನ್ನೇ ಉಣ್ಣುತ್ತೇನೆ, ಉಡುತ್ತೇನೆ” ಎನ್ನುತ್ತ ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರು ನೋಟು ಎತ್ತಿ ಕೊಂಡರು.

ಗೋಕುಲನಿಗೆ ಕಂಬನಿ ಉಕ್ಕಿತು. ಉತ್ತರೀಯದ ಸೆರಗಿನಿಂದ ಒರಸಿಕೊಂಡು, “ ಏನು ಮಾಸ್ತರರೇ ವಿನೋದ ಇನ್ನೂ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಹಾರಾಣನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಾನೇ ಈ ಹೊತ್ತು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದ.

ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರು ಮೈಯೆಲ್ಲವನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ತೂಗುತ್ತ ನುಡಿದರು: “ ಛಿ ಛಿ, ಉಂಟೆ? ನಮ್ಮ ಹಾರಾಣ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ನೀವಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದೆ? ಉಂಹೂ, ಅದಾಗದು. ನಾ ನಾಳೆಯೇ ಅವನನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತೇನೆ.”

ಗೋಕುಲ ಅಡ್ಡಗೋಣು ಹಾಕಿ “ ಬೇಡ ಮಾಸ್ತರರೇ, ನಾ ಹೋಗ ದಿದ್ದರೆ ನಡೆಯದು. ಅವನು ಬಲು ಅಭಿಮಾನಿ. ಉಯಿಲಿನ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿಯೇ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಬಂದಿಲ್ಲ; ನನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಕೇಳದೆ ಅವನು ಯಾರನ್ನೂ ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ. ತಾಯಿ ತಂದೆ ಸರ್ವನಾಶ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು!” ಎಂದು ಗೋಕುಲ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಆರ್ತಸ್ವರದಿಂದ ಅತ್ತುಬಿಟ್ಟ.

ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರು ಅವನನ್ನು ಪರಿಪರಿಯಿಂದ ಸಂತಯಿಸಿ, ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನೀವು ಹೋಗುವುದು ತಕ್ಕುದಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ, ನಾಳೆಯೇ ಹಾರಾಣ ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡೇ ಬರುವನೆಂದು ಬಾರಿ ಬಾರಿಗೂ ಭರವಸೆಯಿತ್ತರು. ಗೋಕುಲ ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ಹಾರಾಣನ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ನೋಟು ಕೊಟ್ಟು ಮನೆಗೆ ಮರಳಿದ.

೫.

ಜಯಲಾಲ ಮಾಸ್ತರರಿಗೆ ಗುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಎಂಬತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಗೋಕುಲ ಲಂಚ ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಊರಲ್ಲಿ ಸುದ್ದಿಯಾಯಿತು. ಆಗ ಅನೇ

ಕರು ಅವನನ್ನು 'ಎಂಥ ದಡ್ಡ' ಎಂದರು. ಇವನೇನೋ ವಿನೋದನಿಗಾಗಿ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅವನು ಮಾತ್ರ ಇವನನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮನೆಯವರೆಲ್ಲರ ದೃಷ್ಟಿ-ಮುಖ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಗೋಕುಲ ಒಳಗೊಳಗೆ ಕುಗ್ಗಿದ.

ಮನೆಯ ಬಂಡಿ ಹತ್ತನೆಯ ಬಾರಿ ಚುಂಚುಡಾ ಸ್ವೇಶನಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಿರುಗಿಬಂದಿತು. ಗೋಕುಲ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಬಂದಿಯವನನ್ನು ಕೇಳಿದ: "ಇನ್ನೇನು ಕಲಕತ್ತೆಯ ಗಾಡಿಗಳೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೋ, ತಿರುಗಿ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟೆ? ಹೋಗು ಹೋಗು ಮಲಗು ಹೋಗು!"

ಅವನು ವಿನಯದಿಂದ ಹೇಳಿದ: "ಇನ್ನೂ ಎರಡು ಗಾಡಿ ಇದ್ದವು. ಆದರೆ ಕುದುರೆಗೆ ದಾಣ-ನಿರು ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ಬಂದೆ."

ಗೋಕುಲ ತಕ್ಷಣ ಸಪ್ತಮಕ್ಕೇರಿಸಿ ಗದರಿದ: "ಚಿಕ್ಕಬಾಬು ಇಷ್ಟಮಿಷ್ಟ ತಿಂದುಬರುತ್ತಾರೇನೋ ಅಲ್ಲವೆ? ಈ ಮಗನ ಅರಸುಗುದುರೆ ಒಂದು ಗಳಿಗೆ ಯೊಳಗೆ ದಾಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲದೆ ಸತ್ತು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತೇನೋ! ನಡೆ, ಈಗಲೇ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ನಡೆ."

ಬಂದಿಯವ ಒಡೆಯನ ಮನದಿಂಗಿತ ತಿಳಿಯದೆ, ಅಂಜಂಜುತ್ತ ಮುಜುರೆ ಮಾಡಿ ಹೊರಟುಹೋದ.

ರಸಿಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಹಳೆಯ ಕರಣಿಕ. ಮನೆಯೊಳಗೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆದರ. ಅವನೆಂದ: "ಚಿಕ್ಕಬಾಬು ಬಂದರೆ ಗಾಡಿ ಬಾಡಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವರು. ಅದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟೇಕೆ ಚಡಪಡಿಕೆ ದೊಡ್ಡ ಬಾಬೂ?"

ರಸಿಕ ಹತ್ತಿರವೇ ಇದ್ದುದನ್ನು ಗೋಕುಲ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಅಪ್ರತಿಭನಾಗಿ "ಆ ಹತಭಾಗ್ಯನಿಗಾಗಿ ನಾನು ಚಡಪಡಿಸುವೆನೆ? ನೀನೇ ನೆನ್ನುತ್ತೀ ಚಿಕ್ಕಾತ್ತಿ ಮಶಾಯಿ? ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೆಂಗುಸರು ಹೀಗೆ ಅತ್ತು

ರಣಕತ್ತಲ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ನಾನೇನು ಅವನನ್ನು ಒಳಗೆ ಕಾಲು ಹಾಕಗೊಡು ತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದರೆ ಆ ಕುವುತ್ರ— ಹಾಂ.” ಎಂದ.

ರಸಿಕನಿಗೆ ತಿಳಿಯದುದು ಯಾವುದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಯ ಹೆಂಗು ಸರು ವಿನೋದನ ದರ್ಶನವಿಲ್ಲದ್ದಕ್ಕೆ ಒಂದಿನವೂ ಕಣ್ಣೀರಿಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದರೆ ಅದನ್ನೆತ್ತಿ ಅವನು ವಾದಿಸಲಿಲ್ಲ.

ತಂದೆಯ ಶ್ರಾದ್ಧ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಮಾರೋಹದಿಂದ ಆಗುವುದು. ಗೋಕುಲ ಅದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಅವನ ಕಿವಿಗಳು ಗಾಲಿಯ ಸಪ್ಪುಳದ ಕಡೆಗೇ. ಒಂದೆರಡು ಗಂಟೆಗಳ ತರುವಾಯ ದೂರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡಿಯೊಂದು ಬರುವುದು ಕಂಡು ಒಬ್ಬಳನ್ನು ಕರೆಸಿ ಹೇಳಿದ: ‘ಎಲೇ, ಹೋಗಿ ನೋಡೋ, ಬಂಡಿ ನಮ್ಮದೋ ಏನೋ. ಎರಡೂ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು ಹಣ್ಣು ಮಾಡಿದ್ದನೆಂದು, ಸಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಮಾತನಾಡಿದೆ; ಅದನ್ನೇ ಅವ ನಿಜವೆಂದು ತಿಳಿದು ಮತ್ತೆ ಸ್ವೇಶನಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾನೋ! ಗುಣವಂತ ತಮ್ಮನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಗಾಡಿ ಕಳಿಸಬೇಕು! ತಾಯಿ ಸಿಟ್ಟಾದಾಳೆಂದು ಕುದುರೆಗಳ ಪ್ರಾಣ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ!’

ರಸಿಕ ಕೇಳಿದ. ಹಾಗೆ ಹೀಗೆ ಏನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ತುಸು ಹೊತ್ತಿ ನಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ಬಂಡಿ ಬಂದಿತು. ರಸಿಕನ ಕಡೆ ನೋಡಿ ಒಣನಗೆ ನಕ್ಕು ಗೋಕುಲ ಹೇಳಿದ: ‘ ಇನ್ನೇನು ನಾ ಸತ್ತರೇ ಸರಿ. ಹೋಗು, ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಗೃಹಿಣಿಗೆ ಹೇಳು: ಅವರ ಪಾಸು ಮಾಡಿದ ಮಗನ ಕೀರ್ತಿ! ನಾಳೆ ನಾಡದು ಬಂದನೆಂದರೆ, ಮನೆಯ ಆವಾರದೊಳಗೆ ಬರಗೊಟ್ಟರೆ ನಾ ಗೋಕುಲ ಮಜುಮದಾರನಲ್ಲ. ನಾನೊಮ್ಮೆ ವಕ್ರಿಸಿದನೆಂದರೆ, ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರು ಬಿಟ್ಟು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಪ್ಪ ಬಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಅವನ ಕಡೆ ನೋಡು ವವನಲ್ಲ, ಹೇಳಿರುತ್ತೇನೆ. ತಾಯಿಗೆ ತಿಳಿಸು ಚಕ್ಕೊತ್ತಿ ಮಶಾಯಿ: ಪೃಥ್ವಿ ತಿರುವು ಮುರುವಾದರೂ ಗೋಕುಲನ ಮಾತು ತಪ್ಪಲಾರದು; ಹೊತ್ತಿಗೆ

ಬಂದಿದ್ದರೆ ಏನಾದರೂ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇನ್ನೊಂದು ದಮ್ಮಡಿಯೂ ಸಿಗಲಾರದು,” ಎಂದು ಧಡ ಧಡ ಒಳಗೆ ಹೊರಟುಹೋದ.

ಯಾರ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಗೋಕುಲ ಹೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಲಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆಂಬುದು ಹೆಂಗುಸರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹಾಲು ಕುಡಿಯಲು ಹೇಳಿಹೋದ ದಾಸಿ ಕವಕ್ಕನೆ ಎಸ್ಸಿ ಸಿಕೊಂಡು ಮರಳಿದಳು. ಶ್ರಾಧ್ಧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ದಾನ-ದಕ್ಷಿಣೆಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಂಗಡಿಯ ಕರಣಿಕನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿತ್ತು. ಅವನು ಬಂದು ಏನೋ ವಿಚಾರಿಸಿದ. ಗೋಕುಲ ಭರಕ್ಕನೆ ಎದ್ದು, ಅವನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕಾಗದ ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಚೂರು ಚೂರು ಮಾಡಿ ಒಗೆದು, “ಅಪ್ಪ ಹತ್ತು ತಾಲೂಕು ಜಹಾಗೀರು ಮಾಡಿಟ್ಟು ಹೋಗಿಲ್ಲ, ರಾಜಮಹಾರಾಜರಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನದಕ್ಷಿಣೆಯೇ? ಹೋಗಿರಿ ಹೋಗಿರಿ, ಇದೆಲ್ಲ ರಾಜ ಲೀವಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಡೆಯದು ! ” ಎಂದ. ಪಾಪ, ಕರಣಿಕ ಕಕ್ಕಾವಿಕ್ಕಿಯಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋದ.

ಇದು ಭವಾನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಕೋಣೆಯ ಹೊರಹೊಸತಿಲಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತಳು. ಸ್ನೇಹದಿಂದ, ಮೃದುಕಂಠದಿಂದ, “ನಿನಗೇನು ಜಡ್ಡಾಗಿದೆ ಗೋಕುಲ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

ಗೋಕುಲ ಮಲಗಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ “ಇಲ್ಲ” ಎಂದ.

“ಇಲ್ಲವೆ? ಹಾಗಾದರೆ ಏನೂ ತಿನ್ನಲಿಲ್ಲ. ಈ ಅಡ್ಡಹೊತ್ತಿನೊಳಗೆ ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟೆ?”

ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಭವಾನಿ ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದಳು: “ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಕೊಡುವ ದಾನದಕ್ಷಿಣೆಯ ಪಟ್ಟಿ ಹರಿದು ಹಾಕಿದೆಯಾ? ನಾಳೆ ಮುಂಜಾನೆಯೇ ಔತಣ ಕೊಡಬೇಕು— ಇನ್ನು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ ತಮ್ಮಾ.”

“ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲ.”

ಭವಾನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಸ್ಮಯ, ಸ್ವಲ್ಪ ನಿರಾಶೆ. ಅವಳೆಂದಳು: “ಛೇ ಗೋಕುಲಾ. ಈ ಹೊತ್ತಿನೊಳಗೆ ಹೀಗೆ ಅಧೀರನಾದರೆ ಹೇಗೆ? ಏನಾಗಿದೆ ನನಗೆ ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳು. ನಾ ಎಲ್ಲ ಸರಿಮಾಡಿ ಕೊಡುವೆ.”

ಗೋಕುಲ ಕಣ್ಣು ತಿಕ್ಕುತ್ತ ಎದ್ದು ಕುಳಿತ. ಯಾರ ಸಂಗಡ ಹೇಗೆ ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಅವನು ಕಲಿತೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕರ್ಕಶ ಸ್ವರದಿಂದ ಹೇಳಿದ: “ನಿನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳುವವನೊಬ್ಬ ಕತ್ತಿಯೇ ಸರಿ. ಅಪ್ಪ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ನೆಂದು ನಾನೂ ಕೇಳಲಿ? ನಾನು ಹತ್ತುಜನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಿ ಶುನ್ಯನಾಗುವೆ, ಹೆಚ್ಚು ಆಡಂಬರ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.” ಎಂದು ಅವನು ತತ್ಕ್ಷಣವೇ ಗೋಡೆಯ ಕಡೆ ಮೋರೆ ತಿರುವಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡ.

ಭವಾನಿ ಶಾಂತಸ್ವರದಿಂದ, “ಫೀ ತಮ್ಮಾ, ಅವರು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೇಕೆ ಇಂಥ ಮಾತು ಆಡುತ್ತೀ?” ಎಂದಳು ಗೋಕುಲ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು “ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಜನರೇನೆಂದಾರು ನೋಡು ಮಗೂ. ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ ಕೆಲಸ ನಡೆಯಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆಕೀರ್ತಿ!” ಎಂದಳು.

ಗೋಕುಲ ಈ ಕಡೆ ಹೊರಳದೆ, “ಆಗಲಿ. ನಾನೇನು ಯಾರ ಋಣ ತಿಂದಿಲ್ಲ, ಅಂಜಿ ನಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ,” ಎಂದ.

“ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗಾವರೂ ತೃಪ್ತಿ ಹೇಗಾದೀತು? ಅವರು ಮಾಡಿಟ್ಟ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕೆಲಸವಾಗದಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಆನಂದ ವಾಗದು.”

ಗೋಕುಲನಿಗೆ ತಂದೆಯ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಭವಾನಿ ಬಲ್ಲಳು. ಅವಳು ಬೇಕೆಂದೇ ಅವನ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದಳು. ಗೋಕುಲ ಎದ್ದು ಕುಳಿತು ಅಳುದನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿದ: “ವೆಚ್ಚದ ವಿಷಯ ಯಾರೊಂದರಮ್ಮಾ? ನೀ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡು. ಆದರೆ ದಿನ ಕಳೆಕಳೆದಂತೆ ನನ್ನ ಕೈಕಾಲೇ ಹೋಗುತ್ತಿವೆ. ವಿನೋದ ಅಭಿಮಾನ ದಿಂದ ಉದಾಶೀನನಾಗಿ ಹೋದ. ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಏನೇನೆಂತ ಮಾಡಲಿ?”

ಎಂದು ಅವನು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳತೊಡಗಿದ. ಭವಾನಿಯೂ ಅತ್ತುಬಿಟ್ಟಳು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣೊರಸಿಕೊಂಡು ಗದ್ದದ ಸ್ವರದಿಂದ, “ವಿನೋದನಿಗೆ ಇದು ತಿಳಿದಿದೆಯೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

“ ತಿಳಿಯದೇನಮ್ಮ ?”

“ ಯಾರು ಹೇಳಿದರು ?”

ಈ ಕೆಟ್ಟ ಮನೆಮಾತನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಯಾರು ಹೇಳಿದರೆಂಬುದು ಗೋಕುಲನಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಮಾಸ್ತರ್ ಮಹಾಶಯರ ಮಗ ಹಾರಾಣನ ಬಗ್ಗೆ ಸಂದೇಹ ಮಾತ್ರವಿತ್ತು. ಆದರೂ ಸುದ್ದಿಯೆಲ್ಲ ತಿಳಿದೇ ವಿನೋದ ಅಭಿಮಾನ-ಲಜ್ಜೆಗಳಿಂದ ಮನೆಗೆ ಬರಲೊಲ್ಲನೆಂದು ಅವನು ಖಂಡಿತ ಭಾವಿಸಿದ್ದ. ತಾಯಿಯ ಮುಖದ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತ ಅವನಿಂದ: “ಅವನಿಗೆ ಸುದ್ದಿ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ತಂದೆ ಮರಳದ ಪಯಣ ಹೊರಟದ್ದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಿದೆಯೆ? ನನ್ನಂತೆಯೇ ಅವನ ಹೊಟ್ಟಿಯೂ ಉರಿಯದಿದೆಯೆ? ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ತಿಳಿದಿದೆ ಅವ್ವಾ, ಎಲ್ಲಾ ತಿಳಿದಿದೆ.”

ಕೆಲಹೊತ್ತು ನೀರವವಾಗಿದ್ದು ಬಳಿಕ ಭವಾನಿ ಮಾತನಾಡಿದಳು. ಕೇಳಿ ಗೋಕುಲನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು: ತಾಯಿಯ ಅಶ್ರುಗದ್ದದ ಸ್ವರ ವಿರಲಿಲ್ಲ; ಅದರೊಳಗೆ ಉತ್ತಾಪವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಸಹಜ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ನುಡಿದಳು: “ಗೋಕುಲ, ಇದು ನಿಜವೇ ಇದ್ದರೆ ಅಂಥ ಬಂಧುವಿಗಾಗಿ ನೀ ವ್ಯಸನ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ನಮ್ಮ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಹುಟ್ಟಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿ. ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಕೊನೆಯ ಕರ್ಮಕ್ಕೂ ಬರದವನ ಸಂಬಂಧ ನಮಗೆ ಬೇಡ.”

ಇದಕ್ಕೆ ಏನುತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದು ಗೋಕುಲನಿಗೆ ತೋಚಲಿಲ್ಲ; ಸುಮ್ಮನಿದ್ದ. ಆದರೆ ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಉತ್ತರವಿತ್ತಳು. ಅವಳು ಬಾಗಿಲ

ಮರಿಗೆ ಕುಳಿತು ಎಲ್ಲ ಕೇಳುತ್ತಲಿದ್ದಳು. ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಅವಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು: “ಮಾವನವರು ಇಂಥ ಕೆಲಸ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಮಾಡಿದರೆ? ಅವರು ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಮೂರು ನಾಲ್ಕುದಿನ ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಹುಡುಕಿದರೂ ಮೈದುನರು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ, ಆಗಲೇ ಅವರ ಗುಣ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಟ್ಟು ಹೋದದ್ದಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ಯಾರೂ ತಪ್ಪು ಹೊರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ನೀವೆಂತಲೇ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಎಂದು ಬಡಕೊಳ್ಳುವಿರಿ. ಮತ್ತೊಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರೆ—”

ಮಾತು ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಹೇಳುವುದು ಮನೋರಮೆಗೆ ಅಗತ್ಯ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಭವಾನಿಗೆ ಮನಸಿನೊಳಗೇ ಭಯಂಕರ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಹಿರಿಸೊಸೆ ಮಾವ ಇದ್ದಾಗ ಮೊದಲೆಂದೂ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ; ಅತ್ತೆಯೆದುರು ಗಂಡನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ಕೂಡ. ಈ ಕೆಲದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇಷ್ಟೊಂದು ಉನ್ನತಿ!

ಮೊದಲು ಗೋಕುಲನೂ ಹತಬುದ್ಧನಾದ. ಮರುಕ್ಷಣವೇ ತೆರೆದ ಬಾಗಿಲಕಡೆ ನೋಡುತ್ತ ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಚೀರಾಡಿದ: “ಕೇಳಿದೆಯಾ ಅಮ್ಮ, ಕೇಳು. ಕ್ಷುದ್ರರ ಮಗಳ ಮಾತು ಕೇಳು!”

ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಾಗಿ ಹಿರಿಸೊಸೆ ಚೀರಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ ನಿಜ. ಆದರೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಬಲಸ್ವರದಿಂದ ಗಂಡನನ್ನದ್ದೇಶಿಸಿ, “ಇಕಾ, ಏನೆನ್ನುವುದು ನನಗೆನ್ನಿರಿ. ಅಪ್ಪ ಅಜ್ಜನ ಸುತ್ತ ಹೋಗಬೇಡಿರಿ. ನಿಮ್ಮಪ್ಪ ನಮ್ಮಪ್ಪ ಇಬ್ಬರೂ ಅಷ್ಟೆ,” ಎಂದಳು.

ಉತ್ತರ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗೋಕುಲನ ತುಟಿಗಳು ಅದುರಿದವು; ಮಾತು ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡೂ ಕೆಂಡ ಕಾರತೊಡಗಿದವು. ಇಷ್ಟೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಭವಾನಿ ಮೃದು ತಿರಸ್ಕಾರ ಸ್ವರದಿಂದ ನುಡಿದಳು: “ಬಹೂ, ನೀ ಮಾತಾಡುವುದು ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲವಮ್ಮಾ; ಹೋಗು, ನಿನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗು.”

“ಇಂದಿನ ತನಕ ಎಂದೂ ನಾ ಮಾತಾಡಿಲ್ಲರಿನ್ನಾ. ಆಳು ತೊತ್ತು ಗಳಂತೆ ದುಡಿಯುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ, ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ದುಡಿದುದುಡಿದೇ ಸಾಯುವೆ. ಆದರಿವರು ಕೂತಾಗ ನಿಂತಾಗ ಉಣ್ಣುವಾಗ ತಿನ್ನುವಾಗ ‘ನನ್ನ ತಮ್ಮ ಇದು ಪಾಸಾದ, ಅದು ಪಾಸಾದ’ ಎಂದು ಒಂದೇ ಸವನೆ ಹಚ್ಚಿರುತ್ತಾರೆ; ಆ ತಮ್ಮನಾದರೋ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಒಂದೊಳ್ಳೆಯ ಮಾತು ಆಡುವುದಿಲ್ಲ! ಇವರಿಗೇ ಇಷ್ಟೊಂದು ಹೇವ-ನಾಚಿಕೆ ಇದ್ದರೆ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಮಾತನಾಡುವುದು ಏನು ಅಗತ್ಯವಿತ್ತು?” ಎಂದು ನುಡಿದು ಸೊಸೆ ಅರಕ್ಷಣವೂ ನಿಲ್ಲದೆ ಧಡಧಡ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಳು.

ಭವಾನಿ ಸ್ತಂಭಿತಳಾದಳು. ಅವಳಿಷ್ಟು ದಿನ ಹಿರಿಸೊಸೆಯನ್ನು ಗುರು ತಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಗುರುತಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಮಿತಿವಿರಿದ ದುಃಖವಾಯಿತು; ತಳಮಳವಾಯಿತು.

ಹಿರಿಸೊಸೆ ಪೂರಾ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಪಡಸಾಲೆಯೊಳಗೆ ನಿಂತು, ಎಲ್ಲ ರಿಗೂ ಕೇಳುವಂತೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಳು: “ರಾಶಿ ರಾಶಿ ಹಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಗೊಳಿಸುದಕ್ಕಷ್ಟೇ ಅಣ್ಣ. ನಾನು ನನ್ನ ಮಾವನ ಬಿ. ಎ., ಎಂ. ಎ. ಪಾಸಾದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ನಾನಿಷ್ಟು ಸಾವಧಾನ ಹೇಳಲು ಹೋದರೆ ಕಾರ ಹತ್ತವುದು ಹಾಂ, ಕಾರ ಹತ್ತಲಿ ಸೀ ಹತ್ತಲಿ, ಆದರೆ ನಮ್ಮ ದುಡ್ಡು ಹೀಗೆ ಅಪವ್ಯಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳ ಬಾಯಿಗೆ ಗಡ್ಡೆ ಕೊಡಲಾರೆ. ಪೆದ್ದ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕಂಡು ಎಷ್ಟು ಸಾಧ್ಯವೋ ಅಷ್ಟು ಠಕ್ಕಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಠಕ್ಕಿಸಲಿ, ನನಗೇನು? ಅವರ ಮಕ್ಕಳೇ ದಿಕ್ಕೇಡಿಯಾಗುವವು!” ಇಷ್ಟು ನುಡಿದು ಹಿರಿಸೊಸೆ ಈಗ ಸತ್ಯ ಸತ್ಯವಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋದಳು.

ಗೋಕುಲ ಕಾಲಪುಳಿಸುತ್ತ ಎದ್ದು ನಿಂತ. ಇಲ್ಲದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಗರ್ಜಿಸತೊಡಗಿದ: “ಏನು! ನಾ ಪೆದ್ದನೆ? ಯಾರೆನ್ನುವರು? ಮತ್ತೀ ಸಂಪತ್ತಿ ಯಾರು ಗಳಿಸಿದ್ದು? ನಾನೋ ವಿನೋದನೋ? ನನ್ನ

ಕಣ್ಣೊಳಗೆ ಮಣ್ಣೆರಚಿ ದುಡ್ಡು ಕೆತ್ತಲು ವಿನೋದನ ಅಪ್ಪನಿಗಾದರೂ ಸಾಧ್ಯವೆ? ನಾ ಹಿರಿಯ, ಅವ ಕಿರಿಯ. ಅವ ನಾಲ್ಕು ಪಾಸು ಮಾಡಿರಬಹುದು, ನಾ ಹತ್ತು ಪಾಸು ಮಾಡಬಲ್ಲೆ, ತಿಳಿಯಿತೆ? ನಾ ಪೆದ್ದನೆ? ಬಂದಾದರೂ ಬರಲಿ ಕತ್ತು ಹಿಡಿದು ತಳ್ಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಯಾರು ಮನೆಯೊಳಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೋ ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ”

ಹೀಗೆ ತಾಳ ತಂತು ಇಲ್ಲದೆ ಒದರಾಡಿದ. ಭವಾನಿ ಮೊದಲೂ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು, ಈಗಲೂ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನತನಕ ಕಲ್ಲಿನ ಹಾಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದು ಕೊನೆಗೆ ನಿದಾನವಾಗಿ ಎದ್ದು ಹೋದಳು.

೬

ಜಗಳವೇನೋ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ಅಂದೇ ರಾತ್ರಿ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಗೋಕುಲನ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಅವನ ಮರುದಿನ ಬೆಳಗಿನ ನಡವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಂಡು ಬಂದಿತು. ಏಳುತ್ತಲೇ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕೂಗಿ ಕರೆಯುತ್ತ, ಕೆಲಸ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತ, ಇನ್ನು ಶ್ರಾದ್ಧ ಮೂರೇ ದಿನ ಉಳಿಯಿತೆಂದು ಮನೆಮಂದಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತ ಓಡಾಡ ತೊಡಗಿದ. ಮಂದಿ ಯಾರಾದರೂ ವಿನೋದನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕೇಳಿದರೆ ಕಿವಿಯೊಳಗೆ ಬಟ್ಟಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, “ ಮರಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಾವನನ್ನು ತಂದೆ ತ್ಯಕ್ತಪುತ್ರನೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೋಗಿದ್ದಾನೋ ಅವನ ವಿಷಯ ಕೇಳಬೇಡಿರಿ. ನಮಗೆ ಅವನ ಸಂಬಂಧವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸತ್ತುಹೋದ ! ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ.

ಅವನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಯಾರು ಹತ್ತಿರಿದ್ದವರ ಕಡೆ ಕಣ್ಣು ಬಡಿದರು, ಯಾರು ಅಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ಗೋಣು ಹಾಕಿ ತಮ್ಮ ಭಾವವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸಿದರು. ವಿನೋದ ಇನ್ನು ದಿಕ್ಕೇಡಿಯಾದ, ಗೋಕುಲ ಯಾವ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದಲೋ ಹದಿನಾರಾಣೆಯನ್ನೂ ಗಳಂಕೃತ ಮಾಡಿದ ಎಂದು

ಎಲ್ಲರೂ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅರಿತರು. ಬಹುಜನರು ವಿನೋದನ ಬಗ್ಗೆ ಹಿಂದೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ ತೋರಿಸತೊಡಗಿದರು. ಕೆಲಕೆಲವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿಂತೂ ಅವನು ತಿರುಗಿ ಬಂದು ವ್ಯಾಜ್ಯ ಕೂಡಿದರೆ ಅವರ ಸಹಾಯ ಸಿಕ್ಕ ಬಹುದೆಂಬುದು ಧೃನಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸುವಿಜ್ಞ ಜಯಲಾಲ ಬನರ್ಜಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಮಾತನಾಡತೊಡಗಿದರು: 'ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಅರಿತು ಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ ಎನ್ನುವರಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ಜೀವಂತ ಪ್ರಮಾಣ ಈ ಗೋಕುಲ ಮಜುಮದಾರ. ನನ್ನ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಅವನಿಗೆ ಮಣ್ಣೆರಚುವುದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹುಡುಗರಿಂದ ಮುದುಕರ ತನಕ ಗಂಡುಸರು ಹೆಂಗುಸರೆಲ್ಲರೂ ಗೋಕುಲನನ್ನು ಸತ್ಯನಿಷ್ಠನೆಂದು, ಭ್ರಾತೃವತ್ಸಲನೆಂದು, ಧರ್ಮರಾಯನೆಂದು ಮುಗಿಲು ಹರಿಯುವಂತೆ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು; ನಾನೊಬ್ಬ ಮಾತ್ರಮೌನವಾಗಿ ನಸುನಕ್ಕು 'ಎಲಾ ತಬ್ಬಲಿ ಮಲತಾಯಿ ಮಗನ ಮೇಲೆ ಇಷ್ಟು ಪ್ರೇಮವೇ!' ಎಂದುಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ವೇದ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಆಗದಿದ್ದುದು, ಈ ಘೋರ ಕಲಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗುವುದು! ನಾನಿಷ್ಟು ದಿನ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕೌತುಕ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಯಾರ ಮುಂದೇನೂ ಆಡಲಿಲ್ಲ. ಏನಗತ್ಯ! ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದಿನ ಎಲ್ಲವೂ ಹೊರಬೀಳುವುದೆಂದು. ಈಗ ನೀವೇ ನೋಡಿರಿ-ಗೋಕುಲನ ಬಗ್ಗೆ ನಾ ಕಾಯಾಸ ಕಟ್ಟಿದಂತೆಯೇ ಆಯಿತ್ತಲ್ಲವೋ!" ಅವರ ಕಾಯಾಸ ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಕಾಲಜ್ಞಾನವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಕುಂಯೆನ್ನದೆ ಒಪ್ಪಬೇಕಾಯಿತು.

ನೋಡು ನೋಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿ ಸುದ್ದಿ ಊರಿಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿತು. ಹೊರಹೊರಗೆ ತನ್ನ ವಿರುದ್ಧ ಆಂದೋಲನ ಇಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಪ್ರಚಂಡವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಗೋಕುಲನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಭವಾನಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಲ್ಪ ಭಾಷಿಣಿ. ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿಯಿಂದಂತೂ ವ್ಯಥೆಯ ಭಾರದಿಂದ ಅವಳ ಹೃದಯ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಮನೋರಮೆ

ಹೊತ್ತು ನೋಡಿ ಗಂಡನನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕರೆದು, “ ಅವನ ಪ್ರಕೃತಿ ನೋಡಿದಿರಾ ? ” ಎಂದಳು.

ಗೋಕುಲ ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗಿ “ ಇಲ್ಲ ಏನಾಗಿದೆ ? ” ಎಂದ.

ಮನೋರಮೆ ರಾಗವೆಳೆದಳು: “ ಆಗುವುದು ಮತ್ತೇನು ! ನಿನ್ನೆ ಎಂದೆನಲ್ಲ, ಮೈದುನರ ದುಡ್ಡು ಹಾಳು ಮಾಡುವ ವಿಷಯ. ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಮಾತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಾರಷ್ಟೆ ? ”

“ ಇಲ್ಲ, ನನ್ನ ಕೂಡೂ ಇಲ್ಲ. ”

ಮನೋರಮೆ ಗೋಣು ಹಾಕಿ ದನಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ತಗ್ಗಿಸಿ ನುಡಿದಳು: “ ನೋಡಿರಿ ಮಜ. ಮೈದುನ ಎರಡೂ ಕೈಲಿ ಹಾರಿಸಿಬಿಟ್ಟು ಹಣ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ನಮಗೇ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾವ ನಮಗೇ ಎಲ್ಲ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ನಮ್ಮ ಸರ್ವನಾಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಆಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಮಾತು ಬಿಡುವುದೆ ? ಇದೇನು ರೀತಿ ? ನೀವೋ ಅವ್ವ ಅವ್ವ ಎಂದು ಬಡ ಕೊಂಡು ಸಾಯುವಿರಿ ! ನೀವೇ ಹೇಳಿರಲ್ಲ, ನಿಜವೋ ಸುಳ್ಳೋ ? ”

ಗೋಕುಲನ ಮುಖ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕಪ್ಪಿಟ್ಟಿತು. ಅವನಿಗೆ ಉತ್ತರ ತೋಚಲಿಲ್ಲ. ಮನೋರಮೆ ಬಹುಶಃ ಅದನ್ನರತೇ ಎಂದಳು: “ ಮೈದುನ ಹೇಗೆ ಇರಲಿ, ಏನೇ ಮಾಡಲಿ, ಅವರಾದರು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಕ್ಕಳು. ನೀವು ಮಲಮಕ್ಕಳು. ಆಸ್ತಿಯೆಲ್ಲ ನಿಮಗಾಯಿತು. ಇದು ಯಾವ ಹೆಂಗುಸಿಗೆ ಸಹಿಸೀತು ? ಇಲ್ಲ ಇಲ್ಲ, ನೀವು ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಇನ್ನು ಹೀಗೆ ಹಾರಿಸಿ ಬಿಡಲಾಗದು. ಈಗಿನಿಂದಲೇ ಜೋಕೆಯಿಂದಿರಬೇಕು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೀಗೆ ಅವ್ವ ಅವ್ವ ಎಂದು ಆತ್ತರೆ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣು ಬೀಳುವುದು, ಹೇಳಿರುತ್ತೇನೆ. ಸೊತ್ತು ಸಂಪತ್ತೆಂದರೆ ಮಹಾ ಭಯಂಕರ ವಸ್ತು. ”

ಗೋಕುಲನ ಹೃದಯ ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಅದುರಿತು. ಅವನು ವಿವರ್ಣ ಮುಖದಿಂದ ಪ್ಯಾಪ್ಯಾ ಮಾಡುತ್ತ ನಿಂತ. ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತೆಂದಳು: “ ನಮಗೆ ಹೆಂಗುಸರಿಗೆ ತಿಳಿದಷ್ಟು ಹೆಂಗುಸರ ಮನಸು

ನಿಮಗೆ ಗಂಡುಸರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳಿರಿ. ” ಎಂದು ಅವಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಗಂಡನ ಮೋರೆ ನೋಡಿದಳು. ಕೆಲಸ ಎಷ್ಟೊ ಫಲಿಸಿದೆ ಎಂದರಿತು ಪುನಃ ಆರಂಭಿಸಿದಳು: “ ಮೈದುನ ಹೀಗೆಯೇ ಸಿರಿಸಿರಿ ತಿರುಗಿದರೆ ನಡೆಯದು. ನೀವು ಅವರನ್ನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಓದಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಇನ್ನವರು ಏನಾದರೊಂದು ಕೆಲಸ ಹಿಡಿದು ತಾಯಿಯನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಮನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಅವರು ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಇನ್ನು ಬಹಳ ದಿನ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಿಡಲಾರರು. ಅಲ್ಲದೆ, ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಗುಡಿಸಲನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ನಾವೂ ಶಕ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು— ಇಂಥ ಒಬ್ಬ ಮಜುಮದಾರರ ಮಗ ತನ್ನ ಮಲತಮ್ಮನನ್ನು ನೋಡಲೇ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವಂತಾಗಬಾರದು. ಮಲತಮ್ಮನಿಗೆ ನಿಮ್ಮದೇನು ಸಂಬಂಧವೆಂದು ಎನ್ನುವವರೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ, ನಾವು ಹಾಗೆನ್ನಲಾಗದು. ” ಎಂದು ಗಂಡನನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಲು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಹೋದಳು.

ಅವ್ವತ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಸ್ವಪ್ನಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವನೋ ಎಂಬಂತೆ ಗೋಕುಲ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಶೂನ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತ. ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಕೆಳಗೊತ್ತಿ ‘ ಸೊತ್ತು ಸಂಪತ್ತೆಂಬುದು ಮಹಾ ಭಯಂಕರ ವಸ್ತು ’ ಎಂಬುದೇ ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಗುಂಯುಡತೊಡಗಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಹುಶಃ ತಾಯಿ ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಡೆತನಕ ವಿನೋದನ ಹತ್ತಿರ ಹೊರಟು ಹೋಗುವಳೆಂದೆನಿಸಿತು. ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಹೇಳಿದುದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ತೋರಿತು. ಆವೊತ್ತಿಡೀ ದಿನ ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಅವನ ಮಾತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳೆದುರಿಗೆ ಅವನು ಎರಡು ಮೂರು ಸಾರಿ ಅಡ್ಡಾಡಿದ್ದ; ಆದರವಳು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಲಿಲ್ಲಕೂಡ. ಭವಾನಿ ಎಂದೂ ಬಹಳ ಮಾತಿನವಳಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವನಿಗೆ ಆಗೇನೂ ಎನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಅದರ ವಿಷಯವೆಲ್ಲ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಕಂಡಿತು.

ಆದರೂ ಈ ನೀರವ ವಿರುದ್ಧತೆಯೂ ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಅಸಹ್ಯವಾಯಿತು. ಅವನು ತಕ್ಷಣ ಅಲ್ಲಿಂದಿದ್ದು ಎದುರೆದುರಾಗಿ ತಾಯೊಡನೆ ಜಗಳವಾಡಲೆಂದು ಅವಳ ಕೋಣೆಗೆ ಧಾವಿಸಿದ. “ ಹೀಗೆ ತಲೆಚಿಟ್ಟು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟರೆ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೇಗೆ ಸಾಗಬೇಕಮ್ಮ ? ” ಎಂದ.

ಭವಾನಿ ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ತಲೆಯೆತ್ತಿದೊಡನೆ ಗೋಕುಲ ನುಡಿದ: “ ವಿನೋದ ರಾಶಿ ರಾಶಿ ಹಣ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವನೆಂದು ನಿನ್ನ ಸೊಸೆ ಎನ್ನುವುದೇನು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಆಪ್ತ ತನ್ನ ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲ ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಹೋದರೆ ನನ್ನದೇನು ತಪ್ಪು ? ನೀ ಎನೆನ್ನುವುದು ಅಪ್ಪಗೆನ್ನು-ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ”

ಭವಾನಿಗೆ ಮರ್ಮಕ್ಕೆ ತಾಗಿತು. ಅವಳೆಂದಳು: “ ನನಗೆ ಯಾರ ಮೇಲೂ ಸಿಟ್ಟಿಲ್ಲ ಗೋಕುಲ, ಯಾರಿಗೇನೂ ಎನ್ನುವುದಿಲ್ಲ. ”

“ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನೀನೀ ರೀತಿ ಇರಲಾಗದು. ಕೆಲಸಗಲಸ ಹಿಡಿಯೆಂದು ವಿನೋದನಿಗೆ ಹೇಳು. ಇಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲ. ”

“ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗುವುದು. ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೇಳುವ ಅಗತ್ಯವೇನಿಲ್ಲ. ” ಎಂದು ಭವಾನಿ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿದಳು. ಜಗಳಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದ ಸಿಕ್ಕದೆ ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ಗೋಕುಲ ವಟಗುಡುತ್ತ ಹೊರಟುಹೋದ.

ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕರೆದು ಹೇಳಿದ: “ ಈವೂತ್ತು ತಾಯಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟೆ: ವಿನೋದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇರಲಾಗದು, ಏನಾದರೂ ಕೆಲಸ ಹಿಡಿಯಲಿ, ಮನಸಿಗೆ ಬಂದಹಾಗೆ ಮಾಡಲಿ, ನನಗೇನು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು. ”

ಮನೋರಮೆ ಆನಂದದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪಿಸುಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದಳು: “ ಅವರೇನೆಂದರು ? ”

“ ಮತ್ತೇನು ಹೇಳುವಳು ? ಅವಳು ಹೇಳಿದರೆ ನಾ ಕೇಳುವೆನೆ ? ”

ಮನೋರಮೆ ಕಣ್ಣು ತಿರುವುತ್ತ, “ ಎಂದುದಾದರೂ ಏನು ? ”
ಎಂದಳು.

ಗೋಕುಲನೂ ಅದೇ ರೀತಿ ಉತ್ತರವಿತ್ತ: “ ಎನ್ನುವುದೇನು !
ವಿನೋದ ಇಲ್ಲಿ ಇರುವಂತಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಆಕೆ ಒಪ್ಪಬೇಕಾಯಿತು. ”

ಮನೋರಮೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಮೆಲುದನಿಯಿಂದ ಎಂದಳು: “ ಇದು
ಹದಿನಾರಾಣೆ ಸಿಟ್ಟಿನ ಮಾತಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು ? ಅವರ ಮನಸು ತಮ್ಮ
ಮಗನಕಡೆ ಹರಿದಿದೆ, ನೀವವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಒತ್ತುತ್ತಿದ್ದೀರಿ ! ”

ಗೋಕುಲ ಗೋಣು ಹಾಕುತ್ತ, “ ನನಗೇನದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆ ?
ಈ ಗತ್ತು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ನಡೆಯುವುದೆ ? ” ಎಂದು ಹೊರಹೊರಟ.
ಎದುರಿಗೆ ರಸಿಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡು “ ಏನು, ಒಂದು ಹೊಸ ಸುದ್ದಿ
ಕೇಳಿದ್ದೀಯಾ ಚಿಕ್ಕೋತ್ತಿ ? ಇಷ್ಟು ದಿನ ಇಷ್ಟು ಮಾಡಿ ಮಟ್ಟಿದ ನಾನು
ಅವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ವಿಷವಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಕೂಡ ಮಾತಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಇದರಿಗೆ
ಹಾದರೆ ಮುಖ ತಿರುವುತ್ತಾಳೆ. ”

ರಸಿಕ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ, “ ಛ ಛ, ಇದೇನೆನ್ನುವಿರಿ
ದೊಡ್ಡ ಬಾಬೂ ? ” ಎಂದ.

“ ಏನೆ ?---ಏ ಹಾವುನ ತಾಯಿ ಬಾ ಇಲ್ಲೆ. ”

ಮನೆಯ ಮುದುಕ ವಾಸಿ ಏನೋ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಡೆ
ಯನ ಕರೆ ಕೇಳಿ ಬಂದಳು. ಗೋಕುಲ ರಸಿಕನ ಕಡೆ ನೋಡಿ, “ ಹಾ,
ಕೇಳಿಕೋ. ಹೇಳು ಹಾವುನ ತಾಯಿ, ಅವು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಮಾತಾ
ಡಿದ್ದು ನೋಡಿದ್ದೀಯಾ? ಇದರಿಗೆ ಹೋದರೆ ಮೋರೆ ತಿರುಗಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆ ? ”
ಎಂದ.

ಅವಳಿಗೆ ಯಾವುದೂ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಕ್ಕಾವಿಕ್ಕಿಯಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ
ಹೊತ್ತು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು, ಕೊನೆಗೆ ಒಡೆಯನ ಮನಮುರಿಯದಂತೆ ಗೋಣು
ಹಾಕಿ ಹೋರಟುಹೋದಳು.

ಆವೊತ್ತೆಲ್ಲಾ ಬಂದವರ ಹೋದವರ ಇದಿರಿಗೆ ಅವನು ಅವನನ್ನು
ಬೂರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದ. “ ನಾ ಮಲಮಗ ಅಲ್ಲವೆ ? ಅಂತೆಯೇ ತಂದೆ
ಸಾಯುಸಾಯುವುದರೊಳಗೇ ಅವಳ ಕಣ್ಣಿಗೆ ವಿಷವಾಗಿಬಿಟ್ಟು ” ಎಂದು
ಪುನಃ ಪುನಃ ಹೇಳುತ್ತಲಿದ್ದ.

ಸಂಜೆಗೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದೊಡನೆ ಗೋಕುಲ ಭವಾನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ:
“ ಮನಷ್ಯರನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಬರದವಾನದಿಂದ ಚಿಕ್ಕತ್ತೆ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು
ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥದೇನು ಆಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬರುವವರು ಬೇಕಾದರೆ ತಾವೇ
ಬರಲಿ. ”

ಭವಾನಿ ಮೃದುಸ್ವರದಿಂದ ನುಡಿದಳು: “ ಆದರಿದು ಉಚಿತವೇ
ಗೋಕುಲ ? ”

ಗೋಕುಲ ಒರಟು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟು: “ ಉಚಿತವೋ ಅನುಚಿತವೋ
ನನಗೇನು ಗೊತ್ತು ? ಎರಡೂ ಕೈಲಿ ಸೂರೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಹತ್ತಿರವೇನು
ಅಷ್ಟು ಹಣವಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀ ಹಟ ಹಿಡಿಯಬೇಡ ”

ಚಿಕ್ಕತ್ತೆ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಕರೆಸಲು ನಿನ್ನೆ ಅವಳೇ ಹೇಳಿದ್ದಳು.
ಆದರೀಗ ಏನೂ ಮಾತನಾಡದೆ ತನ್ನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಳು. ಆದರೂ
ಗೋಕುಲ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಎಡೆಯಾಡುತ್ತ, “ ಕರೆಸೆಂದರೂ ನಾ ಕರೆಸುವ
ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಸಾಲ ಮಾಡಿ ನನಗೆ ನಾನೇ ಉರುಲು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬಯಸುವು
ದಿಲ್ಲ. ” ಎಂದ.

“ ಒಳ್ಳೆಯದು ಗೋಕುಲ, ಅದು ನಿನಗೆ ಉಚಿತವೆನಿಸಿದರೆ ಕರೆಸ
ಬೇಡ. ”

“ ಹೌದು, ಈವೊತ್ತಿನಿಂದ ಉಚಿತ ಅನುಚಿತ ನಾನೇ ವಿಚಾರ
ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನನಗೇನು ನನ್ನ ತಾಯಿ ಇದ್ದಾಳೆಯೇ ? ನಾ
ಸತ್ತರೂ ಯಾರಿಗೇನಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ ! ನನಗೆ ಇನ್ನಾರಿದ್ದಾರೆ ? ನನ್ನನ್ನು

ನಾನೇ ಸಂಬಾಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ದುಡ್ಡು ದುಗ್ಗಾಣೆ ನೋಡಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡಬೇಕು. ನನಗೆ ತಾಯಿಯಿಲ್ಲ !—” ಎನ್ನುತ್ತೆನುತ್ತ ಗೋಕುಲ ಹೊರಟು ಹೋದ.

ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಧನಕನಕಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಈ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಭವಾನಿ ಉಸಿರ್ಗರೆದಳು. ಗೋಕುಲ ತತ್ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ತಿರುಗಿ ಬಂದು, “ ನನಗೇನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಇದು ನಿನ್ನ ಸಿಟ್ಟಿನ ಮಾತಲ್ಲವೆ? ನಿನ್ನ ನೀನೇ ಹೇಳಿದ್ದು, ಕರೆಸು ಎಂತ; ಈವೊತ್ತು ಎನ್ನುತ್ತೀ ಮನಸಿಗೆ ಬಂದ ಹಾಗೆ ಮಾತು ಎಂತ. ನನಗೆ ತಂದೆಯಿಲ್ಲ, ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಿಲ್ಲ ಎಂದು ಇಷ್ಟು ಹಿಂಸಿಸುವೆಯಲ್ಲವೆ? ಮಂದಿ ಎನ್ನಬೇಕು— ಗೋಕುಲ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ತಾಯಿಯ ಮಾತು ನಡೆಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ! ”

ಅವನ ಅತ್ಯಂತ ಅಕಲ್ಪಿತ ಆರೋಪವನ್ನು ಕೇಳಿ ಭವಾನಿ ವಿಮೂಢಳಂತೆ ಅವನ ಕಡೆ ಕ್ಷಣ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು, ‘ ಗೋಕುಲ, ನಾನು ನಿಮ್ಮದೇ ತರೀಳಗೂ ಇಲ್ಲ— ನಾನು ಯಾವ ಮಾತೂ ಆಡಿಲ್ಲ ತಮ್ಮಾ. ’ ಎಂದಳು.

ಗೋಕುಲನ ಕಣ್ಣೆರಡೂ ನೀರುದುಂಬಿದವು. “ ಹೀಗೆನ್ನಲಿಕ್ಕೆ, ಅವ್ವಾ, ನಿನ್ನ ಯಾವ ಮಾತು ನಾ ನಡೆಸಿಲ್ಲ? ಆದರಿದರಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ವಿನೋದ ಲಜ್ಜೆ ತಿರಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಹೋದ, ನಾನೂ ಕಣ್ಣೊಯ್ದುತ್ತ ಹೋಗಿ ಬಿಡುವೆ. ನೀ ನನ್ನ ದುಡ್ಡು ದಾಲತ್ತು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಇರು ” ಎಂದು ಕಣ್ಣೊರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ತ್ವರಿತ ಗತಿಯಿಂದ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟ.

೭

ಗೋಕುಲನ ಹಿರಿಮಗಳು ಹೇಮಾಂಗಿನಿ ಭವಾನಿಯ ಹತ್ತಿರ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಬೆಳಗು ಆಗುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಒದರುತ್ತ ಬಂದಳು: “ ಕಕ್ಕ ಬಂದ, ಅವ್ವಾ ಕಕ್ಕ ಬಂದ.”

ಗೋಕುಲ ಗಡಬಡಿಸಿ - ಎದ್ದು ಕುಳಿತ. ಹೆಂಡತಿಯ ನಿರಾಸಂದ
ವಿಸ್ಮಯದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿಸಿತು: “ಯಾವಾಗ ಬಂದರೆ ನಿನ್ನ ಕಕ್ಕ?”

“ಬಹಳ ರಾತ್ರಿಯಾಗಿತ್ತವ್ವ.”

“ಈಗೇನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ?”

“ಇನ್ನೂ ಎದ್ದಿಲ್ಲ; ತನ್ನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದಾನೆ.”

ತಾಯಿ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸದೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಗೋಕುಲ
ಕೋಣೆಯ ಹೊರಗೆ ಹಣೆಯಿಕ್ಕಿ ಮಗಳನ್ನು ಕೈಮಾಡಿ ಕರೆದು, “ನಿಮ್ಮಜ್ಜಿ
ಅವನಿಗೆ ಏನು ಹೇಳಿದಳೇ ಹಿಮೂ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದ.

“ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.”

“ಬಹಳ ಕೊಚ್ಚಿ ಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಕಾಣುತ್ತದೆ?”

ಹಿಮು ಅನಿಶ್ಚಿತಭಾವದಿಂದ ಎರಡು ಬಾರಿ ತಲೆ ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿ, ಕೊನೆ
ಗೇನೋ ಯೋಚಿಸಿ “ಹೂಂ” ಎಂದಳು. ಗೋಕುಲ ವ್ಯಗ್ರನಾಗಿ ಅವಳ
ಕೈಹಿಡಿದು ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಕೇಳಿದ:
“ನಿಮ್ಮಜ್ಜಿ ಏನೇನು ಹೇಳಿದಳು, ಎಲ್ಲ ಹೇಳು ಮಗೂ.”

ಹಿಮೂಗೆ ತೊಂದರೆಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು. ಕಕ್ಕ ಬಂದಾಗ ಅವಳು
ಮಲಗಿದ್ದಳು. ಯಾವುದೂ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. “ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಅಪ್ಪಾ”
ಎಂದಳು.

ಗೋಕುಲ ನಂಬಲಿಲ್ಲ. “ಅಲ್ಲಾ, ಇದೇ ಈಗ ಗೊತ್ತಿದೆ ಎಂದೆ.
ಅವ್ವ ಹೇಳಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೋ? ನಾ ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ,
ಹೇಳು ಹಿಮೂ.” ಎಂದ.

ಈ ಮರು ಸವಾಲಿನಿಂದ, ವಾಸ, ಹಿಮು ಮಿಕ್ಕಿ ಮಿಕ್ಕಿ ನೋಡತೊಡಗಿದಳು. ಗೋಕುಲ ಅವಳ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತ ಹುರಿದುಂಬಿಸಲು ಹೇಳಿದ: ‘ ಹೇಳಮ್ಮ, ಏನಾಯಿತು? ‘ ನೀ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗು’ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಿದಳೇನು?... ಈ ಎರಡು ರೂಪಾಯಿ ತಕ್ಕೊ, ಗೊಂಬೆ ಕೊಂಡುಕೋ ” ಎಂದು ತಲೆದಿಂಬಿನ ಬುಡದಿಂದ ರೂಪಾಯಿ ತೆಗೆದು ಮಗಳ ಕೈಯೊಳಗಿಟ್ಟ.

ಹಿಮು ಶುಷ್ಕವಾಗಿ, “ ಹೂಂ ” ಎಂದಳು.

“ ಆಮೇಲೆ ? ”

ಹಿಮು ಹಣ್ಣುಹಣ್ಣಾಗಿ “ ಆಮೇಲೆ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ” ಎಂದಳು.

ಗೋಕುಲ ಮತ್ತೆ ಮೃದುವುತ್ವ “ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಹೇಳು; ಅದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಕಕ್ಕ ಏನೆಂದ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದ.

“ ಏನೂ ಎನ್ನಲಿಲ್ಲ. ”

ಗೋಕುಲನಿಗೆ ಭರವಸೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ಗಡುಸಾಗಿ ಕೇಳಿದ: “ ಏನೇನೂ ಎನ್ನಲಿಲ್ಲವೆ? ಅದು ಹೇಗೆ ? ”

ತಂದೆಯ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಮು ಅಳುತ್ತಳುತ್ತ ನುಡಿದಳು: “ ಅಪ್ಪಾ, ನನಗೆ ಯಾವದೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ”

“ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ? ” ಎಂದು ಭಟಾರನೆ ಕೆನ್ನಿಗೊಂದೇಟು ಕೊಟ್ಟು “ ನಡೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ” ಎಂದ ಗೋಕುಲ.

ಹುಡುಗಿ ಅಳುತ್ತಳುತ್ತ ಹೊರಟು ಹೋಯಿತು. ಗೋಕುಲ ಧಡ ಧಡ ತಾಯಿಯ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗಿ, “ ಚೆಲೋ ನಡೆಸಿದ್ದೀ. ಅವ ಮನೆಗೆ ಬರುವ ವುರಸತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲದ್ದೊಂದು ಹೇಳುವುದೆ ? ನನ್ನ ವಿಷಯ ದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮನಸು ಕೆಡಿಸುವುದಕ್ಕಲ್ಲವೆ ? ನಾನೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎಚ್ಚರಿಸು, ಅವನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲಾಗದು, ”

ಎಂದು ಹೋಬಂತೆಯೇ ಧಡಧಡ ತಿರುಗಿಬಿಟ್ಟ. ಭವಾನಿ ಏನೊಂದೂ ತಿಳಿಯದೆ ಅವಾಕ್ಯಾದಳು.

ಗೋಕುಲ ಹಾವುನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕರೆಸಿ ಕೇಳಿದ: “ ತಮ್ಮ ಬಂದಿ ದ್ವಾನಂತಲ್ಲ ? ”

“ ಹಾಂ, ಬಾಬೂ, ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಗೆ ಬಂದರು. ”

“ ಅದು ಗೊತ್ತಿಬೆ. ಆ ಮೇಲೆ ತಾಯಿ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಮಾತಾ ಯಿತು ? ನನ್ನ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಅವ್ವ ಬಹಳ ಗೋಳು ಹೊಯ್ಯೊಂಡಿರಬಹುದು. ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ವಿಷಯ ಏನಾದರೂ— ”

ದಾಸಿ ನಡುವೇ ತಡೆದು, “ ಇಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ಬಾಬೂ, ಅವ್ವವರು ಏಳಲೇ ಇಲ್ಲ. ಯದು ಅವರ ಬ್ಯಾಗು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ, ನಾ ಅವರ ಕೋಣೆ ತೆರೆದು ದೀಪ ಹಚ್ಚಿದೆ. ಅವರು ಆಗ ಒಳಗೆ ಹೋದ ವರು ಹೊರಗೆ ಬಂದೇ ಇಲ್ಲ, ” ಎಂದಳು.

“ ಏಕೆ ಮುಚ್ಚಿಡುತ್ತೀ, ನಾ ಎಲ್ಲ ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ”

ಹಾವುನ ಆಣೆಯಾಗಿ ದಾಸಿ ಹೇಳಿದಳು: “ ಇಂಥ ಮಾತು ಆಡ ಬೇಡಿರಿ ಬಾಬೂ, ನಾನೇ ನಿಂತು ಚಿಕ್ಕಬಾಬುಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಆಣೆಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟೆ. ಅವ್ವವರನ್ನು ಕರೆಯಲೇ ಎಂದುದಕ್ಕೆ, ‘ ಅದೇನಗಕ್ಕವಿಲ್ಲ. ನೀನೇ ದೀಪವೊಂದು ಹಚ್ಚಿಕೊಟ್ಟು ಮಲಗಿಕೊ ಹೋಗು ’ ಎಂದರು. ಅಯ್ಯೋ, ಅವರ ಕಣ್ಣು ಒಳನಟ್ಟಿವೆ, ಮೋರೆ ಬಣ್ಣಗೆಟ್ಟಿದೆ. ”

ಗೋಕುಲನ ಕಣ್ಣೆರಡೂ ನೀರುದುಂಬಿದವು. ಅವನೆಂದ: “ ಆಗ ದೇನು, ನೀನೇ ಹೇಳು. ಅಪ್ಪ ಸತ್ತುಹೋದ. ಅವನ ಕೊನೆಯ ದರ್ಶ ನವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಹಣ ಕಾಸೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ; ಅವನ ಮನಸಿಗೆ ಏನೇನಾಗಿ ದೆಯೋ ಅವನೇ ಬಲ್ಲ. ತಂದೆಯ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲಿರಿ. ಹೌದಲ್ಲವೋ ? ”

ಅವನ ಕಣ್ಣಿಂದ ಕಂಬನಿ ಉದುರಿದವು. - ಹಾವುನತಾಯಿ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನ ದಾಸಿ-ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಅವಳ ಕಣ್ಣೊಳಗೂ ನೀರು ಬಂತು. ಭಾರವಾದ ದನಿಯಿಂದ ಅವಳೆಂದಳು: “ ಹೌದು ದೊಡ್ಡಬಾಬೂ, ಅವರು ತಂದೆಯೆಂದರೆ ಜೀವ ಕಳಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೇನು, ಓದಿ ಓದಿ ಅವರ ತಲೆ ಕಾಯ್ದು ಹೋಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೇ—”

“ ಹಾಂ, ಅದೇ ಎನ್ನುತ್ತೇನೆ. ತಲೆ ಕಾಯದೆ ಏನು ? ಅವನು ಕಲಿತದ್ದೇನು ಕಡಿದೆಯೆ ? ಆನರ್ ಗ್ರಾಜುಯೇಟ್ ! ಈ ಹುಗಲಿ, ಚುಂಚಡಾ, ಬಾಬುಗಂಜಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರು ನಮ್ಮ ತಮ್ಮನಷ್ಟು ಕಲಿತಿದ್ದಾರೆ ? ‘ಸಾಹೇಬರು’ ಅವನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ಕುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು—ಅವನೇನು ಅಂಥಿಂಥ ಮನುಷ್ಯನೇ ? ನೀ ಒಂದು ವೇಳೆ ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಹೋದರೆ, ವಿನೋದ ಬಾಬುಗಳ ಮನೆಯ ದಾಸಿಯೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಯಾವ ಸದ್ಗೃಹ ಸ್ಥರಿಗೆ ತಿಳಿದರೂ, ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾವಿರ ಸಮಾಚಾರ ವಿಚಾರಿಸುವರು, ಬಲ್ಲೆಯಾ ? ಆದರೇನೋ ಎನ್ನುತ್ತಾರಲ್ಲ, ಊರ ಯೋಗಿಗೆ ತಿರುಪೆ ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ! ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಗ ಅವನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ ? ಮೋರೆ ಬಹಳ ಒಣಗಿ ಸಂಡಿಗೆಯಾಗಿದೆಯೇ ? ”

“ ಮೋರೆ ನೋಡಿದರೆ ಕಣ್ಣೀರು ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತದೆ, ದೊಡ್ಡ ಬಾಬೂ ! ”

ಗೋಕುಲನಿಗೆ ಕಣ್ಣೀರು ಧಾರೆಗಟ್ಟಿತು. ಉತ್ತರೀಯದಿಂದ ಒರಸಿ ಕೊಂಡು ನುಡಿದ: “ ನೀನೇ ಅವನನ್ನು ದೊಡ್ಡವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದವಳು ಹಾವುನ ತಾಯಿ, ನೀ ಮಾತ್ರ ಅವನನ್ನು ಗುರುತಿಸುವೆ. ಇಷ್ಟು ದಿನವೂ ನಗುತ್ತ ಕೆಲೆಯುತ್ತ ಆಡುತ್ತಪಾಡುತ್ತ ಕಲಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಕಳೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತೆರದ ತೊಡಕು ತೊಂದರೆ ಅವನೆಂದು ನೋಡಿದ್ದಾನೆ ? ಉಯಿಲಿನಲ್ಲಿ ಪಾಲು ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ಬರೆದುದಕ್ಕೆ ಕೊಡಬಾರದಷ್ಟೆ !

ಅವನ ತಂದೆಯ ಆಸ್ತಿಯಲ್ಲವೆ? ಅದಕ್ಕೆ ಯಾರು ಅಡ್ಡಬರಬಲ್ಲರು? ಅವನು ಅಂತಹದೇನು ಮಾಡಿದ್ದು? ಕಳವೇ, ಕೊಲೆಯೇ? ಏಕೆ ಆಸ್ತಿ ಸಿಗಬಾರದವನಿಗೆ? ಕೋರ್ಟು ಕಚೇರಿ ಇಲ್ಲವೆ? ವಿನೋದ ನ್ಯಾಯ ಹೂಡಿದರೆ ಪೈಗೆ ಪೈ ಲಿಕ್ಕು ಮಾಡಿ ಅರ್ಧಪಾಲು ಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದು!”

“ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ ದೊಡ್ಡ ಬಾಬೂ?”

ಗೋಕುಲ ಉತ್ಸಾಹಿತನಾದ. “ಹೀಗೆನ್ನು. ಮತ್ತೀಕೆ ತಾಯಿ! ಅಲ್ಲ, ತಾ ನೋಡಿದರೆ ಹೆಂಗುಸು, ಹೆಂಗುಸರ ಹಾಗೆ ಏಕೆ ಇರಬಾರದು? ತಾ ಏಕೆ ಉಯಿಲು ಮಾಡಲು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದಳು? ಅವಳು ಮಾಡಿದ್ದೇನು ತಾಯಿ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವೆ? ಧರ್ಮ ಇಲ್ಲವೆ? ದೇವರು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲವೆ? ನಿರ್ದೋಷಿಯನ್ನು ಪೀಡಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ದೇವರೆದುರು ಅವಳು ಉತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಆಸ್ತಿ! ಬಲುದೊಡ್ಡ ಆಸ್ತಿ! ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ ಅವನು ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಜಜ್ಜನಾದರೆ—ಅದನ್ನೇನು ಯಾರೂ ತಡೆಯಲಾರರು—ಆಗ ಹೇಗೆ ಉಳಿಯುವುದು ಆಸ್ತಿ? ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಯೋಚಿಸಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬಾರದಿತ್ತೆ! ಈಗ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಆಗ ಮಾನಗೆಟ್ಟು ಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದು!” ಎಂದ.

ಹಾವುನ ತಾಯಿಗೆ ಹರ್ಷವಾಯಿತು. ಈ ಉಯಿಲುಗಿಯಿಲು ಅವಳ ಮನಸಿಗೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. “ಒಳ್ಳೆಯದು ದೊಡ್ಡ ಬಾಬೂ, ನೀವೇಕೆ ಚಿಕ್ಕಬಾಬುಗಳನ್ನು ಕರೆದು, ತಮ್ಮಾ ನಿನ್ನ ಪಾಲು ನೀ ತಕ್ಕೋ ಎಂದು ಹೇಳಬಾರದು? ನೀವು ಕೊಟ್ಟರೆ ಯಾರಿಗೂ ಅಲ್ಲ ಎನ್ನಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.” ಎಂದಳು.

ಮುಖ್ಯ ಹೋರಾಟ ಇದ್ದುದು ಇಲ್ಲಿಯೇ. ಅವನು ಕೊಂಚ ಸಮಯ ಮಾನವಾಗಿದ್ದು ಹೇಳಿದ: “ಆದರೆ ನನಗೆ ಕೊಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಎಲ್ಲರೂ. ತಂದೆಯ ಉಯಿಲು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲು ಬರು

ವುದಿಲ್ಲ. ' ಈಕೆ ' ಯ ಸೋದರ ಮಾವ ದೊಡ್ಡ ವೊಕ್ಕಾರ; ಅವನು ಈಕೆಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ; ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ನನಗೆ ಜೀಲಾಗ:ವುದಂತೆ; ತಾಯಿ ಒಪ್ಪಿದರೆ, ಈಕೆ ಒಪ್ಪಿದರೆ ಬರಬಹುದಂತೆ. ”

ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉತ್ತರ ಅರಿಯದೆ ದಾಸಿ ತನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದಳು. ಗೋಕುಲ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದ. ಹಿಮೂ ಆಟಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದಳು. ಅವಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹತ್ತಿರ ಕರೆದು ಕೇಳಿದ: “ ನಿಮ್ಮ ಕಕ್ಕ ಎದ್ದನೇನಿ?”

“ಹೂಂ. ಎಮ್ಮ ತನ್ನ ಕೂಡುವ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋದ. ಯಾರ ಸಂಗಡಲೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ.”

ಬೀದಿಯಂಚೆಗೆ ತಾಗಿದ ಕೋಣೆ ವಿನೋದ ಕೂರುವುದು. ಅದರ ಠೀವಿ ಇಂರಾಜಿ ಪದ್ಧತಿಯದು. ಗೋಕುಲ ಕಳ್ಳಹೆಚ್ಚಿಯಿಂದ ಹೋಗಿ ಕಿಡಿಕಿಯೊಳಗೆ ನೋಡಿದ. ವಿನೋದ ಜೌಕಿಯ ಮೇಲೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಆ ಕಡೆ ಮುಖಮಾಡಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಕಂಡು ಗೋಕುಲನ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ಬಂದಿತು. ಅವನು ತಮ್ಮನ ಮೋರೆ ನೋಡುವ ಆಸೆಯಿಂದ ಒಂದೈದು ನಿಮಿಷ ನೀರವವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದು, ಕೂನೆಗೆ ಕಣ್ಣೊರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಬಂದ.

ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕೇಳಿದ: “ಬಾಹ್ಯಾಣರ ದಾನಧರ್ಮದ ಪಟ್ಟಿ—”

ಗೋಕುಲನಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕತ್ತಲೊಳಗೆ ಬೆಳಕಿನ ರೇಖೆ ಕಾಣಿಸಿತೆನೋ. ತಟ್ಟನೆ ಹೇಳಿದ: “ ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಇನ್ನು ನನ್ನನ್ನೇಕೆ ಕಾಡುತ್ತಿ? ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸರಸ್ವತಿಯೇ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಯಾರೆಷ್ಟು ಪಂಡಿತರು, ಯಾರ ಮಾನ ಮರ್ಯಾದೆಯೆಷ್ಟು ಎಂಬುದು ವಿನೋದ ಅರಿಯದ್ದಲ್ಲ. ಅವನನ್ನು ಕೇಳಿ ಏಕೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು? ನಾ ಇದರೊಳಗಿನ್ನು ಕೈ ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ ಚಕ್ಕೊತ್ತಿ.”

“ಆದರಿನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕಬಾಬು ಎದ್ದಿಲ್ಲ.”

ಮ್ಲಾನಭಾವದಿಂದ ನಕ್ಕು ಗೋಕುಲ ನುಡಿದ: “ಎದ್ದಿಲ್ಲ? ಅವನಿಗೂ ಊಟ ನಿನ್ನೆ ಉಂಟೆ? ಹಾವುನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕೇಳು, ಅವಳು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಿದ್ದಾಳೆ. ‘ದೊಡ್ಡ ಬಾಬೂ, ಚಿಕ್ಕಬಾಬುಗಳ ಮುಖ ನೋಡಿದರೆ ಅಳು ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ’ ಎಂದು ಅವಳು ಹೇಳಿದಳು. ಹಾಗಾಗಿದೆ ಅವನ ಮೋರೆ. ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ಬಂಗಾರದಂಥ ಬಣ್ಣ ಕಬ್ಬಿಣದಂತಾಗಿದೆ” ಅವನ ಕೋಣೆಯ ಕಡೆ ಬೆರಳು ಮಾಡಿ, “ಹೋಗಿ ನೋಡು ಚಿಕ್ಕೋತ್ತಿ, ತಂಪುನೆಲದ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬನೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಯಾರ ಎದೆ ಬಿರಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ?” ಎಂದ.

ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾತಿನಿಂದ ದುಃಖವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗತೊಡಗಿದ. ಗೋಕುಲ ತಿರುಗಿ ಕರೆದು ಹೇಳಿದ: “ಒಳ್ಳೆಯದು ನೀ ಎಲ್ಲ ಬಲ್ಲವ, ಅದಕ್ಕೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ— ನಾ ಇರಲಿಕ್ಕೇ ವಿನೋದನಿಗೇಕೆ ಕಷ್ಟ ಕೊಡಬೇಕು? ಉಪವಾಸಗಿಪವಾಸ ಅವನಿಗೆ ತಡೆಯುವುದೆ? ಮತ್ತೆ ಜಡ್ಡುಗಡ್ಡು ಬಿದ್ದಾನು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಅಭ್ಯಾಸವೋ ಹಾಗೆ ಊಟ-ನಿನ್ನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಲಿ, ಎನ್ನುತ್ತೇನೆ.”

ಚಕ್ರವರ್ತಿ ನಿರುತ್ತಾಹದಿಂದ, “ಅವರಿಂದಾಗದಿದ್ದರೆ--”

ಮಾತು ಮಗಿಸಗೊಡದೆ -ಗೋಕುಲ ಹೇಳಿದ: “ಹೇಗೆ ಆದೀತು ನೀನೇ ಹೇಳು. ನನ್ನದೇನು ದುಡಿಮೆಗಾರರ ದೇಹ, ಎಲ್ಲ ಒಗ್ಗುತ್ತದೆ. ಅವನದು ಹಾಗಲ್ಲ. ಐದಾಗು ಪದವಿ ಪಾಸಾಗಿ ನಾಡಿಗೆ ಶಿರೋಮಣಿ ಆದವ ಅವ. ಅವನ ಶರೀರ ನನ್ನ ಶರೀರ ಸರಿಹಚ್ಚಿ ನೋಡುವೆಯಾ? ಯಾರಿದ್ದಿರೋ ಅಲ್ಲಿ? ಭೂತೋ, ಹೋಗು, ಚಿಟ್ಟನೆ ನಮ್ಮ ಭಟ್ಟಜಾಯ್ ರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹತ್ತಿದಷ್ಟು ದುಡ್ಡು ಶ್ರಾಧ್ಧ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಗದಾಗಿ ಇಡುವೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ತಮ್ಮನನ್ನು

ಸಾಯಗೊಲ್ಲಲಾರೆ. ಅವನಿಗೆ ಬೆಣತಕ್ಕಿ ಹವಿಸ್ಸು ಉಣಿಸಿ ಸಮಾಪ್ತ ಗೊಳಿಸಲಾರೆ. ಇಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಯಾರು ಬೇಕಾದ್ದು ಎಂದುಕೊಳ್ಳಲೊಲ್ಲರೇಕೆ!”

ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಅಪ್ರತಿಭನಾಗಿ ಅನುಮೋದಿಸಿದ: “ ನೀವೆನ್ನುವುದು ಯೋಗ್ಯವೇ ದೊಡ್ಡ ಬಾಬೂ. ಆದರೆ ಮಂದಿ—”

“ಎಲಾ, ಮಂದಿಗಂಜಿ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲೆ? ನಿಮ್ಮದಿದೆಂಥ ಬುದ್ಧಿ ವಂತಿಕೆ ಚಕ್ಕೊತ್ತಿ? ಬೇಡ ಬೇಡ, ಪಟ್ಟಿಗಿಟ್ಟ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಪೀಡಿಸುವ ಆಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಏನಾದರೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆರಾಮ ಆಗಲಿ.” ಎಂದು ಗೋಕುಲ ಅಕಾರಣವಾಗಿಯೇ ಆ ಬಡ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಹರಿದಾಯ್ದು.

೮

ಚಾದ ಬಟ್ಟಲನ್ನು ಅಡಿಗೆಯವನ ಕೈಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ವಿನೋದ ಬಿಸಾಡಿಬಿಟ್ಟ. ಆದರೆ ಆ ವಸ್ತು ಎಷ್ಟು ಗೌಪ್ಯವಾಗಿ ಬಂದಿತ್ತು, ಈಗ ಆ ಬಟ್ಟಲು ಯಾರ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಘಾತಿಸಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯೇ ಬಲ್ಲ.

ಇಡೀ ದಿನ ವಿನೋದ ಎಷ್ಟೋ ಜನರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿದ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ನೆಳಲು ಕಾಣುತ್ತಲೆ ಸರಿದುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೂ ಆ ನೆಳಲು ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಗಳಿಗೆಯ ಅವಕಾಶವನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿನೋದ ಎತ್ತ ಮುಖ ತಿರುವಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವನೋ, ಕೆಲಸದ ನಿಮಿತ್ತ ಗೋಕುಲ ಹಠಾತ್ ಅತ್ತಲೇ ಬಂದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ. ಇದೇ ರೀತಿ ಹಗಲು ಮುಪ್ಪಾಯಿತು.

ವಿನೋದ ತನ್ನ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಒಬ್ಬನೇ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಗೋಕುಲ ಕೈಯೊಳಗೊಂದು ಹಾಳಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ನಿಂತ. ಅಕಾರಣವಾಗಿ

ಒಣನಗೆ ನಗುತ್ತ ಮಾತನಾಡಿದ: “ಕಲಕತ್ತೆಯ ನಿವಾಸ ಬಿಟ್ಟು ನೀ ಪಕ್ಕನೆ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟೆ— ಅಪ್ಪ ಸಾಯುವಾಗ— ಅದನ್ನು ನೀ ಕೇಳಿರಬೇಕು— ಅದೊಂದು ತಮಾಷೆ, ಮತ್ತೇನು!” ಮತ್ತೆ ಒಣನನ್ನು ಸಾಧನೆಯವಾಗಿ ಮಾತು ಮುಂದುವರಿಸಿದ: “ನಿನ್ನ ಅವಸ್ಥೆಯಾದರೂ ಏನಿದು— ಸ್ವಲ್ಪ ಸುದ್ದಿಯನ್ನಾದರೂ ತಿಳಿಸಬಾರದೆ?— ಇರಲಿ, ಇದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮಾತಾಡೋಣವಂತೆ— ಈ ಕೆಲಸ ತೀರಲಿ— ಉಯಿಲು ಬರೆದಾಕ್ಷಣಕ್ಕೆ— ತಿಳಿಯಿತ್ತಿಲ್ಲವೋ ವಿನೋದ?— ಹಣ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ವೆಚ್ಚವಾಗುವುದು— ತಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲವೋ?— ಇಲ್ಲಿಯ ಜನ ಲಘುಗರು ನೀ ಬಲ್ಲೆ— ಹೌದಲ್ಲವೋ ತಮ್ಮ?— ಆದರೆ ಅಂತಹದೇನೂ ಇಲ್ಲ— ತಂದೆಯೂ ಹೇಳಿ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಧನಸಂಪತ್ತು ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರಿಗಿಬ್ಬರಿಗೂ— ಇದೊಂದು ಬರೀ--ತಿಳಿಯಿತೇ?—ಅದು ಹೋಗಲಿ— ಇದರಿಂದೇನೂ ಆತಂಕವಿಲ್ಲ— ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯೆ ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ ತಮ್ಮಾ. ಈ ಕಬ್ಬಿಣ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಕೀಲಿ ಕೈ ನೀ ತಗೋ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಹೇಳಿದೆ, ಯಾರಿಗೆಷ್ಟು ದಾನ, ಯಾರಿಗೆಷ್ಟು ಮಾರ್ಯಾದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೀ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ, ಅದು ಇನ್ನಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ನಿನ್ನ ಕೂಡ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಗಳಿಗೆ ಪುರಸ್ತಿಲ್ಲ—” ಎಂದು ಕಾಗದ, ಕೀಲಿ ಕೈ ಇದಿರಿಗಿಟ್ಟು ತಟ್ಟನೆ ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿದ್ದ. ವಿನೋದ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ತಳ್ಳಿ ಬಿಟ್ಟು, “ನೀವು ಇದರೊಳಗೆ ನನ್ನನ್ನು ತೊಡಕಿಸಬೇಡಿರಿ. ಇವನ್ನು ನಾ ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ.” ಎಂದ.

ಗೋಕಾಲನ ಮುಖದ ನಗೆ ಹಾರಿಹೋಯಿತು ಅವನ ಇಡೀ ದಿನದ ಎಣಿಕೆ ಬಡಬಡಿಕೆಗಳು ಲುಪ್ತವಾಗತೊಡಗಿದವು. “ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ? ಏಕೆ?” ಎಂದ.

“ನನಗೇನಗತ್ಯ! ನಾ ಹೊರಗಿನವ, ಎರಡು ದಿನದವ, ಎರಡು ದಿನ ಇದ್ದು ಹೋಗುವವ.”

“ ಹೋಗುವವ ? ”

“ ಹೋಗಲೇ ಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಇದೆಲ್ಲ ದುಡ್ಡಿನ ಕೆಲಸ. ನಾ ಬಡ ಕಂಗಾಲ. ಸರಿಯಾಗಿ ಲೆಕ್ಕ ಕೊಡಲಿಕ್ಕಾಗದಿದ್ದರೆ, ಕಳ್ಳನೆಂದು ನೀವೇ ನನ್ನನ್ನು ಪೋಲಿಸಿರಿಗೊಪ್ಪಿಸಿರಿ, ಜೀಲು ಕಾಣಿಸಿರಿ. ”

ಉತ್ತರ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಗೋಕುಲನ ಶುಟಿಗಳು ಅದುರಿದವಷ್ಟೇ. ಅವನು ಬಗ್ಗಿ ಕಾಗದ, ಕೀಲಿಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೂರಬಿದ್ದ. ವಿತ್ಯ ಶ್ರಾಧ್ಧನನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಸಡಗರದಿಂದ ಮಾಡಿ ಹೌದೆಸಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಅವನಿಷ್ಟ, ಬಿಸಿಲುಗುದುರೆಯಂತೆ ಮಾಯವಾಯಿತು.

ಆವೊತ್ತು ಮುಂಜಾನೆಯಿಂದ ಅವನ ಹುರುಪಿಗೆ ತೂಗಾಟಕ್ಕೆ ಮಿತಿ ಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಂಜೆಯಾಗುವುದರೊಳಗೇ ಅವನು ಕನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿದ. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಕಂಡು ಬೆಚ್ಚುಬೆರಗಾದಳು “ ಏನು ಮೈಯೊಳಗೆ ನೆಟ್ಟಿಗಿಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

“ ಇಲ್ಲ ನೆಟ್ಟಿದ್ದೇನ ” ಬೇಸದದ ದುಯಿಂದ ಅವನೆಂದ.

“ ಹಾಗಾದರೆ ಹೀಗೆಯೇ ಮೃಗವು ? ”

ಗೋಕುಲ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ.

“ ಮೈದುನರೊಡನೆ ಮಾತುಗೀತಾಯಿತೇನು ? ”

“ ಇಲ್ಲ ”

ಅವಳು ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಶಿಸ್ತಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಸುನುಡಿದಳು: “ ಮೈದುನರು ಏನೆನ್ನುತ್ತ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವರು ಬಲ್ಲರಾ ? ”

ಅವನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದ. ಅವಳು ಇನ್ನಷ್ಟು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಸರಿದು ನುಡಿ ದಳು: “ ತಂದೆಯ ಜಡ್ಡಿನ ಸುದ್ದಿಯೇ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವಂತೆ.—ಹಜಾರಿ ಬಾಗೋ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯೋ—ಎಂಥ ಮೋಸಗಾರಿಕೆ ಬಕ್ಷರೋ ನಿಮ್ಮ ತಮ್ಮನದು ! ”

“ ಮೋಸ ಎಂಥಾದ್ದು ? ನಿನಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಿಲ್ಲವೆ ? ”

“ ನನಗೆ ? ನಾನೇನು ಮಳ್ಳಿಯೆ ? ಕುತ್ತಿಗೆ ಮಟ್ಟ ಗಂಗೆಯೊಳಗೆ ನಿಂತು ಹೇಳಿದರೂ ನನಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ”

ಈ ಮಾತು ಗೋಕುಲನಿಗೆ ರುಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪಾಸು ಮಾಡಿದ ಕುಲ ಪ್ರದೀಪನಾದ ತಮ್ಮನ ವಿರುದ್ಧ ಯಾರೇನು ಸ್ವಲ್ಪ ಆಡಿದರೂ ಅವನಿಗೆ ಕಳವಳವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಂದವನು ಮನೋವ್ಯಥೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಿಣ್ಣು ನಾಗಿದ್ದ, ಎಂತಲೇ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದ. ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ದೀಪವಿತ್ತಾದರೂ ಬೆಳಕು ಮಕಾಳವಿತ್ತು. ಮನೋರಮೆಗೆ ಗಂಡನ ಮುಖಭಾವ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅವಳೆಂದಳು: “ಜೋಕೆ, ಬಹಳ ಜೋಕೆ ! ಇನ್ನು ಅನೇಕ ಮೋಸತಂತ್ರ ನಡೆಯಬಹುದು. ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಕಿವಿಗೊಡಬೇಡಿರಿ. ಅಪ್ಪ ನನ್ನು ಕೇಳದೆ ಒಂದೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ನಾಳೆ ಬೆಳಗಿನ ಗಾಡಿಗೆ ಅವರು ಬರುವರು—ನಾ ಪರಿಪರಿಯಿಂದ ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಏನೇ ಎನ್ನಿರಿ, ಅಪ್ಪ ಬರುವವರೆಗೆ ನನ್ನ ಭಯ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ”

“ ನಿಮ್ಮಪ್ಪ ಬರುವರೇನು ? ” ಗೋಕುಲ ಎದ್ದು ಕುಳಿತು ಕೇಳಿದ.

“ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆ ? ಅವರು ಬರದಿದ್ದರೆ ಈ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಂಬಾಳಿಸುವವರಾರು ? ನಿಮತಲಾದವರ ನುಂಡಿ ಇದೆಯಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ಸರ್ವಸ್ವ ಅವರೇ. ಆದರೆ ಅದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಈ ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಗಳು-ಅಳಿಯರನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಕೈಬಿಡಲಾರರು. ”

ಗೋಕುಲ ನೀರವವಾಗಿ ಕೇಳತೊಡಗಿದ. ಮನೋರಮೆಗೆ ಹರ್ಷವಾಯಿತು, ಉತ್ಸಾಹ ಏರಿತು. ಅವಳು ಹೇಳತೊಡಗಿದಳು : “ ನಿಮ್ಮ ಅಂಗಡಿ ಮುಂಗೋಟಿ ಎಲ್ಲಾ ಅಪ್ಪನ ಕೊರಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಬಿಡಿರಿ. ಮತ್ತಾರನ್ನೂ ನೋಡುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ ನನಗೇನು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ,

ಅಪ್ಪನನ್ನು ಕೇಳಿರಿ ಎಂದರಾಯಿತು. ಸರಿ. ಮೈದುನರಾಗಲಿ ಮತ್ತಾರೇ ಆಗಲಿ, ಅವರ ಮುಂದೆ ಕಂಯ್ ಕುಂಯ್ ಎನ್ನಲಾರರು. ತಿಳಿಯಿತ್ತಿಲ್ಲವೋ? ”

ಮನೋರಮೆ ಅರ್ಥವರ್ಣನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪತಿಯ ಮೋರೆ ನೋಡಿದಳು. ಆ ಮಸಕು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಆ ದೃಷ್ಟಿಗೋಕುಲನಿಗೆ ಕಂಡಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹೌದೆನ್ನಲಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲವೆನ್ನಲಿಲ್ಲ. ಆಮೇಲೆ ಮನೋರಮೆ ಇನ್ನೆಷ್ಟೋ ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆಯ ಮಾತನಾಡಿದಳು. ಆದರೂ ಅವನಿಂದ ಯಾವ ಉತ್ತರವೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಗಾಳಿ ಯಾವ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಬೀಸುತ್ತಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಲಾರದೆ ಮನೋರಮೆ ಆ ರಾತ್ರಿಯ ಮಟ್ಟಿಗಂತೂ ವಿರಮಿಸಿದಳು.

ಮುಂಜಾನೆ ಗೋಕುಲ ಭವಾನಿಯ ಕೋಣೆಯೆದುರಿಗೆ ಹೋಗಿ, “ಅವ್ವಾ, ಕಬ್ಬಿಣವೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಕೇಲಿಯ ಕೈ ಗೋಕುಲ ನಿನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಇಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದಾನೆಯೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದ.

“ಇಲ್ಲವಲ್ಲ.”

ಕೈ ಗೋಕುಲನ ಹತ್ತಿರವೇ ಇತ್ತು. ಮನಸಿನೋಕಿಗೆ ಏನೋ ಎಣಿಸಿ ಕೊಂಡು ಸುಳ್ಳುಸುಳ್ಳೇ ಹೀಗೆ ಕೇಳಿದ್ದ. ಇಂತಹ ವಸ್ತುವನ್ನು ವಿನೋದನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನೆಂದರೆ ಅವನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ವ್ಯಾಕುಲಗೊಳ್ಳುವಳೆಂದು ಅವನು ಭಾವಿಸಿದ್ದ. ಆದರವಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಉತ್ತರದಿಂದ ಅವನ ಕಾಶಲವೆಲ್ಲ ಅಳಿದುಹೋಯಿತು. ಮುಖ ಮಲ್ಲನವಾಯಿತು. ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ನುಡಿದ “ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು, ಅವನೇ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಇಟ್ಟನೋ ನಾನೇ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಇಟ್ಟುಬಿಟ್ಟೆನೋ!”

ಭವಾನಿ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ತುಂಬಿದ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಸಂದುಕದ ಕೈ ಸಿಗಲೊಲ್ಲದೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವಳು ಉದ್ವೇಗಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ; ತಾನು ಹೀಗೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಲಿಪ್ತಳಾಗಿರುವುದು ಗೋಕುಲದ ಹೃದಯವನ್ನು ಎಷ್ಟರ

ಮಟ್ಟಿಗೆ ನೋಯಿಸುತ್ತಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಿಲ್ಲ! ಅದರಿಂದ ಏನು ಹೇಳಬೇಕು, ತಾಯಿಯನ್ನು ಸಂಸಾರದ ವಿಷಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಉತ್ಸಾಹಿತಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದು ಗೋಕುಲನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯ ನೀರವನಾಗಿದ್ದು, “ಶಂಭು ಮತ್ತು ದರಬಾರಿ ಅತ್ತಿವ್ವನನ್ನು ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದವರು ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ.” ಎಂದ.

“ ಏಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೋ ಏನೋ.” ಭವಾನಿ ಕೋಮಲ ಸ್ವರದಿಂದ ನುಡಿದಳು.

“ ಕರೆಯ ಕಳಿಸೆಂದು ನೀ ಹೇಳಿದ್ದು ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯದು ಮಾಡಿದೆ. ಈಗ ಬರದಿದ್ದರೂ ಅವರಿಷ್ಟ. ನಮ್ಮ ಕಡೆಗಂತೂ ಮೋಷವಿಲ್ಲ. ಅನ್ವಾ, ನೀ ಎಷ್ಟು ದೂರ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವೆಯನ್ವಾ, ನನಗೆ ಬಹಳ ಅಗಾಧ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ನೀ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಮಗೆ—”

ಭವಾನಿ ಈಗಲೂ ಮೌನಿ. ಅವಳ ಗಂಭೀರ ವಿಷಣ್ಣ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಆ ಮಾತಿನಿಂದ ಸಂತೋಷ-ಆನಂದ ಏನೂ ಒಡಮೂಡಲಿಲ್ಲ. ಗೋಕುಲ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಆಮೇಲೆ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ನೋಡುತುಹೋದ.

ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಗೋಕುಲ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದ: ಇಷ್ಟರೊಳಗೇ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಸ ಡೆಪುಟಿ, ಕೆಲ ಜನ ವಕೀಲರು, ಮೊಕ್ತಾರರು ಅನುಂತ್ರಣದಂತೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಏನೋದ ಅವರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಯವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಆ ಶಿಷ್ಟ ಸದ್ಗುಣಸ್ಥರಿಗೆ ತನ್ನ ತಮ್ಮನ ಸರಿಜಯ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಚಡಪಡಿಕೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಯ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಅವನಿಗೇ ಅವನ ವಿಷಯ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ;— ಅದರಿಂದ ಏನೋದ ಸಿಟ್ಟಿಗೇಳುತ್ತಿದ್ದ.

ಗೋಕುಲ ಕೆಲ ಹೊತ್ತು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಿ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಎದುರಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಂದಿಸಿ, ಅತ್ಯಂತ ವಿನಯದಿಂದ ನುಡಿದ: “ ಇವನೇ ನನ್ನ ತಮ್ಮ ವಿನೋದ; ಆನರ್ಸ್ ಗ್ರಾಜುವುಟ್ ! ”

ವಿನೋದ ಮುನಿಸುಗಣ್ಣಿಂದ ಅಣ್ಣನ ಮೋರೆ ನೋಡಿದ. ಗೋಕುಲ ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಮಾತನಾಡತೊಡಗಿದ: “ ನೀವು ಬಂದದ್ದು ನಮ್ಮ ಏಳುತಲೆಯ ಪುಣ್ಯ—ವಿನೋದ, ಸಾಹೇಬರ ಸಂಗಡ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ? ಅವರು ಸಾಹೇಬರು, ಹುಜೂರವರು. ಬಂಗಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವುದು ಅವರಿಗೆ ಚೆಂದವೆ? ನಾಲ್ಕು ಜನ ಕೇಳಿದರೆ ಏನೆಂದಾರು ! ”

ಕೂಡಿದ ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥರು ಮುಖವೆತ್ತಿ ನೋಡಿದರು. ಡೆಪುಟಿ ಸಂಕೀರ್ಣಗೊಂಡ, ಕುಂತಿರಾದರು. ವಿನೋದನಿಗೆ ಅಸಹ್ಯ ಲಜ್ಜೆಯಾಯಿತು. ಅಣ್ಣನ ಸ್ವಭಾವ ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ತಡೆಯವಿಡ್ಡರೆ ಅವನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ನಿಲ್ಲುವನೆಂಬುದು ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ವಿನೋದ, “ ಒಂದು ಮಾತು ಕೇಳುವುದಿದೆ ” ಎಂದು ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋದ. “ ಅಣ್ಣಾ ನನ್ನನ್ನೇನು ನಿಂತಕಾಲಮೇಲೆ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಡಿಸಬೇಕೆನ್ನುತ್ತೀಯಾ? ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ನಿಲ್ಲುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ, ” ಎಂದ.

“ ಏಕೆ, ಏಕೆ ತಮ್ಮಾ ? ” ಎಂದ ಗೋಕುಲ ಗಾಬರಿಯಿಂದ.

“ ನಾ ಯಾವಾಗನಿಂದಲೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ: ನಿನ್ನೀ ಅತ್ಯಾಚಾರ ಸಹಿಸಲಾರೆ ಎಂದು. ಆದರೂ ನನ್ನನ್ನೇನು ನೀ ಬಿಡುವಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನಂತೆ ಸಾಸು ಮಾಡಿದವರು ಬೀದಿ ಬೀದಿಯೊಳಗೂ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ! ” ಎಂದು ವಿನೋದ ಕ್ಷೋಭದಿಂದ ಅಭಿನವಾನಂದ ಮೋರೆ ಗಂಟುಹಾಕಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕುಳಿತ.

ಗೋಕುಲ ಸಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಇಷ್ಟಾಗಿ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಒಟಗುಡುತ್ತ-ಬಹುಶಃ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆಂದೂ ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೆಂದೆನ್ನುತ್ತ—ಹೋದ. ಆದರೂ ಒಂದರ್ಥ ಗಂಟಿಯೊಳಗೇ ಅವನು ಒದರೊದರಿ ಆಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ವಿನೋದನಿಗೆ ಮತ್ತನೇಕರಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು: “ ಚಿಕ್ಕ ಬಾಬುವಿನ ಆನರ್ ಗ್ರಾಜುಯೇಟಿನ ಬಂಗಾರದ ಪದಕವನ್ನು ಹಿಡಿಹಿಡಿದು ಕೆಡಿಸಿಗಿಡಿಸಿರಿ!”

ಡೆಪುಟೆ ಮುಗುಳು ನಕ್ಕು ವಿನೋದನ ಮುಖ ನೋಡಿ ವೋರೆ ತಿರುಗಿಸಿದರು.

೯

ಸಿಮತಲಾ ಮಂಡಿಯನ್ನು ಭಣಭಣಗೊಳಿಸಿ ಗೋಕುಲನ ಮಾವ ಬಂದರು. ನರೆತ ತಲೆಗೂದಲು, ಕರಿ ಮೀಸೆ, ಗಿಡ್ಡ ದೃಢ ಶರೀರ. ಒಳ್ಳೆಯ ಪಕ್ಕಾ ಮನುಷ್ಯ. ಮಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹುಡುಗರು ಅವರಿಗೆ ಹಿಂದೆ ‘ ಕಾಗೆ ’ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರಾದ್ಧದ ಮಾನೆಗೆ ಒಂದು ಗಳಿಗೆಯೊಳಗೆ ಅವರು ಸ್ವಾಮಿಯಾದರು; ಒಂದೆರಡು ಗಂಟೆಗಳೊಳಗೇ ಊರವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಮಾತಾಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರಾದ ಲೆಕ್ಕಗಾರರಾದ ಮಾವವನ್ನು ಕಂಡು ಗೋಕುಲನಿಗೆ ಹರುಷ. ಬಂಧು-ಬಳಗದವರಿಗೆಲ್ಲ ಆಳಯ-ಮಗಳ ಬಲವಂತದ ಕರೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾರದೆ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳಲು ದಯವಿಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿತು.

ರಾತ್ರಿ ಒಂದು ಪ್ರಹರಕ್ಕೆ ಊಟ ಉಡಿಗೆ ಆದಮೇಲೆ “ ಯಜಮಾನರು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ ” ಎಂದು ಆಳು ಹೇಳಿದ. ಗೋಕುಲ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಹೋದ. ಮಾವ ಮಹಾಶಯ--ಸಿಮಾಯಿ ರಾಯ -- ಬಹುಮೂಲ್ಯ ಕಾರ್ಪೆಟಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಮೊಮ್ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಉಪಹಾರ ನಡೆಸಿದ್ದ. ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತು ಮಗಳ ಮಲ ಅತ್ತೆಯ ಸತ್ಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಗುಣಗುಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಮಾನ ಮಹಾಶಯ ಹಾಲಿನ ಬಟ್ಟಲನ್ನು ಒಂದೇ ಗುಟುಕಿನಲ್ಲಿ ಬರಿದು ಮಾಡಿ, ಅದರಂಚಿನಿಂದ ಮೀಸೆ ನೀವಿಕೊಂಡ. ಮುಖವೆತ್ತಿ ನೋಡಿ, “ ತಮ್ಮಾ ನಿನ್ನನ್ನು ಒಂದು ಮಾತು ಕೇಳುವುದಿದೆ. ಮತ್ತು ಒಡೆದರೆ ಹೋಯಿತು, ಮಾತು ಆಡಿದರೆ ಹೋಯಿತು; ತಿರುಗಿ ಬಂದೀತೇ ? ” ಎಂದ.

ಗೋಕುಲ ಹಿಂದು ಮುಂದರಿಯದೆ, “ ಇಲ್ಲ ” ಎಂದ.

ನಿಮಾಯಿ ಮಗಳ ಕಡೆ ನೋಡಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಸವಿನಗೆ ನಕ್ಕು ಕೇಳಿದ: “ ಎಂದಮೇಲೆ ? ”

ಆಕಾಶ ಫಾತಾಳ ಏಕಮಾಡಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ಗೋಕುಲನಿಗೆ ‘ಆ ಮೇಲೆ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಬೇರೆ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ; ಸುಮ್ಮನಿದ್ದ. ನಿಮಾಯಿ, ತನ್ನ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳಿದ: “ ತಮ್ಮಾ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಹುಡುಗರು; ಬಿರುಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ನಡೆಸಲು ನನ್ನನ್ನು ಅತ್ತು ಕರೆದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿರಿ. ನಾ ಇದನ್ನು ನಡೆಸಬಲ್ಲೆ, ನಡೆಸುವೆ. ಆದರೆ ನೀವು ಮಾತ್ರ ಹೊಯ್ದಾಡಬಾರದು; ಕೂಡ್ರೆಂದಲ್ಲಿ ಕೂಡ್ರಬೇಕು, ನಿಲ್ಲೆಂದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ಎಂದರೇ ಈ ಕಡಲಿನ ದಡಕ್ಕೆ ಹತ್ತಬಹುದು. ‘ವಿನೋದ ಹಾಜಾರಿ ಬಾಗಿನಲ್ಲಿದ್ದ’ ಎಂದು ಸಿಕ್ಕಸಿಕ್ಕವರ ಮುಂದೆ ಅಸಂಬದ್ಧವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತ ತಿರುಗುತ್ತೀಯಲ್ಲ, ಇದೇನು ನಡೆಸಿದ್ದೀ? ಇದು ನಿನ್ನ ಕಾಲಿಗೆ ನೀನೇ ಕೊಡಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡಂತೆ ಎಂಬುದನ್ನೇನಾದರೂ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದೆಯಾ ? ”

ತಂದೆಯ ವಕ್ರೃತ್ವಕ್ಕೆ ಹಿಗ್ಗಿದಳು ಮಗಳು. ಮೆಲ್ಲಗೆಂದಳು. “ ಹೌದು, ಅಷ್ಟಾ ಹೀಗೆಯೇ ನಡೆದಿದೆ. ಎಂತಲೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆಸಿದ್ದು. ನಮಗೇನೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ; ಇನ್ನು ನೀ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಯುವುದು. ನೀ ಏನು ಮಾಡುತ್ತೀ ಎನಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕೂಡ ನಾವು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ”

ತಂದೆಗೆ ಸಂತಸವಾಯಿತು. “ ಇವೇ ನನಗೆ ಬೇಕಾದ್ದುಮಾತ್ರ. ಖಟ್ಟಿ
 ಹೋಕಲೆ ಎಂಬುದು ಭಯಂಕರ ವಿಷಯ. ‘ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಖಟ್ಟಿ
 ಹೋಗಲಿ ’ ಎಂಬ ಶಾಪ ಜನರಲ್ಲಿ ರೂಢವಾಗಿದೆ, ಕೇಳಿಲ್ಲವೆ? ಅದೇ ಖಟ್ಟಿ
 ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕಿದೆ ಈಗ. ನನ್ನ ದೊಳೈಯ ಸಕ್ಕಾ ತಲೆ, ಎಂತಲೇ
 ನಾನೀ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಿಡಿದೆನಿ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಇದರೊಳಗಿಂದ ದಡಗಾಡೆ
 ಸಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನದು ಬೇಕಾದ್ದಾಗಲಿ! ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ
 ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನೇ ಕತ್ತು ಹಿಡಿದು ಮೂರತಳ್ಳಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ, ಎಂದರೇ ನನ್ನ ಹೆಸರು.
 ನಿಮಾಯಿರಾಯ ! ” ಎಂದ. ಆಗವನ ಮುಖದಲ್ಲ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದ ಗರ್ವಭಾವ,
 ವಾಟರ್ಲೂ ಕದನವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಬಂದ ವೆಲಿಂಗ್ಟನ್ನನ ಮುಖದ ಮೇಲೂ ಇವಿರ
 ಲಾರದು.

ಗೋಣು ಚಾಚಿ ಹೊರಗೆ ನೋಡಿ, “ ತಂಗೀ ಮನೂ, ಇಲ್ಲಿಯೇ
 ಒಂದಿಷ್ಟು ನೀರು ತಂದು ಕೊಡು, ಕೈ ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳುವೆ. ಹಾಗೆಯೇ
 ಒಂದಿಷ್ಟು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಾ, ಹೊರಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ನಿಂತು
 ಗಿಂತಾರೇನೋ. ಹೇಳಿಕೇಳಿ ಶತ್ರುಪುರಿಯಿದು ! ” ಎಂದ.

ಮನೋರಮೆ ಹೇಳದಂತೆ ಮಾಡಿ ಬಂದು ತನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಳು.
 ಗೋಕುಲ ವಿವಾಹ ವಿವರ್ಣ ಮುಖದಿಂದ ಹೆಂಡತಿಯ ಮುಖವನ್ನಿಟ್ಟು ಮೈ
 ಮಾವನ ಮುಖವನ್ನಿಟ್ಟು ನೋಡತೊಡಗಿದ. ಈ ಒಳಗಾಗಿ ತಂದೆ-ಮಕ್ಕ
 ಳಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಮಾತಾಯಿತೆಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ವರ್ಣಮಾತ್ರವೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.
 ಇದು ಯಾರ ವಿಷಯ, ಯಾರ ಮನೆಯಲ್ಲ ಖಟ್ಟಿ, ಕತ್ತು ಹಿಡಿದು ತಕ್ಕ
 ವುದು ಯಾರನ್ನು -- ಮೊದಲಾದ ಸಂಜ್ಞೆಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನರಿಯಲಾರದೆ
 ಅವನೊಮ್ಮೆಲೆ ವಿಮೂಢನಾದ. “ ಏಕೆ ನಿಂತುಕೊಂಡೆ ತಮ್ಮಾ? ಒಂದಿಷ್ಟು
 ಸರಿಯಾಗಿ ಕೂತುಕೊ; ನಾಲ್ಕು ಮಾತಾಡುವೆ, ” ಎಂದ ಮಾವ.

ಗೋಕುಲ ಸಿಂಹಲ್ಯೆಯೇ ಕುಳಿತ. ಮಾವ ಆರಂಭಿಸಿದ : “ ಇದೇ
 ನಿಮಗೆ ತಕ್ಕ ವೇಳೆ. ಮಾಡುವುದು ಈಗಲೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಮನೆ ಹಾಳು

ಮಾಡುವ ಖಟ್ಟಿಯೊಂದು ಈಗ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಲಿದೆ. ಆದರೆ ನಾನದಕ್ಕೆ ಹೆದರುವುದಿಲ್ಲ, ಹಾಟಖೋಲಾದ ಯದು ವಕೀಲರು ಮತ್ತು ತಾರಣೀ ಮೊಕ್ತಾರು ನನ್ನೆಲ್ಲ ಬಲ್ಲರು. ನಿಮಾಯಿ ರಾಯನ ಹೆಸರು ಕೇಳಿದರೆ ಎಂಥೆಂಥ ವಕೀಲ ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರರ ಮೋರೆಯೂ ಒಣಗಿ ಹೋಗುವುದು. ಇವನಂತೂ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಮಾಸ ಆರದ ಪೋರ; ಒಂದು ನಾಕು ಪುಟ ಇಂಗ್ಲಿಷು ಓದಿದ್ದಾನು ಅಷ್ಟೆ! ”

ಇನ್ನೂ ಸುಮ್ಮನಿರಲಾಗದೆ ಗೋಕುಲ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ: “ ಯಾರ ವಿಷಯ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದೀರಿ? ಯಾವ ಖಟ್ಟಿ ? ”

ಅವಾಕ್ಯಾಗುವುದು ಈಸಲ ಮಾವನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂತು. ಅವನ್ನು ಮಿಕ್ಕಿ ಮಿಕ್ಕಿ ನೋಡತೊಡಗಿದ. ಮನೋರಮೆ ವ್ಯಾಕುಲಳಾಗಿ ಗಡುಸುದನಿಯಲ್ಲಿ ನುಡಿದಳು: “ ನೋಡಿದೆಯಾ ಅಪ್ಪಾ, ನಾ ಕೇಳಿದಂತಿಲ್ಲವೆ? ಯಾರ ಖಟ್ಟಿ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ! ನಿನ್ನ ಪಾದದಾಣೆ ಅಪ್ಪಾ, ಇವರಂಥ ಸರಳ ಜನ ಭರತಖಂಡದೊಳಗೇ ಇಲ್ಲ! ಇವರನ್ನು ಠಕ್ಕಿಸುವುದು ಮೈದುನರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಮಾತೇ? ನೀ ಬಂದೆಯೆಂತಲೇ ಧೈರ್ಯ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನನವಾಸವೇ ಗತಿ! ”

ನಿಮಾಯಿ ಉಸಿಗರೆದು “ ಹಾಗೇ ಸರಿ ನೋಗಲಿ, ಇನ್ನಾ ಭಯ ಎಲ್ಲ-- ನಾ ಬಂದ ಮೇಲೆ. ನಾ ಮೊದಲು ನಿಮ್ಮ ಮಂಡಿಯ ಆ ಚಕ್ಕೊತ್ತಿ ಗಿಕ್ಕೊತ್ತಿ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ತೆಗೆದೊಗೆಯುವೆ. ಅವರೆಲ್ಲ ಒಳಗೊಳಗೆ ವಿನೋದನ ಪಕ್ಷದವರು. ನಾ ನೆಳಲು ನೋಡಿಯೇ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲೆ!” ಎಂದು ಮಗಳನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅಳಿಯನನ್ನೊಮ್ಮೆ ನೋಡತೊಡಗಿದ.

ಮನೋರಮೆ ತತ್ಕ್ಷಣ ಸಮ್ಮತಿ ಇತ್ತಳು: “ ಈಗಂದೀಗ! ನನಗೆಇನು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ ಅಪ್ಪಾ, ಎಲ್ಲಾ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಏನು ಮಾಡಲಿ, ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ

ವೆದ್ದಿಯಾಗಿ ಕೂತಿವ್ವೇನೆ. ನೀ ಬೇಕಾದವರನ್ನು ತೆಗೆ, ಬೇಕಾದವರನ್ನು ಟ್ಟು ಕೋ, ನಾವು ಬ್ರ ಎನ್ನುವುದಿಲ್ಲ.”

ಗೋಕುಲನಿಗೆ ಈಗಿಲ್ಲ ತಿಳಿಯಿತು, ತಮ್ಮ ವಿನೋದ ತನ್ನ ವಿರುದ್ಧ ಖಟ್ಟಿಯ ಸಂಚು ನಡೆಸಿದ್ದಾನೆಂದು; ಇವರಿಗೆ ಅವನ ಸಂಜಿಲ್ಲ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ, ತಾನು ಮಾತ್ರ ಹುಚ್ಚರಂತೆ ಅವನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂದು. ಅವನಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧಾಗ್ನಿ ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರ ಭೇದಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿತು— ಆದರೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ನಿಮಿಷ. ಮರು ನಿಮಿಷವೇ ಆರು ಆರಿ ಅಂಗಾರವಾಗಿ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ ಅವನ ನೃಪ್ಪಿಯನ್ನು, ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು, ಅವನ ಜೈತನ್ಯವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಅವನ ಕಿವಿಯೊಳಗೆ ನೂರಾರು ಜನ “ವಿನೋದ ನಿನ್ನ ವಿರುದ್ಧ ಖಟ್ಟಿ ಹೂಡಿದ್ದಾನೆ, ಎಂದು ಕೂಗಾಡುತ್ತಿರುವಂತಾಯಿತು. ನಿಮಾಯಿ ಹೇಳಿದ: “ಮಡ್ಡಿನ ಮೋರೆ ನೋಡಬಾರದು ತಮ್ಮಾ, ಸಾಕ್ಷಿಗಳ ಕೈ ಬಿಸಿಯಾಗಬೇಕು. ಅವರ ಕೈಯೊಳಗೇ ಇರುವುದೆಲ್ಲ ತಿಳಿಯಿತೆ?”

ಗೋಕುಲ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕಲ್ಲಿನಂತೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ತಿಳಿಯಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಮಾತು ಅವನ ಕಿವಿಯೊಳಗೇ ಹೊಕ್ಕಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಗಳ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಅವಳು ತನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಯನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿದಳು. ಮಗಳು ಅಳಿಯ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ— ಇತರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳು ಹೇಳಿದರೆ ಸಾಕು, ಕೆಲಸ ನಡೆಯುವುದು. ಸಾಕ್ಷಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಕಣ ನೆಚ್ಚು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಳಿಯದೇವರು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡದಿದ್ದರಿಂದ ರಾಯಮಹಾಶಯನ ಉತ್ಸಾಹದ ಪ್ರಖರತೆ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು.

“ಒಳ್ಳೆಯದು, ಆ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರ ನಾಳೆ ನಾಡದು ಸಾವಕಾಶ ಮಾಡುವ. ಈಗ ಹೋಗು. ಕೈಕಾಲು ಮೋರೆ ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಒಂದಿಷ್ಟು ಬಾಯೊಳಗೇ ನಾದರೂ ಹಾರಿಕೋ. ಇಡೀ ದಿನ—”

ಮಾತು ಮುಗಿಯುವ ಮೊದಲೇ ಗೋಕುಲ ಎದ್ದು ನೀಶಬ್ಧವಾಗಿ ಹೊರಟು ಹೋದ. ರಾಯಮಹಾಶಯ ಮಗಳ ಕಡಿ ನೋಡಿ ನುಡಿದ: “ ಅವನಂತೂ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ದುಡ್ಡಿಲ್ಲದೆ ವ್ಯಾಜ್ಯ ನಡೆಯುವುದೇ? ಐರುದ್ಧ ಪಕ್ಷದ ಸಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಒಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಬರಿಗೈಯಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಅಂಜಿದರೆ ಏನೇ ? ”

ನಿಮಾಯಿ ಪಕ್ಕಾ ಮನುಷ್ಯ. ನೆರಳು ನೋಡಿ ಮನಸು ತಿಳಿಯುವವ. ಗೋಕುಲನ ಈ ಸ್ತಬ್ಧತೆಗೆ ದುಡ್ಡು ವೆಚ್ಚವಾಗುವದೆಂಬ ಭಯ ಕಾರಣ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಅತನಿಗೆ ತಡವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಷ್ಟಕ್ಕೇ ಅಭಿಮಾನ ಹಿಡಿದು ಮಗಳನ್ನು ಈ ಏಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲು ರಾಯನ ಮನಸು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನಂತಹ ಸ್ವಜನನ ಹೊರತು, ಲೆಕ್ಕಪತ್ರವಿಲ್ಲವೆಯೆ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವ ಗುರುಭಾರವನ್ನು ಯಾರು ಹೊರಬಲ್ಲರು? ಇವರೊಳಗೆ ತನಗೆಷ್ಟೇ ನಷ್ಟವಾಗಲಿ— ನಿಮತಲಾದ ಮಂಡಿಯ ಕೆಲಸ ದೋಷದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ— ತಾನು ಹಿಂದಡಿ ಇಡುವುದಿಲ್ಲ ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ವಚನಗಳಿಂದ ರಾತ್ರಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನತನಕ ಮಗಳನ್ನು ಸಂತಯಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ.

೧೦

ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಗೋಕುಲನ ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಾಗುವವು. ಈಗಂತೂ ಇಡೀ ರಾತ್ರಿ ನಿವ್ವೆ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ; ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ಅವನು ತಾಯಿಯ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋದ; ಅವನ ಬಾಡಿದ ಮೋರೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಭವಾನಿ ಗಾಬರಿ ಯಾದಳು. ಗೋಕುಲ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟವನೇ “ ಮಲತಾಯಿ ಎಂದ ರೇನೆಂಬುದು ಈಗ ತಿಳಿಯಿತು ” ಎಂದ.

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅವನು ಈ ಮಾತನ್ನು ಪುನಃ ಪುನಃ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು; ಮೇಲಾಗಿ ಇತರ ನಾನಾಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಭವಾನಿಯ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಮಾಧುರ್ಯ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಲಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಮನೆಯವರು ಹೊರಗಿ

ನವರು ಬಹಳ ಜನ ಇದ್ದರು. ಆದುದರಿಂದ ಅವಳು ಅತ್ಯನಿಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಕೇಳಿದಳು: “ ಏನಾಗಿದೆ ? ”

“ ಆಗುವುದೇನು ? ನೀವು ಮಾಡಬಲ್ಲರಾದರೂ ಏನು ? ವಿನೋದ ಖಟ್ಟಿ ಹೂಡುವುದರಿಂದ ಏನೇನೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಕಂಟಿಯಾ ? ಈ ಕಡೆ ನಿಮಾಯಿ ರಾಯರಿದ್ದಾರೆ — ಅವರೇನು ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲ, ನೆನಪಿರಲಿ. ”

ಭವಾನಿ ಸಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು ಸೋಜಿಗದಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಳು. “ ವಿನೋದ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಹೂಡುವನೆಂದು ನಿನಗೆ ಯಾರು ಹೇಳಿದರು ? ”

“ ಎಲ್ಲರೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೀ ? ”

“ ಎಲ್ಲಿ ! ನನಗಂತೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲ ! ”

“ ಒಳ್ಳೆಯದು, ಗೊತ್ತಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ನೋಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ” ಎನ್ನುತ್ತ ಗೋಕುಲ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮರಳುತ್ತಲಿದ್ದ. ಆದರೆ ತಿರುಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಲೇ ಮಾವನಾಡಿದ ಮಾತು ತಟ್ಟನೆ ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟಿತು: “ ನಿಮ್ಮಂಥ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾವು ಮನೆಯೊಳಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ! ”

ಈ ಮಾತು ಆಡಾಡುತ್ತಲೇ ಅವನ ರುವ್ರ ಮೂರ್ತಿ ವಿವರ್ಣವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಬೇಡನ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿದ ಬಿಲ್ಲಿನೆದುರಿಂದ ಭಯಾರ್ತವಾದ ಎರಳೆ ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟು ಓಡುವಂತೆ, ಗೋಕುಲ ತಾಯಿಯ ಕಣ್ಣೆದುರಿಂದ ಓಟಕೊಟ್ಟು, ತಾನು ಎಂಥ ಮಾತು ಆಡಿದನೆಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೇ ಅಂದಿಡೀ ದಿನ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಅವನ ಸದ್ದು ಸುಳವು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕುಟುಂಬ ದವರ ಭೋಜನ ಸಮಯಕ್ಕೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಭವಾನಿಯನ್ನು ಕೇಳಲಾಗಿ, ಅಗತ್ಯದ ವಸೂಲಿಗಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆಂದೂ ಬರುವುದು ಯಾವಾ ಸರೋ ಹೇಳಿ ಹೋಗಿಲ್ಲವೆಂದೂ ತಿಳಿಯಿತು. ನಿಮಾಯಿರಾಯನೇ ಪೂರ್ಣ ಯಜಮಾನಿಕೆ ವಹಿಸಿ ಯಾವ ಕುಂದುಕೊರತೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಆದರೋಪಚಾರ

ಮಾಡಿದ. ಹೊರಗಿನಿಂದ ಆಮಂತ್ರಿತರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದವರೊಟ್ಟಿಗೆ ಕುಳಿತು
ವಿನೋದ ನೀರವವಾಗಿ ಉಂಡೆದ್ದು ಹೋದ.

ಬಿರುಗಾಳಿಯ ಮುಂಚೆ ನಿರಾನಂದ ಪ್ರಕೃತಿ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿರುವಂತೆ,
ತುಂಬ ಜನರಿದ್ದೂ ಮನೆಯೆಲ್ಲ ಆಮಂಗಲ ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಏನೂ ಕಾರಣ
ವಿಲ್ಲದೆ ದಾಸದಾಸಿಯರು ಕುಂತರಾಗಿ ತ್ರಸ್ತರಾಗಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಲಿದ್ದರು
ಹೀಗೆ ಮತ್ತೆರಡು ದಿನ ಹೋದವು. ಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದವರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬಕೇ
ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಆತ್ತೆವ್ವ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳುಮರಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ವರ್ಧ
ಮಾನಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ವಿನೋದ ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಸಂಜೆಯತನಕ ತನ್ನ ಹೊರ
ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತು ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ಯಾರೊಡನೆಯೂ
ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಳಗೆ ಭವಾನಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮೂಕಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಳು.
ಅಂದು ತಾಯಿಯೆದುರಿನಿಂದ ಓಡಿದ ಗೋಕುಲನ ಸದ್ದು ಒಳಗೆ ಹೊರಗೆ
ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಾದವು. ಮನೋರಮೆ
ಆಕೆಯ ಮಕ್ಕಳು ಹೊರತು ಮನೆಯೊಳಗೆ ಯಾಕೂ ಇಲ್ಲ!

ನಿಮಾಯಿ ರಾಯ ತನ್ನ ಕಲಕತ್ತೆಯ ಸಂಬಂಧ ಕಡಿದುಕೊಳ್ಳಲು
ಹೋಗಿದ್ದ. ಇಂದು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ—ನಿಮತಲಾದ ಮಂಡಿಯನ್ನು ಬಹುಶಃ ಅಥಾಂಗ
ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಕೈ ಬಿಟ್ಟು-ಮಗಳು ಅಳಿಯರನ್ನು ದಂಡೆಗಾಣಿಸಲು ತಿರುಗಿಬಂದ.
ಸಂಗಡ ಆತನ ಕನಿಷ್ಠ ಪುತ್ರನೂ ಬಂದ. ಅವನ ಬರವಿನ ಉದ್ದೇಶವ ಸರಿಷ್ಕಾರ
ಆಗಾಗದಿದ್ದರೂ ಬರೀ ಅಕ್ಕ ಭಾವಂದಿರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು
ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ಪ್ರಾಜ್ಞ ಶ್ವಶುರನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನೆ
ಇಲ್ಲದುದಕ್ಕೆ ಈ ಕೆಲ ದಿನ ನಿರ್ಜೀವನಾಗಿದ್ದ ಗೋಕುಲನ ಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸಿದೆ.
ಮನೋರಮೆಯ ವಿಷಯಸನ್ನಂತೂ ಹೇಳುವುದೇ ಬೇಡ. ಅಂದು ಬೆಳಗಿ
ನಿಂದಲೂ ಮನೆತುಂಬ ಮೆಮ್ಮೇಲೆಚ್ಚು ರಿಲ್ಲದೆ ಆಡ್ಡಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಊಟವಾದ
ಬಳಿಕ ಮನೋರಮೆಯ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಸಭೆ ಸೇರಿತು. ಕೊಂಚ ವೇಳೆ ಚರ್ಚೆ

ಯಾಗಿ ಎಲ್ಲವೂ ತಿರ್ಮಾನವಾಯಿತು. ಅಂದು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ವೇತನ ಕೊಟ್ಟು, ಗಿತ್ತು. ಅವನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡುವ ಮೊದಲು ನಿಮಾಯಿ ಅವನ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ತೊಡಗಿದ. ಪಾಪ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ದುಃಖವಿಂದ ಮುಂಗಾಣದಾಗಿತ್ತು. ಸರಿಯಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೂ ಲೆಕ್ಕ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೂ ಆಗದೆ ಕೋಯಿತು. ಅರ್ಧಾತ್ಮ ಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಅವನು ಕಟಕಿ ಮಾತು ಆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು, ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳು ಸೇರಿ ಪ್ರತಿಸವಾಲಿನಿಂದ ರಸಿಕನನ್ನು ಕಳೆ ಮೋಸಗಾರ ಎಂದೇ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

“ನಾನಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಎಂತಲೇ ಬಹಳ ದುಷ್ಟ ತಿಂದುಹಾಕಿದೆ. ಇನ್ನು ಇದು ನಡೆಯದು. ಹೋಗು, ನಿನಗೆ ತಕ್ಕ ಫಲ ಸಿಕ್ಕುವುದು.” ನಿಮಾಯಿ ಕೊನೆಗೆ ಹೇಳಿದ.

“ಬಾಬೂ, ನಾ ಈವೊತ್ತಿನ ಕೆಲಸಗಾರ ಅಲ್ಲ; ಧನಿಯರು ನನ್ನನ್ನು ಬಲ್ಲರು.” ಕಣ್ಣೀರು ತಂದು ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಹೇಳಿದ.

ಗೋಕುಲ ಮುಖ ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡ. ರಾಯನ ಕನಿಷ್ಠ ಪುತ್ರ ಮೋರೆ ಕಿವುಚಿ ಮಾತನಾಡಿದ: “ನಿಮ್ಮ ಧನಿಯರಂತೆ ಅಪ್ಪನೂ ಎತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿದೆಯಾ? ಇನ್ನು ಮಾಯೆ ಮಂತ್ರ ನಡೆಯದು, ನಡೆ ಹೋಗು.”

ಮೋರೆ ಶ್ಯಾಲಕನ ಅತ್ಯಂತ ಅಭದ್ರ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ವ್ಯಥೆಯಾಯಿತು. ಕಣ್ಣೀರಿಸಿಕೊಂಡು ನಸುವೇಳೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಗೋಕುಲ ನನ್ನು ಕುರಿತು ನುಡಿದ: “ನನ್ನ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳ ಸಂಬಳ—”

ಗೋಕುಲ ತಟ್ಟನೆ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟ: “ಹೌದು, ಅದು ಕೊಡುವುದಿದೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ. ಅಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನಾದರು—”

ನಿಮಾಯಿ ನಡುವೇ ತಡೆದ: “ನೀ ಸುಮ್ಮನಿರು ತಮ್ಮಾ” ಎಂದು ಗುಡುಗಿನ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಹೇಳಿದ: “ಬಾಬು ಅವನಲ್ಲ,

ನಾನು. ನಾ ಮಾಡಿದ್ದೇ ಮಟ್ಟ. ಸಂಬಳ ನಿನಗೆ ಸಿಗಲಾರದು. ನಿನ್ನನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಲಿಲ್ಲ, ಇವೇ ನಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಪುಣ್ಯ ಎಂದು ತಿಳಿ. ”

ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಾತಾಡದೆ ಹೊರಟು ಹೋದ. ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನ ತನಕ ಮಾತು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹಾಕಲವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಮನೋರಮೆ ಉಬ್ಬಿದ್ದಳು. ಅವನು ಹೋಗುತ್ತಲೇ ಗಂಭೀರ ಮುಖದಿಂದ ಗಂಡನಿಗೆಂದಳು: “ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀವು ಅಪ್ಪನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಬಾಯಿ ಹಾಕಿದರೆ, ನಾನು ಉರುಲು ಹಾಕಿ ಕೊಂಡು ಸಾಯುವೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅಪ್ಪನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಿಡುವೆ.”

ಗೋಕುಲ ಮುಖ ತಗ್ಗಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಾದ. ತಂದೆ ಮತ್ತು ತಮ್ಮನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಗಂಡ ಅಕರ್ಮಣ್ಯನಾದನೆಂಬ ಸಂತೋಷ-ಗರ್ವಗಳಿಂದ ಮನೋರಮೆ ನುಡಿದಳು: “ಅಪ್ಪಾ, ನಮ್ಮ ನಂದಲಾಲನನ್ನು ಅಂಗಡಿಯ ಯಾವುದೊಂದು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಏಕೆ ನಿಯಮಿಸಬಾರದು?”

“ಅದಕ್ಕೇ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದೇನಮ್ಮಾ. ನನಗಿಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ದಿನ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ನನ್ನ ದಲಾಲಿ ಕೆಲಸ ನಿಂತು ಹೋಗುವುದು. ನನಗಿಲ್ಲಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿತ್ತಮ್ಮಾ? ಬಾಬುಗಳೊಡನೆ ಜಗಳಾಡಿಯೇ ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ಅವರು ಕಳವಳದಿಂದ, ‘ರಾಯ ಮಹಾಶಯ, ನೀವು ತಿರುಗಿ ಬರುವ ತನಕ ನನ್ನ ಗಂಟಲೊಳಗೆ ಅನ್ನ ನೀರು ಇಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿ ನಿಮ್ಮ ಹಾದಿಯನ್ನೇ ಕಾಯುತ್ತಿರುವೆ’ ಎಂದರು. ಅದಕ್ಕೇ ನಮ್ಮ ನಂದಲಾಲನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ತೋರಿಸಿ ಹೇಳಿ ಕಲಿಸಿ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಇವ ಎಷ್ಟೆಂದರೂ ನನ್ನ ಮಗ ಅಲ್ಲವೆ?”

“ಹಾಗೇ ಮಾಡಪ್ಪ. ನಾ ಇಷ್ಟರ ಸಲುವಾಗಿಯೇ—”

ಮನೋರಮೆ ಹಠಾತ್ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಸೆರೆಗಳೆದುಕೊಂಡು ಮಾತು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಳು. ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಬಂದು ನಿಂತ. “ಬಾಬೂ, ಅವನು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದ.

ಗೋಕುಲ ವ್ಯಸ್ತನಾಗಿ ಎದ್ದ. ಈಗಿಂಟು ದಿನ ಅವಳೊಡನೆ ದೃಷ್ಟಾ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಾಗಿಲ ಮರೆಗೆ ನಿಂತು ಭವಾನಿ ಸಹಜ ಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗಿದಳು: “ ಗೋಕುಲ ! ”

“ ಎನವ್ವಾ ? ” ಗೌರವದಿಂದ ಗೋಕುಲ ಕೇಳಿದ.

ಭವಾನಿ ನಿಂತಲ್ಲಿಂದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟಸ್ವರದಿಂದ ಹೇಳಿದಳು: “ ಇದೆಲ್ಲ ಹುಚ್ಚುಚ್ಚಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರು ಹೇಳಿದರು ನಿನಗೆ? ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದ ಇದ್ದಾತ. ಸಾಯುವವರೆಗೂ ಅವನನ್ನು ನಾ ಬಿಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ವೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಕೀಲಿ ಕೈ ಖಾತೆ ಪುಸ್ತಕ ಕೊಟ್ಟು ಅಂಗಡಿಗೆ ಕಳಿಸು ! ” ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದಳು: “ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತು. ಬೀಗ ಮಹಾಶಯರು ದಯವಿಟ್ಟು ಬಂದರು, ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು; ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಇರಲಿ, ಮಾತಾಡಲಿ ಕಛೆಯಾಡಲಿ; ಆದರೆ ನಮ್ಮಂಗಡಿಯೊಳಗೆ ಕಳವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಹೇಗೆ ಎಂಬುವನ್ನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮಂ ಗಡಿಯ ಖಾತೆ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಂದಿಯ ಕೈವಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ನನಗೆ. ಗೋಕುಲ, ಕೀಲಿ ಕೈ ಕೊಡು, ಈತ ಹೋಗಲಿ. ”

ಯಾರ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ಭವಾನಿ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟಳು. ಸಿಡಿ ಲೆರಿಗಿದರೂ ಆಗದಷ್ಟು ಕಕ್ಕಾಪಿಕ್ಕಿಯಾಗಿದ್ದರು ಜನ. ತುಸಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ನಿಮಾಯಿ ಒಣನಕ್ಕಾ ನುಡಿದ: “ ಇದಕ್ಕೆನ್ನುತ್ತಾರೆ ಯಾರದೋ ದುಡ್ಡು, ಯಾರದೋ ಅಧಿಕಾರ ! ನೋಡಿದೆಯಿಲ್ಲವೋ ತಮ್ಮಾ, ದರ್ಪದ ಆಜ್ಞಾ ! ”

ತಮ್ಮ ಮಾತ್ರ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ: ಉತ್ತರವಿತ್ತ ಅವನ ಪುತ್ರರತ್ನ ! : “ ಇದೆಲ್ಲ ತಿಳಿದವ್ದೇ ಆಪ್ಪಾ. ನೀ ಇದ್ದರೆ ಯಾರಿಗೂ ಕಳವು ಸಾಧಿಸದು. ಸುಟ್ಟಿತು ಆಜ್ಞೆ ! ”

“ ಹೌದು, ನಿಜ ” ಎಂದು ಮಗನನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲೇ ರಾಯ ಮಹಾಶಯ ಉರಿದೆದ್ದು ನುಡಿದ: “ ಎಕೆ

ನಿಂತೆ, ಹೋಗು! ಹೋಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ! ನಾ ಎಂದು ಕೊಂಡಿದ್ದೆ— ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಇದ್ದಾನೆ, ಹೋಗಲಿ ಸತ್ತುಕೊಳ್ಳಲಿ, ಆಗುವುದಾಗಿದೆ, ಒಂದು ಹತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟರಾಯಿತು ಎಂದು. ಆದರೆ ಮತ್ತು ಅದೇ! ನಿನ್ನನ್ನು ಶ್ರೀಗೃಹಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವುದೇ ಯೋಗ್ಯ!”

ಆದರೆ ಮನೋರಮೆಗೆ, ಗಂಡನ ಮುಖಭಾವ ಕಂಡು ಮಾತನಾಡಲು ಧೈರ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಗೋಕುಲ ನಿಂತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಅಚೇತನನಾಗಿದ್ದ. ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಇವರ ಯಾರ ಮಾತಿಗೂ ಉತ್ತರ ಕೊಡದೆ ವಿನಯದಿಂದ ಒಡೆಯನಿಗೆ “ ಹಾಗಾದರೆ ನಾ ಕಾಗದ ಸತ್ರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಕೀಲಿ ಕೈ ಕೊಡಿರಿ, ” ಎಂದ.

ಗೋಕುಲ ಮಾತನಾಡದೆ ನಡದೊಳಗಿನ ಕೀಲಿಕೈ ಗೊಂಚಲು ತೆಗೆದು ಬಂದ. ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಅದನ್ನು ಹೊಂದದ್ದೆಲ್ಲ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು, ಕಾಗದಸತ್ರ ಬಗಲೊಳಗೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ನಗುವನ್ನು ಹತ್ತಿಬಿಟ್ಟು, ವೈ ತೂಗುತ್ತ ಹೊರಟು ಹೋದ. ಅವನ ಆ ಗಮನದ ಭಂಗಿಯ ಅರ್ಥ ಸುಸ್ಪಷ್ಟನಾಗಿತ್ತು. ಕಂಡು ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಕಾಡಿಗೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ತಂದು ಬಳಿದಂತೆ ನಿಮಾಯಿಯ ಕರಿಮೋರೆ ಕಪ್ಪಿಟ್ಟಿತು.

ಆ ಆಲೋಚನಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಆ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾದ ವ್ಯತ್ಯ ಸಿಜವಾಗಿಯೂ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ. ತಂದೆಗೆ ಮತ್ತು ತಮ್ಮನಿಗೆ ಆದ ಅಸೂಮಿತ ಅಪಮಾನದಿಂದ ಮನೋರಮೆ ಜ್ಞಾನ ಶೂನ್ಯಳೇ ಆದಳು. ಅವಳು ಗಂಡನನ್ನು ಬೇಕಾದಂತೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದಳು, ರೌದ್ರಾವತಾರ ತಾಳಿದಳು, ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು, ಕೊನೆಗೆ ಎದೆಕರಗುವಂತೆ ಅತ್ತಳು. ಏನಾದರೂ ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಮಾವನಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಒಂದು ಮಾತೂ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಮನೋರಮೆ ಜೋಲ್ಮು ಮೋರೆಯಿಂದ ಹೆಣವಾಗಿ ಬಿದ್ದಳು. ಆಗ ಗೋಕುಲ ಲಜ್ಜೆ ಕ್ಷೋಭಗಳಿಂದ

ಗದ್ದದ ಸ್ವರದಲ್ಲೆ ನುಡಿದ : “ತಾಯಿ ಹೀಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಹಗೆತನ ಸಾಧಿಸುವಳೆಂದು ನನಗೇನು ಗೊತ್ತು ?”

ನಿಮಾಯಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಟ್ಟು ಮಾತನಾಡಿದ : “ಸಾಕು, ಉಳಿದುಕೊಂಡೆ. ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಜೊಂಚಾಟದಿಂದ ಪಾರಾವೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದೇವರಂಥ ಯಜಮಾನ ಗೋಳಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನನಗೇನು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸ್ಥಳ ಉಂಟು. ಅಲ್ಲದೆ, ನನ್ನ ಮನೆಯದು ನಾ ಉಂಡು ಅಡವಿಯ ಇಲಿ ಹೊಡೆಯುವುದು ನನಗೇನಗತ್ಯ ? ಆದರೆ ತಂಗೀ, ಮಕ್ಕಳುಮರಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನೀನು ಬೀದಿ ಪಾಲಾದರೆ — ಕಣ್ಣಿಗೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ : ಹಾಗೆ ಆಗಿಯೇ ಆಗುವೆ — ನನಗೆ ದೋಷ ಕೊಡಬೇಡ, ಅಪ್ಪ ಕಣ್ಣಿತ್ತಿ ನೋಡಲೊಲ್ಲ ಎಂದು.”

ಮಾವ ಅಳಿಯನ ಕಡೆಗೆ ತೀಕ್ಷ್ಣ ವಕ್ರದೃಷ್ಟಿ ಬೀರಿದ. ಆದರೆ ಅದೃಷ್ಟಿ ಮಗನ ಹೊರತು ಯಾರ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ನಿಮಾಯಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ತೀವ್ರ ಸ್ವರದಿಂದ ಮಾತನಾಡತೊಡಗಿದ : “ನಾನೇನು ಇನ್ನೂ ಅಷ್ಟು ವಕ್ರಿಸಿಲ್ಲ; ವಕ್ರಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ನಿಮಾಯಿ ಯಾರವನೂ ಅಲ್ಲ. ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೂ ಮಣಿಯುವನಲ್ಲ. ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವಾಡಿರಿ. ತಮ್ಮ ನಂದಲಾಲ, ಎರಡೂವರೆ ಆಗಿ ಹೋಯಿತು. ಮೂರೂವರೆಯ ಗಾಡಿಗೆ ನಾ ಹೊರಡುವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಟ್ಟೆಡು. ನಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಮಾತು, ಸೃಷ್ಟಿ ತಲೆ ಕೆಳಗಾದರೂ ತಿರುಗಲಾರದು !” ಎಂದು ನಿಮಾಯಿ ದರ್ಪದಿಂದ ಮಗನ ಕೈ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಮಗಳು-ಅಳಿಯರಿಗೆ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಗಂಟೆಯ ಮುಯವಿತ್ತು ಹೊರಟು ಹೋದ.

ಆದರೆ ಕೆಲಸ ಏನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಗಂಟೆ ಬಲು ಕಿರಿದು ! ಮಾವ ಮೂರು ದಿನ ನಿಂತು ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಸಿಟ್ಟು ಸೆಡವು ಮಾಡಿ, ಕಟಾಕ್ತಿ ಆಡಿ ನೋಡಿದ—ಗೋಕುಲನ ಮುಖದಿಂದ ಎರಡನೆಯ ಮಾತೇ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಮಾವನಿಗಾದ ಅಪಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಗೋಕುಲನಿಗೆ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಸಾಚಿಕೆ,

ಆತ್ಯಂತ ಕ್ಷೋಭ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ತಾಯಿಯ ಮಾತು ಮೀರಿ ಏನು ಮಾಡುವುದೂ ತಿಳಿಯದೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವನು ನೀರವವಾಗಿ ನುಂಗಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು.

೧೧

ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಆಶೆ ಆಕಾಕ್ಷೆ ಮಣ್ಣುಗೂಡಿದವು, ವ್ಯರ್ಥ ಕಂಠಶೋಷವಾಯಿತು ಎಂದು ತಿಳಿದು ನಿವಾರಣೆ ನೆರವಿಹವತಾರ ತಾಳಿದ. ತನ್ನನ್ನು ಕೆಲಸ ಬಿಡಿಸಿ ಕರೆಸಿದ್ದರಿಂದ ವಿಸರೀತ ನಷ್ಟವಾಯಿತು; ಆದನ್ನು ನೀವು ತುಂಬಿಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವವರೆಗೂ ಬಂತು. ಇಷ್ಟರೊಳಗೆ ಅವನು ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರನ್ನು ಬಗಲಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಅವರು ಬಂದು ನೀ ಎಲ್ಲೆಯೋ ಹುಚ್ಚು ಇದ್ದೀ, ಕುರುಡ ಇದ್ದೀ ಎಂದು ಗೋಕುಲನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದರು: “ನೀನು ಏನಾಯಿರಾಯರಿಗೆ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿವೆಯಾದರೆ, ಅವರು ಏನೋದನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವರು!”

ಗೋಕುಲ ನುಡಿದ ಕಾತುರವಾಗಿ: “ಏನು ಮಾಡಲಿ ಮಾಸ್ತರರೆ? ಅವರನ್ನು ಮನೆಯೊಳಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಅವ್ವನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ. ಅಂಗಡಿಗೂ ಬರಗೊಡಬಾರದೆಂದು ಚಕ್ಕೊತ್ತಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದಳೆ.”

“ಈ ವ್ಯವಸಾಯ, ಈ ಧನಸಂಪತ್ತು ನಿನ್ನದೋ ಏನು ನಿಮ್ಮದ್ದು ನದೋ ಗೋಕುಲ? ಅಲ್ಲವೆ ನಿನ್ನ ಮಲತಾಯಿ ಈಗ ನಿನ್ನ ಶತ್ರು, ಗೊತ್ತಿದೆಯಷ್ಟೆ?”

ಇದಕ್ಕೆ ಗೋಕುಲ ಒಪ್ಪಿಗೆಯ ಗೋಣು ಹಾಕಿದ. ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರು ಸಮಾಧಾನಗೊಂಡ: ನುಡಿದರು: “ಎಂದ ಮೇಲೆ, ಇನ್ನು ಈ ಹುಚ್ಚುತನ ಬಿಡು. ರಾಯ ಮಹಾಶಯರಿಗೆ ದತ್ತು ಹುಗ್ಗಾಣೆ, ಆಡಳಿತ

ವ್ಯವಸಾಯ ಎಲ್ಲಾ ಒಪ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟು, ರಾಮರಾಮ ಎಂತ ಕೂತುಕೊಂಡು ಮಜಾ ನೋಡು! ನನ್ನ ಮಾತು ಬಿಡು, ಇಂಥ ಸಕ್ಕಾ ಮನುಷ್ಯರು ಸುತ್ತ ಮುತ್ತ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಿಕ್ಕಾರೆಯೇ? ವಿಚಾರಮಾಡು. ”

“ಅದೆಲ್ಲ ಬತ್ಲೆ ಮಾಸ್ತರ್. ಆದರೆ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕೇಳದೆ ಏನೂ ಮಾಡ ಬೇಡ ಎಂದು ಅಪ್ಪ ಹೇಳಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ”

ಬನರ್ಜಿಯವರು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ನಕ್ಕು: “ಬೇಡವೆಂದಿದ್ದಾರೆ! ತಾಯಿ ನಿನಗೆ ಶತ್ರುವಾಗುವಳೆಂದು ನಿಮ್ಮಪ್ಪನಿಗೆನು ತಿಳಿದಿತ್ತಿ? ಬೇಡ ಎಂದರೇ ನಾಯಿತು? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ನೀರು ಬಿಡುವೆಯಾ? ಹೇಳು, ” ಎಂದರು.

ಗೋಕುಲ ನಿರುತ್ತರನಾದ. ರಾಯಮಹಾಯ ನೇಸಥ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳುತ್ತಲಿದ್ದ. ಈಗ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದ. ಮಹಾರಥಿಗಳಿಬ್ಬರ ವಾಗ್ಬಾಣದಿಂದ ಗೋಕುಲ ನಿರ್ವಿಣ್ಣನಾದ. ಅವನು ಅರ್ಥೋಮುಖನಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಕಂಡು ಇಬ್ಬರೂ ಪ್ರಸನ್ನರಾದರು; ಅವನ ಸುಬುದ್ಧಿ ಗಾಢಪುನಃ ಪುನಃ ಕೊಂಡಾಡಿದರು.

ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರು ಮನೆಗೆ ಹೊರಡಲನುವಾಗಲು, ಕೃತಾರ್ಥ ಭಾವದಿಂದ ರಾಯಮಹಾಶಯ ಪಾದ ಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ. ಅವರು ಗೋಕುಲನ ಬೆನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿ, “ಗೋಕುಲ, ನಿನ್ನನ್ನು ಅಶೀರ್ವದಿಸುವೆ— ನೀ ಹೇಗೆ ನಮಗೆ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿಸಿರುವೆಯೋ, ಹಾಗೆಯೇ ನಾವು ನಿನ್ನ ಕೂದಲೂ ಕೊಂಕಗೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏನೆಂದಿರಿ ರಾಯಮಹಾಶಯರೆ? ” ಎಂದರು.

ನಿಮಾಯಿ ಆನಂದ ವಿನಯಗಳಿಂದ ಗದ್ಗದ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ನುಡಿದ: “ತಮ್ಮ ಅಶೀರ್ವಾದದಿಂದ ಅದು ಕೈಗೊಡುವುದು. ಆದರೆ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಒಂದಿನವೂ ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಗೊಡುವುದಿಲ್ಲ ಬನರ್ಜಿಯವರೆ, ಹೇಳಿರು ತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತವರು ಅಳಿಯದೇವರ ತಾಯಿಯಿರಲಿ, ಬೇಕಾದರೆ ತಮ್ಮ

ನಿರಲಿ. ಆ ಮಗ ಚಕ್ಕೋತ್ತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿಯೇ ನೀರು ಕುಡಿಯುವೆ. ಯಾರಿದ್ದೀರೋ ಅಲ್ಲಿ? ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಿ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ.” ಎಂದು ರಾಯಮಹಾಶಯ ಹದಿನಾರಾಣೆ ಅವೇಕೆ ಹದಿನೇಳಾಣೆ ಗೆದ್ದವನ ಹಾಗೆ ಹೂಂಕೂತಿದ.

ಗೋಕುಲ ಸಂಕೋಚದಿಂದ ಇಷ್ಟಾದ. “ಬೇಡ ಬೇಡ. ಅವನನ್ನು ಈಗ ಕರೆಯುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದ ಮೆಲುದನಿಯಿಂದ.

ಎರಡು ಕೈಗಳನ್ನೂ ಎರಡು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಚಾಚಿ ರಾಯಮಹಾಶಯ ಹೇಳಿದ: “ಇಲ್ಲ ಇಲ್ಲ, ಗೋಕುಲ. ನಾವು ಅವನನ್ನು ಎಂದೆಂದೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಮೋರೆಭಿಡೆ ಕೆಲಸದಲ್ಲ. ಅವನ ಕಣ್ಣು ನೆತ್ತಿಗೆರಿಯೆ. ಅವನು ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.”

ಗೋಕುಲ ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ನಯನಾಗಿ ಉತ್ತರವಿತ್ತ: “ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಾದವ. ಆಕೆ ನಿಯಮಿಸಿದವರನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ಯಾರಿಗೂ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ತಂದೆ ಆ ಅಧಿಕಾರ ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ.”

ಅವನ ಈ ಅಕಲ್ಪಿತ ಉತ್ತರದಿಂದ, ಶಾಂತ ಆದರೂ ದೃಢವಾದ ಕಂಠ ಸ್ವರದಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡು ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರು ಕೇಳಿದರು: “ಹಾಗಾದರೆ ಅವ ಇದ್ದೇ ಇರುವನು?”

“ಹೌದು. ಚಕ್ಕೋತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಕೈಯೇನೂ ನಡೆಯದು.”

“ಹಾಗಾದರೆ ರಾಯ ಮಹಾಶಯರ ಗತಿಯೇನು?” ಎಂದು ಬನರ್ಜಿ ಕೇಳಿದರು ಭಯದಿಂದ.

“ಅವರು ಊರಿಗೆ ಹೋಗಲಿ. ಅವರಿರುವುದು ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದದ್ದಕ್ಕೆ ಏನು ನಷ್ಟವಾಗಿದೆಯೋ ಅವನನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಳಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದು ಗೋಕುಲ ಉತ್ತರಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯವೆ ಹೊರಟುಹೋದ.

ಎಲ್ಲರೂ ಬಗೆದಿದ್ದರು— ಇಷ್ಟೊಂದು ಅಪಮಾನನಾದ ಮೇಲೆ ರಾಯ ಮಹಾಶಯ ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೀರು ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು. ಆದರೆ ಎಂಟು ಹತ್ತು ದಿನ ಕಳೆದರೂ ಅ ಲಕ್ಷಣವೇನು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಮಗಳು ಅಳಿಯರ ಮೇಲಿನ ಸ್ನೇಹವು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ಈ ಕ್ಷುದ್ರವಿಷಯವನ್ನು ಮನಸಿ ನೋಳಗೆ ಹಿಡಿಯದೆ, ಹಗಲಿರುಳು ಅವರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಳು. ರಾಯನ ಈ ಹಿತಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಪ್ರತಾಪದಿಂದ ಗೋಕುಲ ಅತ್ಯಂತ ಪೀಡಿತನಾದ, ವ್ಯಾಕುಲನಾದ. ಭವಾನಿಯೂ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅಸ್ಥಿರಳಾಗತೊಡಗಿದಳು. ಸೊಸೆ ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ತಂದೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ ವಾಗ್ವಾಣಿಗಳು, ಕೂತಾಗ ನಿಂತಾಗ ಉಂಬಾಗ ತಿಂಬಾಗ ಋವಾಗಲೂ ಅವಳ ಎದೆಯನ್ನು ಇಬ್ಬಾಗಿ ಸುತ್ತಿದ್ದವು.

“ ಎಷ್ಟಂತ ಸಹಿಸುವುದು ? ನಾ ಮನೆಯೊಳಗಿರುವುದು ಗೋಕುಲನಿಗೆ ಬೇಡವಾಗಿದೆಯೆ ? ” ಒಂದಿನ ಭವಾನಿ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಳು.

ಸೊಸೆ ಬೇಕೆಂತಲೇ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಮೋರೆ ಕೆಳಗೆ ಹಾಕಿದಳು. ಭವಾನಿ ನಸುವೇಳೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು, “ ಒಳ್ಳೆಯದು, ಹಾಗೆ ಅವನಿಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ ಅವನೇಕೆ ಸ್ವಪ್ನ ಹೇಳಬಾರದು ? ಹೀಗೆ ನಿಮ್ಮಪ್ಪನಿಂದ, ನಿಮ್ಮ ತಮ್ಮನಿಂದ ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿಸುವುದೇಕೆ ? ”

ಗೋಕುಲನಿಗೆ ಇದೆಲ್ಲಷ್ಟೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆಯೇ ಈ ಕುಹಕರು ನಿಷದಂತದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಕಚ್ಚುತ್ತಿರುವರೆಂಬುದು ಭವಾನಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸೊಸೆ ಮಾತ್ರ ಮುಂಚಿನ ಸೊಸೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ತತ್ಕ್ಷಣ ಸ್ತುತ್ಯುತ್ತರವಿತ್ತಳು : “ ಯಾರಿಗೆ ಯಾರು ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದರೆಂಬುದನ್ನು ದೇಶವೇ ಬಲ್ಲದು. ನನ್ನ ವಸ್ತು ಸಾನು ಕಳೆದಿಂದ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಪ್ಪ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ, ನಿಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆಕೆ ಬಿಂಕಿಯಮ್ಮಾ ? ಒಬ್ಬರ ಸಲುವಾಗಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಸಾಯಬೇಕೆ ? ”

ಭವಾನಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಸಂಯಮಿಸಿಕೊಂಡು ಗಂಭೀರವಾಗಿ, “ ನಾ ಯಾರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವೆನಮ್ಮಾ ? ” ಎಂದಳು.

“ ಯಾರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದೀರೋ ಅವರೇ ರಸಿಸುವರು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರೇನು ಮಾಡಬೇಕ, ನಾನಾದರೂ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ? ಇಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಹೊಡೆದವರು ಕಲ್ಲಿನೇಟು ತಿನ್ನಬೇಕಾಗುವದು; ಅದಕ್ಕೆ ಸಿಟ್ಟುಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಆಗುವದೇನು ? ” ಎಂದು ಸೊರೆ ನಡೆದು ಬಿಟ್ಟಳು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯ ಸ್ತಂಭಿತಳಾಗಿ ನಿಂತು, ಬಳಿಕ ಭವಾನಿ ತನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಳು. ಗಂಡ ಇದ್ದಾಗಿ ನ ಗೋಕುಲ, ಅವನ ಕಂಡತಿ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದು ಅವಳ ಕಣ್ಣೊಳಗೆ ನೀರು ಬಂದಿತು. ತನ್ನ ಕಾಲಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಹುಡುಗನ ಕಾಲಿಗೂ ತಾನು ಕುಠಾರವಿಕ್ಕಿದಳೆಂಬ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಅವಳ ಮನಸಿನಿಂದ ದೂರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಗೋಕುಲನಿಗೇ ಬರೆದುಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಈ ಮರವಸ್ಥೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿನೋದ ಎಷ್ಟೇ ಏಕೆ ಕೆಟ್ಟವನಿರಲೊಲ್ಲ, ತಾಯಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಅಪಮಾನ ಕ್ಷೇಡು ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ವಿನೋದ ಒಳಗಿಂದೊಳಗೆ ಉಪಾರ್ಜನೆಗಾಗಿ ಏನು ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿದನೆಂಬುದನ್ನು ಯಾರೂ ಅರಿಯರು. ಅವನು ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೆಲಸ ದೊರಕಿಸಿ, ಊರಿನ ಕಡೆಯುಕ್ಕಡದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಮನೆಯನ್ನು ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಹಿಡಿದು, ಸಂಜೆಗೆ ಬಂದು ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳಿದ: “ ನಾ ನಾಳೆಯೆ ಬೇರೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ”

ಭವಾನಿ ಆತುರದಿಂದೆದ್ದು ಕುಳಿತು, “ ವಿನೋದ, ನನ್ನನ್ನೂ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಪ್ಪ. ಈ ಅಪಮಾನ ಸೈರಿಸಲಾರೆ. ನೀ ಇಟ್ಟುಹಾಕೆ ಇರುವೆ, ಈ ಮನೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಮುಕ್ತಮಾಡು. ” ಎಂದು ಅಳತೊಡಗಿದಳು.

ಬಳಿಕ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡು ವಿನೋದ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಗೋಕುಲ ಬೆಟ್ಟಿಯಾದ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ವಿನೋದ ಹೋಳಾಗಿ ದೂರ ಹಾಯುತ್ತಿದ್ದ. ಇಂದು ನಿಂತು ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದ: “ನಾಳೆ ಅವ್ವನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊಸಮನೆಗೆ ಹೋಗುವೆ.”

“ಹೊಸವನಿಗೆ? ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳದೆಯೆ ಬೇರೆ ಮನೆ ಮಾಡಿದೆಯೇನು?”

“ಹಾಂ”

ಮಾತು ಗೋಕುಲನನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮರ್ಮಾಂತಿಕವಾಗಿ ಗಾಸಿಗೊಳಿಸಿ ತೆಂಬುದು ಸಂಜೆಯ ಮಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ ವಿನೋದನಿಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಎಂ. ಎ. ಆಗುವನೆಂಬ ಕನಸನ್ನು ಗೋಕುಲ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಕಾಣುತ್ತಲಿದ್ದ. ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಧಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಲೆ ಎಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ತಮ್ಮ ಅನರ್ ಗ್ರಾಜಿಯೇಟಾದ ವಿಷಯ ವನ್ನೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದ. ಮಾತಾಡುತ್ತಾಡುತ್ತ ವಿನೋದನ ಹೊನ್ನ ಪದಕವನ್ನು ಹೊರತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ಮಕಮಲ್ಲಿನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಸಹಿತವಾಗಿ ಆ ಪದಕ ತನ್ನ ಜೇಬಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬಂದಿತೆಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಗಡಿಯಾಳದ ಸರಸಣಿಗೆ ಜೋಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಪ್ರಬಲ ಇಚ್ಛೆ. ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲದೊಂದು ಹುಚ್ಚುಚ್ಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಅದನ್ನು ಕಸಿದು ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲುವೆನೆಂದು ವಿನೋದ ಬೆದರಿಸದಿದ್ದರೆ, ಇಷ್ಟರೊಳಗಾಗಲೇ ಅವನಿಚ್ಛೆ ಪೂರ್ಣವೂ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗೋಕುಲನಿಗೆ ಕುತೂಹಲ: ಎಂ ಎ. ಹ ಪದಕ ಹೆಣ್ಣಿರುತ್ತದೆಯೋ! ಅದು ಬಂದರೆ ಎಲ್ಲಿಡಬೇಕು, ಹೇಗಿಡಬೇಕು!

ವಿನೋದ ಎಂ. ಎ. ದ ಅಭ್ಯಾಸ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೇಳಿ ಗೋಕುಲನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಬರೆಕೊಟ್ಟಂತಾಯಿತು. ಆದರೆ ಇಂದವನು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಾವರಿಸಿಕೊಂಡು ನುಡಿದ: “ಅವ್ವನನ್ನು ಹೊಸಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡೇನೋ ಹೋಗುತ್ತೀ; ಆದರೆ ಹೊಟ್ಟಿಯ ವಿಚಾರ?”

“ ಆಗುವುದಾಗುತ್ತದೆ.” ಎಂದು ವಿನೋದ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದ. ತಾಯಿಯಂತೆ ಅವನೂ ಅಲ್ಪಭಾಷಿ. ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ತಾಯಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದ ಯಾವುದನ್ನೂ ಅಣ್ಣನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ.

ಗೋಕುಲ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಕಾಲು ಇಡು ಇಡುತ್ತಲೆ ‘ ಅವ್ವವರು ತುಸ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ ’ ಎಂದು ಹಾವುನ ತಾಯಿ ಹೇಳಿದಳು. ಅವನು ನೆಟ್ಟಗೆ ತಾಯಿಯ ಕೋಣೆಗೇ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದ. ಈ ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿನೊಳಗೇ ಅವ್ವ ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ.

ಎದ್ದು ಕುಳಿತು ಭವಾನಿ ಹೇಳಿದಳು: “ಗೋಕುಲ, ನಾಳೆ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಸಾವು ಹೋಗುವೆವು.”

ಮೊದಲೇ ವಿನೋದನಿಂದ ಕೇಳಿ ಅವನ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಉರಿಯು ತ್ತಿತ್ತು. ತೊಟ್ಟೆ ನುಡಿದು ಬಿಟ್ಟ: “ ನಿಮ್ಮ ಕಾಲಿಗೆ ನಾವೇನು ಬೇಡಿ ಹಾಕಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರಿ; ಆದರೊಳಗೆ ನಮ್ಮದೇನಿದೆ? ಹೋದರೆ ಸುಖ—”

ಎಂದು ಗೋಕುಲ ಮೋರೆ ಬಿಗಿದುಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಹೋದ.

ಮರುದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಭವಾನಿ ಹೊರಡುವ ಉದ್ಯೋಗ ನಡೆಸಿದ್ದಳು. ಹಾವುನ ತಾಯಿ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತು ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಗೋಕುಲ ಒದರಿ ಹೇಳಿದ: “ ಹಾವುನ ತಾಯಿ, ಇಂದವರಿಗೆ ಹೋಗಬಾರದೆಂದು ಹೇಳು.”

“ ಏಕೆ ದೊಡ್ಡ ಬಾಬೂ ?” ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು.

“ ಇಂದು ಷರಮಿಯಲ್ಲವೆ? ಮಕ್ಕಳು ಮರಿ ಇದ್ದ ಮನೆ. ಇಂದು ಹೋಗುವುದು ಅಮಂಗಳವಲ್ಲವೆ? ಈವೊತ್ತೇನು ಹೋಗಗೊಡುವುದಿಲ್ಲ, ಹೇಳು. ಬೇಕೆಂದರೆ ನಾಳೆ ಹೋಗಲಿ. ಬಂಡಿಯನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಿ.” ಎಂದು ಘಡಿದು ಗೋಕುಲ ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಹೊರಟಿದ್ದ. ಮನೋರಮೆ

ಕೈಮಾಡಿ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದು ಅವನಿಗಿಂದಳು : “ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು, ಏಕೆ ತಡೆದಿರಿ ? ”

ಈ ಕೆಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡಹೆಂಡಿರ ಮನಸು ಕೂಡುತ್ತ ಬಂದಿತ್ತು. ಈಗೊಮ್ಮಿಗಿಲೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು ಗೋಕುಲ ಕೂಗಾಡಿದ : “ ತಡೆಯುತ್ತೇನೆ—ನನ್ನ ಮನಸು ! ಮನೆಯ ಯಜಮಾನಿ, ಕೆಟ್ಟದಿನ ಕೆಟ್ಟ ಮುಹೂರ್ತದೊಳಗೆ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋದರೆ, ಮಕ್ಕಳು ಮರಿ ಪಟಪಟ ಸತ್ತುಹೋದರೆ ? ” ಎಂದು ರಭಸದಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದ.

“ ನೋಡಿದಿರಾ ಭಂಗಿ ! ” ಕ್ರೋಧ ವಿಸ್ಮಯಗಳಿಂದ ಅವಾಕ್ಯಾಗಿ ಮನೋರಮೆ ನುಡಿದಳು.

೧೨

ದಶಮಿ ಆಯಿತು, ಏಕಾದಶಿಯಾಯಿತು, ದ್ವಾದಶಿಯೂ ಆಯಿತು. ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ತಿಥಿ ನಕ್ಷತ್ರ ಗೋಕುಲನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ತ್ರಯೋದಶಿಯ ದಿನ ಮನೆಯ ಪುರೋಹಿತ ಬಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಮುಹೂರ್ತ ವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಲೇ ಗೋಕುಲ ಕಾಯ್ದುಬಿಟ್ಟ. “ ನೀವು ಯಾರದನ್ನು ಉಣ್ಣುವಿರೋ ಅವರ ಸರ್ವನಾಶ ಮಾಡುವಿರಾ ? ಹೋಗಿರಿ; ಏನೂ ಕೆಲಸ ವಿಲ್ಲವೆ ? ನಾ ಅವನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಗೂ ಕಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ ! ” ಎಂದ.

ಮೊನ್ನೆ ವೆಟ್ಟು ತಿಂದಂದಿನಿಂದ ಮನೋರಮೆ ತಾ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಂದೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಳು. “ ತಮ್ಮಾ, ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದು ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ ನಿನಾಯಿ ಬಂದು.

ಗೋಕುಲ ಎಂದೂ ಪತ್ರಿಕೆ ಓದುವವನಲ್ಲ. ಇಂಚು ಓದುತ್ತ ಕುಳಿ ತಿದ್ದ. “ ಏನು ? ” ಎಂದ.

“ಬಿಗಿತ್ತಿ ತನ್ನ ಮಗನ ಮನೆಗೆ ತಾನಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕೆನ್ನುವಾಗ ತಡೆಯುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ.”

ಗೋಕುಲ ಓದುತ್ತೋದುತ್ತಲೇ ಹೇಳಿದ: “ಊರ ಜನ ಕೇಳಿದರೆ ನನಗೆ ಛೇ ಎಂದಾರು.”

ನಿಮಾಯಿ ಸೋಜಿಗಗೊಂಡು, “ಛೇ ಎನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೇನೂ ಕಾರಣ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದ.

ಇಷ್ಟು ದಿನ ಗೋಕುಲ ಮಾವನೊಂದಿಗೆ ಗೌರವದಿಂದಲೇ ನಡೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರಿಂದೊಮ್ಮೆ ಉರಿದೆದ್ದು ಹೇಳಿದ: “ನಿಮಗೆ ಕಾಣ ಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವೇನಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮವನನ್ನು ನಾ ಯಾರ ಕಡೆಯೂ ಕಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ತೀರಿತು. ಗಟ್ಟಿಮಾತು. ಯಾರಿಗೇನು ಮಾಡುವುದಿದೆ, ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ.”

ಗೋಕುಲನ ಈ ಗಟ್ಟಿಮಾತು ವಿನೋದನ ಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಲು ತಡ ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ದಿನ ದಿನವೂ ತಡೆಯೊಡ್ಡಿ ಬಂಡಿಯನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದು ದಕ್ಕೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಬಹಳ ಜುಗುಪ್ಸೆಗೊಂಡಿತ್ತು. ಇಂದು ಅವನು ಪಿತ್ತೆ ತಲೆಗೇರಿಯೇ ಬಂದು ನುಡಿದ: “ಅಣ್ಣಾ, ಅವನನ್ನು ಈವೊತ್ತು ನಾ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗುವವ. ನೀ ವ್ಯರ್ಥ ಅಡ್ಡ ಗಾಲು ಹಾಕಬೇಡ.”

ಗೋಕುಲ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಳಗೇ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಮನಃ ಹಾಕಿ “ಈವೊತ್ತಂತೂ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ” ಎಂದ.

“ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಈಗಲೇ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವೆ.”

ಅವನ ಕ್ರುದ್ಧಸ್ವರ ಕೇಳಿ ಗೋಕುಲ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಬೀಸಾಡಿ ಎಂದ: “ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವೆ ಎಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಆಯಿತೆ? ಅಪ್ಪ ಸಾಯುವಾಗ ತಾಯಿಯನ್ನು ನನಗೊಪ್ಪಿಸಿದ್ದಾನೆ, ನಿನಗಲ್ಲ. ನಾ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ.”

“ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನೀ ಈ ಭಾರ ಹೊರಲಾರೆ, ಅಣ್ಣಾ, ಹಾಗಿದ್ದರೆ ದಿನ ಬೆಳಗಾದರೂ ಅವ್ವ ಇಷ್ಟು ಅಪಮಾನ ತಿರಸ್ಕಾರ ಸೋಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವ್ವಾ, ಬಾ ಹೊರಗೆ. ಬಂಡಿ ಬಂದು ನಿಂತಿದೆ.” ಎಂದು ವಿನೋದ ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡುವಾಗಲೇ ತಾಯಿ ಹೊರಗೆ ಬಂದಳು. ಅವಳು ಮೊದಲೇ ಬಂದು ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುದು ಗೋಕುಲನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ನೆಟ್ಟಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂಡಿ ಹತ್ತಿದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟನಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟ. ಕೊನೆಗೆ ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆ ಹೋಗಿ ಹೇಳಿದ: “ಈ ರೀತಿ ಹಟದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದರೆ, ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವೇ ಉಳಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಕಂಡೆಯಾ ಅವ್ವ!”

ಭವಾನಿ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ವಿನೋದ ಬಂಡಿಯವನಿಗೆ ಒಂಡಿ ಬಿಡಲು ಹೇಳಿದ. ಬಂಡಿ ಸಾಗುತ್ತಲೇ ಗೋಕುಲ ಗದ್ದದ ಕಂಠದಿಂದ, “ನನ್ನನ್ನು ನೂಕಿ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟೆಯಾ? ನಾ ನಿನ್ನ ಮಗನಲ್ಲವೆ ಅವ್ವಾ? ನನ್ನನ್ನು ನೀನೇ ಸಾಕಿ ಸಲಹೆ ಬೆಳೆಸಲಿಲ್ಲವೆ?” ಎಂದ.

ಬಂಡಿಯ ಸದ್ದಿನಲ್ಲಿ ಭವಾನಿಗೆ ಆ ಮಾತು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ವಿನೋದನಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅವನು ಮುಖ ಚಾಚಿ ನೋಡಿದ: ಗೋಕುಲ ದುಪ್ಪೆ ಟಿಯ ಸೆರಗಿನಿಂದ ಮುಖ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ದ್ರುತವೇಗದಿಂದ ಒಳಗೆ ಹೊಕ್ಕ.

ಗೋಕುಲ ವಿನೋದನ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಬಿದ್ದುಕೊಂಡ. ಅಳಿಯನ ಈ ನಡತೆಯಿಂದ ಮಾವನಿಗೆ ಗಾಬರಿ. ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ತರುವಾಯ ಗೋಕುಲ ಹೊರಗೆ ಬಂದು, ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಾಹಾರ ತೀರಿಸಿ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದ. ಆಗಿನ ಅವನ ಮುಖಭಾವದಲ್ಲಿ, ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಭಯಗೊಳಿಸುವ ಲಕ್ಷಣವೇನೂ ಇಲ್ಲದುದನ್ನು ಕಂಡು ನಿಮಾಯಿ ಸಮಾಧಾನದ ಉಸಿರುಗರೆದು, ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ತನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದ. ಅರ್ಥಾತ್, ಹಾವು ತನ್ನ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಅರ

ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಅತ್ಯಂತ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಅಳಿಯನನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ.

ಅತ್ಯಂತ ಅನುಕೂಲ ಲಕ್ಷಣಗಳೇ ಕಂಡುಬಂದವು. ತಂದೆ ಸತ್ತಂದಿ ನಿಂದಲೂ ಗೋಕುಲ ತೀರ ಅಸಹಿಷ್ಣು, ಅತಿ ಉಗ್ರ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಗದಾಪರ್ವ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಭವಾನಿ ಹೋದ ದಿನದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಯಾರೇನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಿಟ್ಟಿಗಳೆನು ವುದಿಲ್ಲ, ಇದಿರಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ನಿಮಾಯಿ ಎಷ್ಟೇ ಪುಲಕಿತನಾದರೂ ಅವನ ಮಗಳಿಗೆಷ್ಟೂ ಆನಂದವಿಲ್ಲ. ಗೋಕುಲನನ್ನು ಆಕೆ ಬಲ್ಲಳು. ಈಗ ಉಣಿಸು ತಿನ್ನಿಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ಗಂಡನ ಟಿಪ್ಪಣಿಯೇ ಇಲ್ಲ, ಹಾಕಿದುದನ್ನು ಸುಮ್ಮ ನುಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ ಅವಳು ಬೆದರಿದಳು. ತಿನ್ನು ಣ್ಣವುಡವೆಲ್ಲ ಗೋಕುಲ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಸೊಗಸುಗಾರ. ಮಂದಿಗೆ ಉಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಮೆಚ್ಚಿಕೆ. ಪ್ರತಿ ರವಿವಾರವೂ ಗೆಳೆಯ ರನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಈ ರವಿವಾರ ಆ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಕಾಣದೆ ಮನೋ ರಮೆ ಏಕೆಂದು ಕೇಳಿದಳು.

“ಅದೆಲ್ಲಾ ಅವನ ಹಿಂದೆ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿ ಹಾಕುವರು ಯಾರು?” ಔದಾಶೀನ್ಯದಿಂದ ಗೋಕುಲ ನುಡಿದ.

“ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವ್ವ ಒಬ್ಬರೇ ಕಲಿತಿದ್ದಾರೆಯೆ? ನನಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆ?” ಎಂದಳು ಮನೋರಮೆ ಅಭಿಮಾನ ಭರದಿಂದ.

“ಅದನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಅಪ್ಪಗೆ ಅಣ್ಣಗೆ ಉಣಿಸು, ನನಗೇನು ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ” ಮನೋರಮೆಯ ತಾಯಿ ಕಾಲೀ ಘಾಟಿನಿಂದ ತಿರುಗಿ ಹೋಗುವಾಗ ಒಂದು ದಿನ ಬಂದಳು. ಮಲಅತ್ತೆ ಸೆಟೆಗೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ, ಮಗಳ ಮುರಿದ ಬಾಳುವೆ ಸರಿಗೊಳಿಸಿ ಕೊಡುವುದು ಅಗತ್ಯ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಅವಳು ಸಾಲ್ಕು ದಿನ ಇದ್ದು ಹೋಗಲು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದಳು.

ಹಾಹಾ ಎನ್ನುವುದರೊಳಗೆ ಮುರಿದ ಸಂಸಾರದ ರಿಪೇರಿಯಾಯಿತು. ಅವಳು ಕರ್ಣಧಾರಳಾಗಿ ಬಿಗುವಿನಿಂದ ರಥ ನಡೆಸತೊಡಗಿದಳು. ಮೊದಮೊದಲು ಓಣಿಯ ಜನ ಈ ವಿಷಯವನ್ನೆತ್ತಿ ಕುಜುಬುಜು ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇದು ಕಲಿಢರ್ಮದ ಸದರಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ತಣ್ಣಗಾಯಿತು.

ಹಾವುನ ತಾಯಿಯ ಮನೆಯ ಹಾದಿ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಯುವುದು. ಅವಳಿಂದ ಭವಾನಿ ಗೋಕುಲನ ಹೊಸ ಬಾಳಿನ ಕತೆ ಕೇಳಿದಳು. ಆದರೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಚೆಲೋ ಕೆಟ್ಟ ಏನೂ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಆ ದಿನ ಗೋಕುಲ ಬಂಡಿಯ ಹಿಂದೆ ಬಂದು, ಗದ್ದದ ಕಂಠದಿಂದ 'ಇಂದಿಗೆ ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಸಂಬಂಧ ಕಡಿಯಿತು' ಎಂದಾಗ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಅತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಗೊಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ ಭವಾನಿ. ಆದರೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಕಳೆದರೂ ಗೋಕುಲ ತಮ್ಮನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದಿರಲು ಅವಳು ಅಧೀರಳಾದಳು. ಇಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರಕರಣ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಅವನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬಹುದು, ತಮ್ಮನನ್ನು ತಳ್ಳಿಬಿಡಬಹುದು ಎಂದವಳು ನಂಬಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಗ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಅತ್ತಿ ಮಾವಂದಿರ ಸಿಂಹಾಸನ ದೃಢವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಭವಾನಿ ಸ್ತಬ್ಧಳಾದಳು ಮಾತ್ರ.

ಹೊಸಮನೆಗೆ ಬಂದ ಹೊಸದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ದಿನ ವಿನೋದ ಸಂಯಮ ದಿಂದಿದ್ದ. ಐದನೆಯ ದಿನ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪ ತೋರಿಸತೊಡಗಿದ. ತಾಯಿಯ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ವಿಚಾರಿಸುವುದನ್ನು ಬಹುಶಃ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟ; ರಾತ್ರಿ ಮನೆಯೊಳಗೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಅವನು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ವ್ಯಥೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಯಿಂದ ಭವಾನಿಗೆ ಅವನ ಮುಖದ ಕಡೆ ನೋಡುವುದೇ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅವನು ನೌಕರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದಿಷ್ಟೆ ಗೊತ್ತು. ಯಾವ ಕೆಲಸವೇತನ ಎಷ್ಟು ಯಾವುದೂ ತಿಳಿಯದು. ಆದರವಳಿಗೊಂದು ಸಮಾಧಾನ:

ಮಗನನ್ನು ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ವಂಚಿಸಿದುವೇನು ಅನ್ಯಾಯವಾಗಲಿಲ್ಲ: ಗೋಕುಲ ಹೆಂಡತಿ ಅತ್ತೆಮಾವಂದಿರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ತನುಗೆಷ್ಟು ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದರೂ ಗಂಡ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಗಳಿಸಿಬಿಳಿಸಿದ ಅಂಗಡಿಯನ್ನವನು ಕೊನೆತನಕ ಉಳಿಸುವನು! ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದ ಗಂಡನ ಮಾತು ನೆನಪಾಗಿ ಅವಳ ಮನಸು ನಸು ಹಗುರೆಸಿಸುವುದು. ಹೀಗೆ ದಿನ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು.

ಇಂದು ವೈಶಾಖೀ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ. ಪ್ರತಿ ವರುಷವೂ ಈದಿನ ಭವಾನಿ ಸಡಗರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಭೋಜನ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈಸಲ ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ದುಡ್ಡಿಲ್ಲ; ಒಂದೆರಡು ಸಲ ವಿನೋದನ ಮುಂದೆ ಆಡಿದಳು, ಅವನು ಯಾವ ಮಾತೂ ಆಡಲಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಭವಾನಿ ಆ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಚುಮು ಚುಮು ನಸುಕೆನಲ್ಲಿಯೇ ಗೋಕುಲ ಗಡಿಬಿಡಿಯಿಂದ ಬಂದ. ಸಂಗಡ ಕೆಲ ಆಳುಗಳು ತುಪ್ಪ, ಕಣಕ, ತರತರದ ಮಿಠಾಯಿ, ಬುಟ್ಟಿ ಬುಟ್ಟಿ ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣು ತಂದಿದ್ದರು. ಗೋಕುಲ ಹೇಳಿದ: “ ಓಣಿಯ ಬ್ರಹ್ಮಣರಿಗೆಲ್ಲ ನಾ ಸ್ವತಃ ಹೋಗಿ ಔತಣ ಕೊಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಆ ಮಂಗಳನು ನಂಬಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡುವುದಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಎಲ್ಲಿ? ಇನ್ನೂ ಎದ್ದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆಗಲಿ, ಹೋಗಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಜನರನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ತಾಯಿಯ ಹಾಗೆ ಮಗ. ಒಬ್ಬರಿಗೂ ದರಕಾರವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಾನೇ ಆಗಬೇಕು! ಅವನಿಗೆ ಹೇಳು, ಹಾವುನ ತಾಯಿ, ಸಾ ಒಂದೆರಡು ಗಂಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದು ಗೋಕುಲ ಬಂದಂತೆಯೇ ಗಡಿಬಿಡಿಯಿಂದ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟ.

ಭವಾನಿ ಎದ್ದು ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಎಲ್ಲ ನೋಡಿದಳು. ಗೋಕುಲ ಹೋಗುತ್ತಲೇ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ದಳದಳ ನೀರು ಹರಿಯಿತು. ಅಂದು ರವಿವಾರ. ‘ಶನಿವಾರದ ರಾತ್ರಿ’ ಪೂರಯಿಸಿ ಕೊಂಡು ವಿನೋದ ಹೊತ್ತೇರಿ ಬಂದು, ಎಲ್ಲ ನೋಡಿ ಅವಾಕ್ಯಾದ. ಹಾವುನ ತಾಯಿಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ತಾಯಿಗೆ ಕೇಳಿಸುವಂತೆ, “ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ

ತರಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಇದು ನನಗೆಷ್ಟು ಅಪಮಾನ ! ” ಎಂದ.

ಭವಾನಿ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು. ಗೋಕುಲ ತಿರುಗಿಬಂದು ವಿನೋದನನ್ನು ಕಂಡೂ ಕಾಣದಂತಿದ್ದ. ಕೆಲಸದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ಅಡ್ಡಾಡಿದ. ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನವೂ ಆಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಗೋಕುಲ ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಮಾತನಾಡದೆ ಹೊರಡಲು ದ್ಯುಕ್ತನಾದ. ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರು ಕೂಗಿ ಕರೆದು “ ಕೂಡು ” ಎಂದರು.

ಅವರೂ ಗೋಕುಲನಿಂದ ಆಮಂತ್ರಿತರಾಗಿ ಬಂದವರು. ಎಂತಲೇ ಅವನ ವೆಚ್ಚದಿಂದ ಭೋಜನ ಮಾಡಿದ ಪರಿತೋಷದಿಂದ ಆ ದಿನದ ಅಪಮಾನದ ಮುಯ್ಯೆ ತೀರಿಸಲು ಅನುವಾದರು. ಮಜುಮದಾರ ಮನೆತನದವರ ಬಹಳ ಅನ್ನವನ್ನು ಅವರು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಿಮಾಯಿ ರಾಯನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಆ ದಿನ ಆದ ಅಪಮಾನ ಅವರಿಗೇ ಬಹಳ ಹತ್ತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲರೆದುರಿಗೇ ವಿನೋದನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಕಣ್ಣುಬಡಿಯುತ್ತ ಅವರೆಂದರು : “ ಏನು ತಮ್ಮಾ, ನಿಮ್ಮಣ್ಣನ ಇಂದಿನ ವ್ಯವಹಾರದ ಹೇತು ಗೊತ್ತಾಯಿತೆ ? ”

ಅವರ ಮಾತಿನ ರೀತಿಗೆ ಗೋಕುಲ ಸಂಕೋಚದಿಂದ ಇಷ್ಟಾದ.

“ ಇಲ್ಲ ” ಎಂದ ವಿನೋದ.

ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಮೆಲುನಗೆ ನಕ್ಕು ನುಡಿದರು : “ ಹಾಗಾದರೆ ನೀ ಖುಟ್ಟಿ ಗೆದ್ದಹಾಗಾಯಿತು ! ಬಿ. ಎ. ಎಂ. ಎ. ಆಗಿ ಇಷ್ಟು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ನಿನಗೆ : ತಾಯಿಯನ್ನು ಬಗಲಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಇದೆಲ್ಲ ಖುಟ್ಟಿಯೇ ಅವರ ಕೈಯೊಳಗಿದೆ. ”

ಗೋಕುಲನ ಮುಖ ಕಪ್ಪಿಟ್ಟಿತು. “ ಎಂಪೂ ಇಲ್ಲ, ಮಾಸ್ಟರ್ ಮಹಾಶಯರೆ, ಎಂದೆಂದೂ ಇಲ್ಲ ” ಎನ್ನುತ್ತ ನೇಗವಾಗಿ—ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟ.

ಬನರ್ಜಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದರು : “ ತಮ್ಮಾ, ಇಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನು ಬರಗೊಡ ಬೇಡ. ನಿಮ್ಮ ಸರ್ವನಾಶ ಮಾಡಿಬಿಡುವ.”

ಮಾತು ಗೋಕುಲನಿಗೂ ಕೇಳಿಸಿತು. ವಿನೋದ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಮೋರೆ ಕೆಳಗೆ ಹಾಕಿದ. ಅಣ್ಣ ಅವನಿಗೆ ಅರಿಯದವನೇನಲ್ಲ. ಮನಸಿ ನೋಳಗೆ ಬೇರೆ ಉದ್ದೇಶವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಒಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ ಬಲ್ಲ. ಆದರೂ ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರ ಮಾತನ್ನು ಅವನು ಪೂರಾ ನಂಬದಾದನೆಂದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೂಡಿದ ಜನರೊಳಗೆ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಅಪಮಾನವಾಯಿತಲ್ಲ ಎಂದು ನೊಂದುಕೊಂಡ.

ಬ್ರಹ್ಮವೃಂದ ಚದರಿತು. ವಿನೋದ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದ. ತಾಯಿ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಬಾಗಿಲಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಖನರ್ಜಿಯವರ ಮಾತು ಆಕೆಗೂ ಕೇಳಿಸಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಯಾರೂ ಹೇಳ ಬೇಕಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಅಂಗಡಿಯ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂಜೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಗೋಕುಲ ಮನೆಗೆ ಹೋದ. ಅವನ ಕೋಣೆಯೊಳಗೇ ಮುಖವಿಕಾರದ ಅಭಿನಯ ನಡೆದಿತ್ತು. ರಾಯ ಮಹಾಶಯ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಮೋರೆ ಗಂಟುಹಾಕಿ ಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮಗಳು ಎದುರಿಗೆ ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತು ತಂದೆಯ ಮುಖ ಮುದ್ರೆಯ ಅನುಕರಣ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಳು.

ಅಳಿಯ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಕಾಲಿಡುತ್ತಲೇ ರಾಯ ನುಡಿದ : “ ನೀನು ಪೂರ್ಣನ ಹಾಗೆ ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿಯಿಂದ ನನುಗೆ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿಸಿದೆಯಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರವೇನು ಹೇಳು.”

ಮೊದಲೇ ಗೋಕುಲನ ಮನಸು ಇನ್ನಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಕಲಕಿಹೋಗಿತ್ತು. ಮೇಲೆ ಇಡೀ ದಿನ ದುಡಿದ ದಣಿವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಹೊಡೆತ. ಅವನ

ಮೈಯೆಲ್ಲ ಉರಿಯಿತು. ಮನೋರಮೆ ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತ ನುಡಿದಳು :
 “ ನೀವಿನ್ನೆಂದಾದರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಿರೆಂದರೆ ನಾ ಉರುಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು
 ಸಾಯುವೆ.”

ಮಗಳ ಮಾತಿನಿಂದ ಉತ್ಸಾಹಗೊಂಡು ನಿಮಾಯಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಗಂಭೀರ
 ವಾಗಿ ನುಡಿದ : “ ಆ ಹೆಂಗುಸೇನು ಸಾಮಾನ್ಯಳೆ—”

ಗೋಕುಲ ಬಾಂಬಿನಂತೆ ಸಿಡಿದ : “ ಸಾಕು ಸುಮ್ಮನಿರಿ. ನಮ್ಮವ್ವನಿಗೆ
 ಇಂಥ ಮಾತಾಡಿದರೆ ಕತ್ತು ಹಿಡಿದು ಹೊರಗೆ ತಳ್ಳುವೆ.” ಎಂದು ಬಿರುಗಾಳಿ
 ಯಂತೆ ತಾನೇ ಹೊರಟುಹೋದ.

ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳು ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದಂತಾಗಿ ಒಬ್ಬರ ಮೋರೆ ಒಬ್ಬರು ನೋಡ
 ತೊಡಗಿದರು. ಗೋಕುಲ ಇವೇನು ಮಾಡಿದ ! ಪೂಜ್ಯಪಾದ ಶ್ವಶುರ
 ಮಹಾಶಯರಿಗೆ ಭಯಂಕರ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟ !

೧೩

ವಿನೋದನಿಗೊಂದು ಮಿತ್ರರ ಗುಂಪು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಅವರು ಮತ್ತೆ
 ಮತ್ತೆ ವ್ಯಾಜ್ಯಹೂಡಲು ಅವನನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಏಕೆಂದರೆ
 ಸೋತರೆ ಅವರಿಗೆ ನಷ್ಟವಿಲ್ಲ—ಗೆದ್ದರೆ ತುಂಬ ಲಾಭ; ಬಹು ದಿನಗಳ ಅತ್ಯಂತ
 ಆಮೋದ ಪ್ರಮೋದಗಳ ಏರ್ಪಾಡಾಗುವುದು. ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು ಹೂಡಲೇ
 ಬೇಕಾಗುವುದೆಂದು ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ನಿಶ್ಚಯವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ,
 ಆಪಸಾತಿನಲ್ಲಿ ಬಗೆಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ವಿನೋದನ ಕಡೆಯಿಂದ ಹೋದ ಮಿತ್ರ
 ರನ್ನು ಗೋಕುಲ, “ ಆ ದುರಾಚಾರಿ ನೀಚನಿಗೆ ಒಂದು ಕವಡೆಯನ್ನೂ ಕೊಡು
 ವುದಿಲ್ಲ. ಮಾಡುವುದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ,” ಎಂದು ಕಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದ.

ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಆಸ್ತಿಯ ಬಡಿದಾಟಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಹಣ ಬೇಕು.
 ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಿನೋದ ದಿನಮೇಕ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ.

ಅಣ್ಣನ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟೇ ಸಿಟ್ಟಿರಲೊಲ್ಲದೇಕೆ, ನೈಶಾಖ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ವಿನೋದನಿಗೆ ಬಹಳ ಕಳವಳವಾಗುತ್ತಲಿತ್ತು. ನೆರೆದ ಜನರೊಳಗೆ ಆಸಮಾನತನಾಗಿ ಓಟಬಿಟ್ಟನಲ್ಲ— ಗೋಕುಲನ ಆ ಆರ್ತಮುಖದ ಚಿತ್ರ ಅವನ ಮನಃಕಟಲಿಂದ ಮರೆಯಾಗದಾಯಿತು. ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ 'ಅನ್ಯಾಯ, ಅನ್ಯಾಯ, ಅತ್ಯಂತ ಅನ್ಯಾಯ' ಎಂದು ಧ್ವನಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲದ ಸಲ್ಲದ ಅವನಾದದೊಂದಿಗೆ ಅವನನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಡಲಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಅಣ್ಣ ಈ ಕಡೆಗೇ ಹಾಯಲಾರ ಎಂದು ವಿನೋದನ ನಿಸಂದೇಹವಾಗಿ ಅರಿತಿದ್ದ.

ನಾಡಿನ ಕೃತವಿದ್ಯ ಯುವಕರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ವಿನೋದನ ಗೆಳೆಯರು. ಅವನ ಬಗೆಗೆ ಪೂರ್ಣ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದಿನ ಹೊರಗಿನ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಸೇರಿ, ಮಾಸ್ತರ್ ಮಹಾಶಯರನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ, ಗೋಕುಲನನ್ನು ಮಾತಿನ ಬಲೆಯೊಳಗೆ ಹಿಡಿಯದಿದ್ದರೆ ಕೆಲಸ ಸುಲಭವಾಗದು ಎಂದು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದರು. ಗೋಕುಲ ಮೂರ್ಖ, ಬಾಲಬುದ್ಧಿಯವ ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲರು. ಅವನನ್ನು ಮೈದುಂಬಿಸಿ, ಅವನ ಬಾಯಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ಹೊರಡಿಸಿ ಸಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದು ಕಠಿನವಲ್ಲ. ಮುಂದಿನ ರವಿವಾರ ನಾಡಿನ ಎಂಟು ಹತ್ತು ಜನ ಗಣ್ಯ ಮಾನ್ಯ ಗೃಹಸ್ಥರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಗೋಕುಲನ ಮನೆಗೆ ಹೊಗುವುದೂ ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು. ಅನುಪಸ್ಥಿತ ಹತಭಾಗ್ಯ ಗೋಕುಲನ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಪರಿಯ ಅಣಕ ಜೀಷ್ಣೆಗಳು ನಡೆದವು; ಯಾರು ಏನು ಮಾಡಬೇಕು, ಯಾರು ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ಅದರ ರಂಗತಾಲೀಮೂ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ವಿನೋದನ ಮಾತ್ರ ಮುಖವೆತ್ತದೆ ಮಾತನಾಡದೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ತಮ್ಮ ಉತ್ಸಾಹದ ಅತಿರೇಕದಲ್ಲಿ ಅವನ ನಿರುತ್ಸಾಹ ಯಾರ ಗಮನಕ್ಕೂ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಅಂದು ವಿನೋದನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಉಂಡು ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಒಂದು ಹೊಡಿದಿಡುಕು. ಅಕಲ್ಪಿತವಾಗಿ ಗೋಕುಲ "ಏನು ಪಾವನ ತಾಯಿ, ಊಟಗಿಳಿ ಆಯಿತೇ?" ಎನ್ನುತ್ತ ಬಂದ.

ಅವಳು ಚಕಿತಳಾಗಿ ಎದ್ದು ಆಸನ ಕೊಟ್ಟು, “ಇಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ಬಾಬೂ, ಇನ್ನೂ ಆಗಿಲ್ಲ,” ಎಂದಳು.

“ಆಗಿಲ್ಲವೆ?” ಎಂದು ಆಸನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಗೋಕುಲ ಅಡುಗೆಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತ. “ಒಂದು ತಾಲಿ ತಣ್ಣನೆಯ ನೀರು ಕೊಡು ಹಾವುನ ತಾಯಿ, ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ. ಈ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಬಿಸಿಲೋಳಗೆ ವಸೂಲಿಗೆ ತಿರುಗಿ ತಿರುಗಿ ಗಂಟಲಾರಿ ಹೋಗಿವೆ. ಅಪ್ಪ ಎಲ್ಲಿ?” ಎಂದ.

ಭವಾನಿ ಅಡುಗೆಮನೆಯೊಳಗಿದ್ದಳು. ಆ ದಿನದ ಘಟನೆಯ ನೆನಪಾಗಿ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಇದಿರಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ವಿನೋದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ, ಮನೆಯೊಳಗಿಲ್ಲ ಎಂದೇ ಗೋಕುಲನ ಕಲ್ಪನೆ. ಅವನಿಂದ: “ಎಲ್ಲಾ ಸುಳ್ಳು, ಹಾವುನ ತಾಯಿ, ಎಲ್ಲಾ ಸುಳ್ಳು, ಕಲಿಕಾಲ—ಧರ್ಮ ಕರ್ಮ ಉಳಿದಿದೆಯೆ? ಅಪ್ಪ ಸಾಯುವಾಗ ಅವನನ್ನು ನನಗೊಪ್ಪಿಸಿ, ‘ತಮ್ಮಾ, ಗೋಕುಲ, ಈಕೆ ನಿನ್ನ ತಾಯಿ, ಕರೆದುಕೋ’ ಎಂದ. ನಾ ಒಳ್ಳೆಯ ಮನುಷ್ಯ-ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ವಿನೋದನ ಅಪ್ಪನಿಗಾದರೂ ಸಾಧ್ಯವೇ, ಬಲವಂತದಿಂದ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವುದು? ನಾ ವನು ಹುಡುಗ ಅಲ್ಲ. ಮನುಮಾಡಿವರೆ ಈಗಿಂದೀಗ ಕರೆದೊಯ್ಯಲಾರೆನೆ? ಅಪ್ಪನ ನಿಜವಾದ ಉಯಿಲು ಇದೇ ಕಂಡೆಯಾ ಹಾವುನ ತಾಯಿ. ಬರೀ ಒಂದೆರಡು ಸಾಲು ಚರೆದದ್ದೇ ಉಯಿಲಲ್ಲ.”

ಹಾವುನ ತಾಯಿ ಕಣ್ಣು ಚಿವುಟಿ ವಿನೋದ ಮನೆಯೊಳಗಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದಳು. ಗೋಕುಲ ನೀರಿನ ತಾಲಿ ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ವಾದರಕ್ಕೆ ಮೆಟ್ಟಿ ಕೊಂಡು ಮತ್ತೊಂದು ಮಾತನಾಡದೆ ಹೊರಟುಹೋದ.

ರಾತ್ರಿ ೯-೧೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಅಂಗಡಿಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಬಂದು, “ಅವ್ವಾ, ದೊಡ್ಡ ಬಾಬು ಇನ್ನೂ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿಂದ ಉಂಡು ಯಾವಾಗ ಹೋದರು? ಎಂದು ಕೇಳಿದ.”

ಭವಾನಿಗೆ ಅಚ್ಚರಿ. “ಅವನು ಇಲ್ಲಿ ಉಣ್ಣಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ವಸೂಲಿಗೆ ಬೂರಬಾಗ ಒಂದು ತಾಲಿ ನೀರು ಮಾತ್ರ ಕುಡಿದು ಹೋದ,” ಎಂದಳು.

“ನೋಡಿರಿ. ಈವೊತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಬಾಬುಗಳ ಹುಟ್ಟಿದ ದಿನವ. ಮನೆ ಯೋಳಿಗೆ ಜಗಳವಾಡಿ, ‘ತಾಯಿಯ ಪ್ರಸಾದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವೆ’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಬಿದ್ದರು. ಹಾಗಾದರೆ ಇಡೀ ದಿನ ಊಟವೇ ಇಲ್ಲ ಕಾಣುತ್ತದೆ.”

ಭವಾನಿಯ ಹೃದಯ ತಳಮಳಿಸಿತು. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ದನಿ ಕೇಳಿ ವಿನೋದ ಸಕ್ಕದ ಕೋಣೆಯಿಂದ ಬಂದು ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತ: “ಎನು ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮಹಾಶಯ, ನಿನಾಯಿ ರಾಯರ ಕೈಕೆಳಗಿನ ನಾಕರಿ ಹೇಗೆ?” ಎಂದು ನಗೆಯೊಡನೆ ಕೇಳಿದ.

ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸೋಜಿಗಗೊಂಡಂತೆಯೇ ಹೇಳಿದ: “ನಿನಾಯಿತಾಯರೆ? ರಾಮಾ, ಅವರಿಗೆ ಅಂಗಡಿಯೊಳಗೆ ಕಾಲಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾದರಷ್ಟೆ!”

“ಅಣ್ಣನನ್ನು ಅವರು ಗಿಳಂಕೃತಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೆ?”

ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಭವಾನಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ನಗುತ್ತ ನುಡಿದ: “ಇವರು ಬದುಕಿರುವತನಕ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಚಿಕ್ಕ ಬಾಬೂ. ನನ್ನನ್ನು ತೆಗೆದೊಗೆದು ಸರ್ವಸ್ವಕ್ಕೂ ತಾವೇ ಒಡೆಯರಾಗಬೇಕೆಂದೇ ಬಂದಿದ್ದರು; ಆದರೆ ತಾಯಿಯ ಒಂದೇ ಒಂದು ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಫಸಾಯಿತು. ಟಕ್ಕಿಸಿ ವಂಚಿಸಿ ನಿರ್ಲಜ್ಜ ತನದಿಂದ ಒಂದು ನಾಲ್ಕು ದುಡ್ಡು ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು, ಅಷ್ಟೆ. ಅಂಗಡಿಯೊಳಗೆ ಕೈಹಾಕಲು ಆಸ್ಪದವೇ ಇಲ್ಲ.”

ಎಂದು ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಅಂದಿನ ಕತೆಯೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸಿದ: “ದೊಡ್ಡ ಬಾಬು ಬಲು ಸರಳ ಮನುಷ್ಯರು. ಮಂದಿಯ ಹೊಂಚು ಸಂಚು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೇನು? ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಚಲಭಕ್ತಿ—ತಾಯಿಯ ಆಪ್ತನೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕೇಳಿಬಿಟ್ಟರು. ಅದರಿಂದ ಎಷ್ಟು ಅಳೋಣ ಕರಿಯೋಣ, ಎಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟು ಜಗಳ, ತೀರಿಹೋಯಿತ್ತಿಲ್ಲೆಗೆ!

ಆದರೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಅಪ್ಪಣೆ--ತಾಯಿಯ ಅಪ್ಪಣೆ ಎಂಬುದನ್ನೇನು ಇವರು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ಹೇಗೆ ನಾ ಕರ್ತೃವಾಗಿದ್ದೆನೋ ಈಗಲೂ ಹಾಗೆಯೇ, ಚಿಕ್ಕಬಾಬೂ. ”

ವಿನೋದನ ಕಣ್ಣೆರಡರಲ್ಲೂ ನೀರು ಬಂತು. ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಹೇಳತೊಡಗಿದ: “ ಇಂಥ ಅಣ್ಣ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಇಪ್ಪಿರಬಹುದೆ? ಅವರ ಬಾಯೊಳಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ವಿನೋದ, ವಿನೋದ! ‘ನಮ್ಮ ವಿನೋದನಂತೆ ಪಾಸಾದವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ವಿನೋದನಷ್ಟು ಕಲಿತವರನ್ನು ಯಾರೂ ನೋಡಿಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ವಿನೋದನಂಥ ತಮ್ಮ ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲ.’ ಜನರು ನಿಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಎಷ್ಟು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುವರು ಚಿಕ್ಕ ಬಾಬೂ; ಆದರೆ ದೊಡ್ಡ ಬಾಬು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ: ‘ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಿನ ಸೂಳೆಮಕ್ಕಳು ಸುವ್ಮನೆ ನಮ್ಮ ವಿನೋದನಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ನಂಬುವಷ್ಟು ನಾನು ದಡ್ಡನೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೇನೋ ನೀಚರು!’ ”

ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆದು ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದ: “ಮೊನ್ನೆ ಯೊಬ್ಬ ಕಾಶಿಯ ಪಂಡಿತ ಬಂದಿದ್ದ; ಅವ ನಿಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ಸರಿಮಾಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ, ನೂರಾ ಎಂಟು ಬಂಗಾರದ ತುಳಸಿ ಪತ್ರಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು—ಸುಮಾರು ಐನೂರು ತೂಪಾಯಿ— ದೊಡ್ಡ ಬಾಬುಗಳಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದ! ನಾ ಬೇಡಿರೆಂದು ಕೈಯೊಳಗೆ ಕಡ್ಡಿ ಕೊಟ್ಟು ಹೇಳಿದೆ; ಅವರೇನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ‘ನಮ್ಮ ವಿನೋದನಿಗೆ ಸದ್ಬುದ್ಧಿ ಬರುವುದಾದರೆ, ನಮ್ಮ ವಿನೋದ ಎಂ. ಎ. ಪಾಸಾಗುವುದಾದರೆ, ಹೋದರೆ ಹೋಗಲಿ ವನ್ನ ಐನೂರು ರೂಪಾಯಿ!’ ಎಂದರು.”

ವಿನೋದ ಕಣ್ಣೊರಸಿಕೊಂಡು ಅದ್ಭುತರದಿಂದ ನುಡಿದ: “ನನ್ನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅದೆಷ್ಟು ಜನರು ಅಣ್ಣನನ್ನು ಮರುಳುಗೊಳಿಸಿ ಸುಲಿಯುವರೆಂಬುದನ್ನು ನಾನೂ ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ, ಚಕ್ಕೊತ್ತಿ ಮಹಾಶಯ. ”

ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕೆಳದನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ: “ ಈ ಜಯಲಾಲ ಬನರ್ಜಿಯೇನು ಕಡಿಮೆ ಸುಲಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆಯೇ ಚಿಕ್ಕ ಬಾಬು! ಆ ಮಗನೇ ಆ ಅನರ್ಥ ಕೃಷ್ಣ ಮೂಲ!”

ಬಳಿಕ, ಯಜಮಾನರು ಸತ್ತಮೇಲೆ ಅವರು ವಿನೋದನಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಹೂಡಿದ ಅಟವನ್ನೂ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಹೇಳಿದ. ಭವಾನಿಯಾವುದಕ್ಕೂ ಏನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ಅವಿರತವಾದ ಶ್ರಾವಣಧಾರೆ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಹೋದ ಬಳಿಕ ವಿನೋದ ಮಲಗಲು ಹೋದ. ಆದರೆ ಇಡೀ ರಾತ್ರಿ ಅವನಿಗೆ ನಿದ್ರೆಬರಲಿಲ್ಲ. ಬೆಳತನಕ ಇದೇ ಯೋಚನೆ: ಈ ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಘಟನೆ ಘಟಿಸಿತೇಕೆ? ತಂದೆ ನನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸಿದನೇಕೆ? ಅಣ್ಣನನಗೇನನ್ನೂ ಕೊಡಲೊಲ್ಲನೇಕೆ?

* * * *

ವಿನೋದನ ಗೆಳೆಯರು ಪರಿಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಕೆಲ ಜನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ರವಿವಾರ ಮುಂಜಾನೆ ಗೋಕುಲನ ಮನೆಗೆ ಹೋದರು. ಗೋಕುಲ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೊರಡಲು ಅಣಿಯಾಗುತ್ತಲಿದ್ದ. ಅಕಲ್ಪಿತವಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಜನ ಮಹಾಶಯರು ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಸ್ತಂಭಿತನಾದ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಡೆವುಟೆ ಬಾಬುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಗಿರೀಶ ಬಾಬುಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಲಿ, ಹೇಗೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಲಿ ಎಂಬಂತಾಯಿತು. ವಿನೋದ ನೀಶಬ್ಧವಾಗಿ ಮಾನನ ಮುಖನಾಗಿ ಒಂದು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತ. ಅವನ ನೋರೆ, ಇವನನ್ನು ಬಲಿಗೊಡಲು ಹಿಡಿತಂದಿರುವರೇನೋ ಎಂಬಂತಿತ್ತು.

ಬನರ್ಜಿಯವರೂ ಇದ್ದರು. ಅವರೇ ಮಾತೆತ್ತಿದರು. ನೋಡು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಗೋಕುಲನ ಮುಖ ಕಂಪೇರಿತು. “ ಓ, ಇದಕ್ಕಿಷ್ಟು

ಜನರೇ! ಹೋಗಿರಿ ಹೋಗಿರಿ, ದಾವೆ ಮಾಡಿರಿ. ನಾ ಈ ನೀಚನಿಗೆ ಒಂದು ದಮ್ಮಡಿಯನ್ನೂ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇವನು ವಾದ್ಯ ಕುಡಿಯುತ್ತಾನೆ!” ಎಂದ.

ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು. ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರು ಸಾಭಿನಯ ವಾಗಿ ನಕ್ಕು ನುಡಿದರು: “ಹೌದು, ಕುಡಿಯುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೋ. ಆದರೆ ಅವನ ಹಕ್ಕಿಗೆ ಅಡ್ಡಬರಲಿಕ್ಕೆ ನೀ ಯಾರು? ತಂವೆ ಸಾಯುವಾಗ ನೀ ಮೋಸದಿಂದ ಉಯಿಲು ಬರೆಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಏತರ ಮೇಲಿಂದ?”

ಗೋಕುಲ ಬೆಂಕಿಬೆಂಕಿಯಾಗಿ ಒದರಾಡಿದ: “ಮೋಸದಿಂದ ಬರೆಸಿ ಕೊಂಡೆನೆ? ನಾ ಮೋಸಗಾರನೇ? ಯಾವ ಮಗ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ?”

ಗಿರೀಶಬಾಬು ಹಳೆ ಮನುಷ್ಯ. ಮೃದುಕಂಠದಿಂದ ಅವರೆಂದರು: “ಗೋಕುಲ ಬಾಬೂ, ಹೀಗೆ ಅವೇಶಗೊಳ್ಳಬೇಡ, ಸ್ವಲ್ಪ ಶಾಂತವಾಗಿ ಮಾತ ನಾಡು.”

ಬನರ್ಜಿ ಮಹಾಶಯರು ಹಿಂದಿನ ಹಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಿ ದ್ದರು. ಎಂತಲೇ ಕಣ್ಣು ಹೊರಳಿಸುತ್ತ ಹೇಳಿದರು: “ಹಾಗಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು ”

ಅವರು ಯೋಚಿಸಿದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು. ಗೋಕುಲ ಉನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟ. “ಏನು, ನಮ್ಮ ಅವನನ್ನು ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವಿರಾ, ಸಾಕ್ಷಿಗಳ ಕಟಾಂಜನದಲ್ಲಿ? ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಪತ್ತು—ನನಗೇನೂ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ, ಒಯ್ಯಿರಿ. ನಾ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಕಾಶೀ ಸೇರುವೆ!” ಎಂದ.

ನಿಮಾಯಿ ರಾಯನೂ ಅಲ್ಲಿದ್ದ. ಅವನು ಕಣ್ಣು ಚಿವುಟಿ ಹೇಳಿದ: “ಓಹಿ ಗೋಕುಲ! ಏನು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದೀ?”

ಗೋಕುಲ ಈ ಮಾತು ಕಿವಿಯೊಳಗೇ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೆದುರಿಗೆ ಬೃಹಾಂತವನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ, ವಿನೋದನನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ಅದೇ ಉಚ

స్వరదల్లి మాతనాడిద : “ బారోజ్ ద్వేవగేడి, బా ఈ కడి; నన్న కాలు ముట్టి ‘నమ్మణ్ణ మోసగార’ ఎందు డేళు—ఈ క్షణవే ఎల్లవన్నా నినగి బిట్టుకొడదిద్దరే నా వ్యేకుంఠ మజుమదారర మగనల్ల!”

నిమాయీ బేదరిద : “ ఠాఠా, ఏను నడెసిద్ది తమ్మా! మాడి కొళ్ళలి అవరు దావే! ఏనాగువుదు అల్ల అగలి. ఈ ఆణి చూరి ఏతక్కే? నడి నడి, ఒళగే నడి,” ఎందు అళియన క్కొడిదు జగ్గ తొడగిద.

విసోద మాత్ర మేలక్కే సోడలిల్ల; ఒందు మాతగూ టుత్తర కొడలిల్ల. సెరవవాగి కుళతుబిట్ట.

గోళకుల బలవాగి క్కే కొసరికొంఠ “ టూం ఠూ, ఇల్లింఠ ఒందు ఠేజ్జెయూ సరియువుదిల్ల!” ఎందు వేల్గడి సోడొత్త మాత నాడతొడగిద : “ అకొజ్ అప్ప కేళుత్తద్దానే.—అత సాయువ ముండి, ‘ గోళకుల, అస్తి నిమ్మిబ్బరదూ అణ్ణతమ్మందెరదు; విసోద సన్మాగ్గక్కే ఠక్తిదాగ అవన పాలినదు అవసిగే కొడు,’ ఎందు ఠేళిద్దానే. ఆ సంసక్తియన్న నా యక్ష్మనంతే రక్తిసుక్తిరువేసేంబుదన్న అప్ప సోడొత్తిద్దానే. అవను యావాగ నేట్టగాదాన, యావాగ మనేగి బందాను ఎండే దేవరల్లి మోరేయిడుత్తివ్దేనే. మక్తివనేన్న త్తానే, నా మోసగారనంతే! బారోజ్ ద్వేవగేడి, ముందక్కే బా, నన్న కాలు ముట్టి ఇవరిగిల్లా ఠేళు : ‘ నిమ్మణ్ణ మోసవింద నిన్నే సంసత్తన్న ఎక్తిఠాకిద’ ఎందు ఠేళు!”

విసోదన గేళియరు అవనిగి ముగబిద్దు తక్క తొడగిదరు ఠవను జవ్వేందరూ ఏళతిల్ల. బనజ్జి మఠాళయరు ఠోగి అవన క్కే

ಹಿಡಿದೆಳೆದು ಎಂದರು: “ ಎನ್ನು ವಿನೋದ ಕಾಲು ಮುಟ್ಟಿ, ಏಕೆ ಅಂಜುತ್ತೀ ? ಇಂಥ ಸುಸಂಧಿ ಯಾವಾಗ ಸಿಕ್ಕಬೇಕು ? ”

ವಿನೋದ ಎಷ್ಟು ನಿಂತು ನುಡಿದ: “ ಹೌದು, ಇಂಥ ಸುಯೋಗ ಎಂದೂ ಸಿಕ್ಕತಾರದು ” ಎಂದು ಎರಡಡಿ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಹೇಳಿದ: “ ನಿನ್ನ ಪಾದಮುಟ್ಟಿ ಹೇಳುವೆ ಅಣ್ಣಾ, ನಾ ಮದ್ಯ ಕುಡಿಯಲಿ, ಏನೇ ಕುಡಿಯಲಿ, ನಾ ನಿನ್ನನ್ನು ಅರಿತಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಪಾದ ಮುಟ್ಟಿ ನಿನಗೆ ಮೋಸಗಾರನೆಂದರೆ ನನ್ನ ಕೈಯಿಲ್ಲಿಯೇ ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಡ್ತೀತು ! ನನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಅದು ಬರಲಾರದು. ಆದರೆ ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪಾದದಾಣೆಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ: ನಾನಿನ್ನು ಮದ್ಯವನ್ನೆಂದೂ ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ ! ಅಣ್ಣಾ, ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗುವಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ಹರಸು. ನಿನ್ನ ಮಾನವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತ ನಿನ್ನ ಚರಣತಲದಲ್ಲಿಯೇ ಕೊನೆತನಕ ಇರುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು. ”

ಎಂದು ವಿನೋದ ಅಣ್ಣನ ಪಾದದ ಮೇಲೆ ತಲೆಯಿಟ್ಟು ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟ.

ಏಕಾದಶಿ ಬೈರಾಗಿ

ಕಾಲೀದಹ ಗ್ರಾಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪ್ರಧಾನ ಹಳ್ಳಿ. ಗೋವಾಲ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರ ಮಗ ಅಪೂರ್ವ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹುಡುಗರ ಹಿರಿಹುದ್ದರಿ ಯಾಗಿದ್ದ. ಎದಾರು ವರುಷ ಕಲಕತ್ತೆಯ ಮೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಬಿ. ಎ. (ಆನರ್ಸ್) ಆಗಿ ಬಂದ ಮೇಲಂತೂ ಊರೊಳಗೆ ಅವನ ಪ್ರಭಾಪ-ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಿತಿಮೀರಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಊರಲ್ಲೊಂದು ಜೀರ್ಣಶೀರ್ಣ ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲಿತ್ತು. ಅವನ ಓರಗೆಯವರು ಇಷ್ಟರೊಳಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕಲಿಯುವುದು ಮುಗಿಸಿ, ಸಂಧ್ಯಾ-ಪೂಜಾ ಬಿಟ್ಟು, ಹತ್ತಾಣೆ ಆರಾಣೆ ಕೂದಲು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಕಲಕತ್ತೆಯಿಂದ ಬಂದ ಈ ಗ್ರಾಜುಯೇಟನ ತಲೆಗೂದಲು ಸಮಾಟಾಗಿ ನಡುವೆ ಭವ್ಯವಾದ ಚಂಡಿಕೆಯಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ಬರೀ ಹುಡುಗರೇಕೆ, ಹಿರಿಯರು ಕೂಡ ಸೋಜಿಗಗೊಂಡರು. ನಗರದ ಸಭೆ ಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಉಪನ್ಯಾಸ ಕೇಳಿ, ಸನಾತನ ಹಿಂದು ಧರ್ಮದ ಅನೇಕ ನಿಗೂಢ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನರಿತುಕೊಂಡು ಊರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಅಪೂರ್ವ. 'ಈ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಂತಹ ಸನಾತನ ಧರ್ಮ ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಇದರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಧಿಯೂ ವಿಜ್ಞಾನಸಮ್ಮತ' ಎಂದು ತನ್ನ ಸಂಗಡಿಗರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿದ. ಚಂಡಿಕೆಯ ವೈದ್ಯಕ ಪ್ರಯೋಜನ, ಪೇಹ ರಕ್ಷಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂಧ್ಯಾಹ್ನಿಕಗಳ ಉಪಯೋಗ, ಕಚ್ಚಾ ಬಾಳೆಯ ಭಕ್ಷಣೆಯ ರಾಸಾಯನಿಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಮೊದಲಾದ ಅಪರಿಜ್ಞಾತ ತತ್ತ್ವಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಹುಡುಗರು ಮುದುಕರೆಲ್ಲಾ ಬೆರಗಾದರು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ, ಕೆಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹುಡುಗರು ಚಂಡಿಕೆ ಬಿಟ್ಟು, ಸಂಧ್ಯಾಹ್ನಿಕ ಆರಂಭಿಸಿ, ಏಕಾದಶಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಗಂಗಾಸ್ನಾನಾದಿ ವ್ರತ ನಿಯಮ ಹಿಡಿದು ಮನೆಯ ಹೆಂಗು ಸರನ್ನೂ ಹಿಂದೆ ಹಾಕಿದರು. ಯುವಕರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಧರ್ಮವ

ಪುನರುದ್ಧಾರ, ಸೇತೋದ್ಧಾರ ಮೊದಲಾವವುಗಳ ಕಲ್ಪನೆ-ಬಡಬಡಿಕೆಗಳ ಗಲಭೆಯಿದ್ದಿತು.

ಮುದುಕರು 'ನೋಡಿರಿ ಗೋಪಾಲ ಮುಖರ್ಜಿಯವರ ಸುಪ್ರೆವ! ಶ್ರೀ ಕಮಲಾಂಬೆಯ ಸುದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಕ್ಕ ಮಗ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಇಂಗಿಷ್ ಕಲಿತೂ ಈ ನಯಸ್ಸಿನೊಳಗೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ವ.ತಿ, ಇಷ್ಟೊಂದು ಗತಿ ಯಾರಿಗುಂಟಾಗುತ್ತದೆ!' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅಪೂರ್ವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವ ವಸ್ತುವಾದ. ಅವನ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಿಣೀ ಸಭೆ, ಧೂಮಪಾನ ನಿವಾರಿಣೀ ಸಭೆ, ದುರ್ನೀತಿದಲನೀ ಸಭೆಗಳ ದಾಳಿಗೆ ಊರಿನ ರೈತರು ರಾಣಿಯರು ಕೂಡ ಬೇಸತ್ತರು. ಪಾಂಚ ಕಡಿ ತೇಟರನು ಸೆರೆ ಕಾಡಿದು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಹೊಡೆದ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಅಪೂರ್ವ ಸೇನೆ ಸಹಿತ ಹೋಗಿ ಪಾಂಚಕಡಿಗೆ ಶಾಸನ ಮಾಡಿದ: ಮರು ದಿನವೇ ಅವನ ಕೆಂಡತಿ ಗಂಡನೊಡನೆ ತವರುಮನೆಗೆ ಓಡಿ ಹೋದಳು! ಕಾವರಾನು ಮೀನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅಪರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟಾಗ 'ವಿದ್ಯಾಸುಂದರಿ' ನಾಟಕದ ಮಾಲಿನಿಯದೋ ಯಾವುದೋ ಹಾಡನ್ನು ಹಾಡುತ್ತ ಹೊರಟಿದ್ದ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕೇರಿಯ ಅವಿನಾಶ ಕೇಳಿದ, ತೀರಿತು, ಅವನ ಮೂಗಿನಿಂದ ರಕ್ತ ಹೊರಬೀಳಿಸಿಯೇ ಕೈಬಿಟ್ಟ! ದುರ್ಗಾ ಡೋಮನ ೧೪-೧೫ ವರುಷದ ಹುಡುಗ ಬೀಡಿ ಸೇದುತ್ತು ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ; ಅಪೂರ್ವನ ದಳದ ಹುಡುಗರು ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಅದೇ ಬೀಡಿಯ ಕೆಂಡವನ್ನು ಅವನ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಹತ್ತಿಟ್ಟು ಗುಳ್ಳಿಯೆಬ್ಬಿಸಿದರು!

ಊರಿನ ಮಾನಸಿಕ ಉನ್ನತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಅಪೂರ್ವನ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಯಿತು. ಇಸ್ಮಾಲಿನ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿ ಶಶಿಭೂಷಣರ ಒಂದೂವರೆ ನಕ್ಷೆಗಳು, ಬಂಕಿಮರ ಎರಡೂವರೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ವಿನಾ ಏನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಈ ದೀನಾವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ಪೆಡ್‌ಮಾಸ್ಟರರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಂದು ಆಡಿ, ಕೊನೆಗೆ

ಲೈಬ್ರರಿಯ ಸಂಘಟನೆಗಾಗಿ ಅಪೂರ್ವ ತಾನೇ ಟೀಂಕಕಟ್ಟಿದ. ಅವನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ
 ಗುಲ್ಲಿ ಚಂದಾಪಟ್ಟಿ, ನಿಯಮಾವಳಿ, ಪುಸ್ತಕಗಳ ಪಟ್ಟಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಕ್ಕೆ
 ತಡವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಊರ ಜನ ಹುಡುಗರ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರದ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು
 ಹೇಗೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಚಂದಾವ ಸೂಲಿಯ ಉತ್ಸಾಹ ಎರಡೇ
 ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಹ್ಯವಾಯಿತು. ಕಂಕುಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಬರುವ ಹುಡುಗ
 ನನ್ನು ಕಂಡರಾಯಿತು, ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲು ಕೆಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳ
 ತೊಡಗಿದರು. ಊರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ, ದುರ್ನೀತಿ ದಲನಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೊಂದು
 ವಿಶಾಲ ಮಾರ್ಗ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು, ಲಾಯಬ್ರರಿಗಾಗಿ ಹಣ ಕೂಡಿಸುವ ಮಾರ್ಗ
 ಅದರ ಒಂದು ನೂರನೆಯ ಅಂಶದಷ್ಟೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮನವರಿಕೆ
 ಯಾಯಿತು. ಅಪೂರ್ವ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಚಿಂತಾಗ್ರಸ್ತನಾದಾಗ
 ಪಕ್ಕನೆ ಒಂದೊಳ್ಳೆಯ ದಾರಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ಸಾಲೆಯ ಪತ್ತಿರವಿದ್ದ ಬೀಳಲಾದ
 ಹಾಳು ಮನೆಯಮೇಲೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಅವನ ಕಣ್ಣು ಬಿದ್ದಿತು. ಅದು ಏಕಾದತೀ
 ಬೈರಾಗಿಯದಂತೆ. ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲಾಗಿ ಯಾವುದೋ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಹಾ
 ಸುರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಊರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಅವನಿಗೆ ಸಾಮಾನು ಸುಟ್ಟು, ಅಗಸರು-
 ಕೆಲಸಿಗರು ಸಿಗದಂತೆ ಮಾಡಿ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಓಡಿಸಿದ
 ರೆಂದೂ ಈಗವನು ಬಾರುಯಿಪುರದಲ್ಲಿರುವನೆಂದೂ ದುಡ್ಡುಳ್ಳವನೆಂದೂ ಆದರೆ
 ಅವನ ಹಿಂದಿನ ಹೆಸರೇನೆಂಬುದು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ—ಗುಟ್ಟು ರಟ್ಟುಗುವು
 ದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಬಹಳ ದಿನ ಬಳಕೆ ಬಿಟ್ಟವರಿಂದ ಜನರ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ
 ಪೂರಾ ಲುಪ್ತವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ ಅಂದಿನಿಂದ ಆ ಬೈರಾಗಿ ಮಹಾಶಯ ಏಕಾದತಿ
 ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದೂ ತಿಳಿಯಿತು. ಅಪೂರ್ವ ಚೆನ್ನಾಳೆ
 ಹೊಡೆದು ಹೇಳಿದ: “ದುಡ್ಡುಳ್ಳವ! ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನಾಚಾರ! ಎಂದಮೇಲೆ
 ಆ ಮಗನೇ ಲಾಯಬ್ರರಿಯ ಅರ್ಥದಷ್ಟು ಭಾರ ವಹಿಸಬೇಕು! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ,
 ಅಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಸಾಮಾನು ಸುಟ್ಟು, ಅಗಸ-ಕೆಲಸಿಗರು ಸಿಗಲಾರರು!
 ಬಾರುಯಿಪುರದ ಜಮೀನುದಾರರು ನಮ್ಮಕ್ಕನ ಮಾವನ ಕಡೆಯ ನೆಂಟಿ!”

ಹುಡುಗರು ಹುರುಪಾದರು. ಕಾಣಿಕೆಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬೈರಾಗಿಯ ಹೆಸರಿನ ಮುಂದೆ ದೊಡ್ಡ ಅಂಕೆ ಬಿತ್ತು. ಏಕಾದಶಿಯಿಂದ ಹಣ ಎತ್ತಲಾಗುವುದು, ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಅಪೂರ್ವ ತನ್ನ ಕೃಪನ ಮಾವನ ಕಡೆಯ ನೆಂಟನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಅವನಿಗೆ ಆ ಊರಲ್ಲಿಯೂ ಎದ್ದುಲಗಾಟಕೊಡಿಸುವನೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ರಸಿಕ ಸ್ಮೃತಿರತ್ನ ಲಾಯಬ್ರೂಯ ಮಂಗಲ ಕಾಮನೆಯಿಂದ, “ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಮಗ ಕಾಲೀದಹದಲ್ಲಿ ಮನೆ ಹೇಗೆ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೋ ನೋಡುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ತಾನು ವಾಸಿಸದಿದ್ದರೂ ಏಕಾದಶಿಗೆ ಮನೆಯ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಮಮತೆಯೆಂಬುದು ಸ್ಮೃತಿರತ್ನನಿಗೆ ಅರಿಯದುದಲ್ಲ. ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಆ ಜಾಗೆಯನ್ನು ಕೊಂಡು ತನ್ನ ತೋಟಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಹವಣಿಸಿ ಅವನು ಹತಾಶನಾಗಿದ್ದ.— ಕೆವಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೆರಳಟ್ಟುಕೊಂಡು ಏಕಾದಶಿ, ‘ ಛಛಛ, ಅದಾಗದು ಸ್ವಾಮಿ, ಹಾಳು ಜಾಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಹಣ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರೆ ’ ಎಂದಿದ್ದ. ಆನಂದ ಪುಲಕಿತನಾಗಿ ಸ್ಮೃತಿರತ್ನ ಅವನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿ ಹಾಡಿ ಹರಸಿದುದಕ್ಕೇ—“ ಆದರೆ ನನ್ನ ದೈವವೇ ಕೆಟ್ಟದು, ಸ್ವಾಮಿ, ಏಳುತಲೆಯಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ವಾಗಿದೆ. ಸಾಯುವಾಗ ತಂದೆಯವರು ‘ ತಿನ್ನಲು ಕೂಳಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮನೆ ಮಾರು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಡ ’ ಎಂದು ಆಣೆಯಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ” ಎಂದಿದ್ದ.— ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಸ್ಮೃತಿರತ್ನ ಮರೆತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಒಂದಿನ ಹುಡುಗರ ದಳ ಎರಡು ಹರದಾರಿ ನಡೆದು ಏಕಾದಶಿಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಯಿತು. ಮನೆ ಮಣ್ಣಿನದೇ; ಆದರೆ ಚೊಕ್ಕ-ಜಳಜಳ. ನೋಡಿದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ಥಾನ ಎನಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಅಪೂರ್ವ ಅಥವಾ ಅವನ ದಳದವರು ಯಾರೂ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನು ಮುಂಚೆಂದೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಚಂಡೀಮಂಡಪದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡುತ್ತಲೇ ಅವರ ಮನಸು ಎರಸಗೊಂಡಿತು.

‘ మనుష్యుడైన నోవలీయరబకుడు, వినిరబకుడు. లాయబ్రురిగ్ ఇవనింద కవడీయ ప్రయోజనవూ ఖండిత ఆగదు ’ ఎవవరిగినిసితం. ఏకాదశీయ యుష్కోగ సానుకారిక. వయస్సు ఆరువత్తకే మిక్కివే. ఆవన మ్యే బడకలిద్దష్టే ఒణకలు. కేరళ తుంబ తుళసీ మాలీ. గడ్డమిసేగళు జోక్కటివారిద్దవు. ముఖనోడిదరే ఇవనల్లి ఎళ్ళుషా దరూ కేరాలమలతే ఇద్దంతేనిసత్తిరలిల్లు. గాణద బాయిగే సిక్క కబ్బు తన్న రసవన్నేల్ల తోరేదు, కేరాలగే తానీ యరువలారి అదన్న అట్టిసత్త దల్లు. తాగేయీ ఇవన మనుష్యురన్ను హిండి ఒణగిసవడక్కాగియీ తన్న మనుష్యుత్వవన్నేల్ల హిండి ఒగేయలు ‘ మహాజన ’నాగి* కుళితర బీకం. ఆవన ముఖచయో నోడిద మాక్రకే అపూర్వ తణ్ణశాద. చండిమండపదల్లి సాదా జమఖానీ హాసివే. నడువే ఏకాదశీ కుళితద్దానీ. ఆవనీదురిగే ఒందు కట్టిగేయ కృవేట్టిగే, పక్కదల్లి లీక్కద పుస్తగళ ఒట్టిలు. ఇళవయస్సిన కరణకనోబ్బ జనివార కేరాలగి సత్తికేండు బరివ్యేయింద వాటియ మేలీ బడ్డిలీక్క మాడుత్తలిద్దు. ఎదురిగే, అక్కపక్కదల్లి, పడసాలీయల్లి, కంబగళ మరేయల్లి బీరే బీరే వయస్సిన, బీరే బీరే ఆవస్థయ గండుసరు ఠేంగుసరు నోరే సప్పగే వాడికేండు కుళితద్దరు. యారు సాల బీడలిక్కే, యారు సమయ కేళికోళ్ళలిక్కే, యారు బడ్డితరలిక్కే బండి ద్దరు. సాల తీరసలిక్కే బందిరువంతే యార ముఖలక్షణవూ ఇరలిల్లు.

అకస్మాత్తాగి తలవు జన సుసంస్కృత యువకరు బండుదక్కే ఏకాదశీ విస్మయదింద నోడిద. “ యావూరవరు ? ” వాటి కేళగిట్టు కరణక కేళద.

* మహాజన=సానుకార.

“ ಕಾಲೀದಹದವರು. ”

“ ಯಾವ ಜಾತಿ ಮಹಾಶಯ ? ”

“ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಬ್ರಹ್ಮಣರು. ”

ಏಕಾದಶಿ ಗೌರವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಎದ್ದು ತಲೆವಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ. “ ಕೂತುಕೊಳ್ಳಲು ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಲಿ ” ಎಂದ. ಎಲ್ಲರೂ ಕುಳಿತ ಬಳಿಕ ಏಕಾದಶಿ ಕುಳಿತ. ಕರಣಕ ಸ್ತುತಿಸಿದ: “ ಏನು ಕೆಲಸವಿತ್ತು ? ”

ಅಪೂರ್ವ ಲಾಯಬ್ರೂರಿಯ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಹೇಳಿ, ವರ್ಗಣೆಯ ಮಾತೆತ್ತಿದಾಗ ಏಕಾದಶಿಯ ಮುಖ ಬೇರೆ ಕಡೆ ತಿರುಗಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಕಂಬದ ಮರೆಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದ “ ನೀ ಏನಿಟ್ಟಿದ್ದೀ ಹಾರುನ ತಾಯಿ? ಬಡ್ಡಿ ಆಗಿದೆ, ಒಟ್ಟು ಏಳು ರೂಪಾಯಿ ಎರಡಾಣೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಎರಡಾಣೆ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದರೆ—ಅದಕ್ಕಿಂತ ನನ್ನ ಕತ್ತು ಮೆಟ್ಟಿ ಕೊಂದು ಬಿಡಬಾರವೇ ? ”

ಇದರ ಮೇಲೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ದೊಡ್ಡ ಹಾಕಿಯಾಟವೇ ಆಯಿತು.—ಆ ಎರಡಾಣೆಯನ್ನೇ ಅವರ ಇಡೀ ಜೀವನ ಅವಲಂಬಿಸಿತ್ತೋ ಏನೋ! ಹಾರುನ ತಾಯಿ ಕೇಳದವ್ವ, ಏಕಾದಶಿ ಬಿಡದವ್ವ! ಹೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆಂದು ಅಪೂರ್ವ ಆ ವಾಗ್ಯವೃದ್ಧನ ನಡುವೆಯೇ ಕೇಳಿದ “ ನಮ್ಮ ಲಾಯಬ್ರೂರಿಯ—”

ಏಕಾದಶಿ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿ ಎಂದ: “ ಹಾಂ ಮಹಾಶಯ, ಈಗ ಕೇಳಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ—ಏನೋ ನಫರ. ನೀನೂ ನಮ್ಮ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಲಿಡ ಬೇಕೆನ್ನುವೆಯಾ? ಹಿಂದಿನ ಎರಡು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ, ಮತ್ತೊಂದು ರೂಪಾಯಿ ಬೇಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾಚಿಕೆ ಒರುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಒಡ್ಡಿಗಿಡ್ಡಿ ಏನಾದರೂ ತಂದಿದ್ದೀಯಾ ? ”

ನಫರ ಒಲ್ಲಿಯ ಚುಂಗಿನಿಂದ ಒಂದಾಣೆ ತೆಗೆದುಕೊಡುತ್ತಲೇ ಏಕಾದಶಿಯ ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಾದವು “ ಮೂರು ತಿಂಗಳಾಗಲಿಲ್ಲವೇನೆಲೆ? ಇನ್ನೆರಡು ಬಿಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೆ ತೆಗೆ ! ” ಎಂದ.

ನಫರ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಹೇಳಿದ: “ಇಲ್ಲ ಧನಿಯರೆ, ಇದನ್ನೂ ಎರಡನೆ ಯವರ ಕೈಕಾಲು ಹಿಡಿದು ಕೈಗಡ ತಂದಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನೆರಡು ಬಿಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಸಾರೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ.”

“ ತೆಗೆ, ಆಕಡೆಯ ಚುಂಗು!”

ಆ ಚುಂಗು ತೆಗೆದು ತೋರಿಸುತ್ತ ನಫರ ನುಡಿದ: “ಎರಡು ಬಿಲ್ಲಿಗಾಗಿ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುತ್ತೇನೆಯೇ ಒಡೆಯಾ? ದುಡ್ಡು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿಮಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡಿದವನ ಬಾಯೊಳಗೆ ಹುಳ ಬೀಳಲಿ!”

ಶೀಕ್ಷಣ್ಣ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಏಕಾದಶಿ ಎಂದ: “ನಾಲ್ಕು ಬಿಲ್ಲಿ ಕಡ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದೆ, ಇನ್ನೆರಡು ಬಿಲ್ಲಿ ಸಿಗಲಿಲ್ಲವೇ ನಿನಗೆ?”

ನಫರನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟೇ ಬಂತು: “ಆಣೆ ಮಾಡಿದೆನಲ್ಲ ಒಡೆಯಾ--ಬಾಯೊಳಗೆ ಹುಳ--”

ಅಪೂರ್ವನ ಮೈ ಉರಿಯ ತೊಡಗಿತು. ಸಹನೆ ಮೀರಿಹೋಗಿ ನುಡಿದ: “ನೀವೊಳ್ಳೆಯ ಜನ ಕಾಣಿಸುತ್ತೀರಿ!”

ಏಕಾದಶಿ ಹೊರಳಿ ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರ; ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಪತಾಣ ಬಾಗ್ಡಿ ಎದುರಿನ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನನ್ನು ಕೈಮಾಡಿ ಕರೆದು ಏಕಾದಶಿ ಹೇಳಿದ: “ಪರಾಣ, ನಫರನ ಒಲ್ಲಿಯನ್ನಷ್ಟು ತೋರಿಸಿ ನೋಡು, ಎರಡು ಬಿಲ್ಲಿಗಳನ್ನೇನಾದರೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೇನೋ!”

ಪರಾಣ ಬರುತ್ತಲೇ ನಫರ ತನ್ನ ದೋತರ ಚುಂಗಿನಿಂದ ಎರಡುಬಿಲ್ಲಿ ಬಿಚ್ಚಿ ಏಕಾದಶಿಯ ಮುಂದೆ ಎಸೆದ. ಈ ಅಶಿಷ್ಟತೆಗಾಗಿ ಏಕಾದಶಿ ಎಷ್ಟೂ ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಗಂಭೀರ ಮುಖದಿಂದ ಆರು ಬಿಲ್ಲಿ ವೆಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಹಾಕಿ “ಘೋಷಾಲ ಮಹಾಶಯ, ನಫರನ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಬಡ್ಡಿ ಜಮಾ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಅಲ್ಲೋ, ಇನ್ನೊಂದು ರೂಪಾಯಿ ಏಕೆ ಬೇಕು ನಿನಗೆ?” ಎಂದರು.

“ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲ ಕೇಳುತ್ತಿವೆ ಧನಿಯರೆ ? ”

“ ಎಂಟಾಣೆ ಒಯ್ಯಿಲ್ಲ. ಇಡೀ ರೂಪಾಯಿ ಒಯ್ಯಿಯೆಂದರೆ ಹಾಳು ನಾಡಿಬಿಡುತ್ತೀ. ”

ಕೊನೆಗೆ ಬಹಳ ತಿಕ್ಕಾಡಿದ ಬಳಿಕ ನಫರ ಹನ್ನೆರಡಾಣೆ ಸಾಲ ಪಡೆದು ಹೊರಟುಹೋದ.

ಮೊತ್ತೇರತೊಡಗಿತ್ತು. ಅಪೂರ್ವನ ಸಂಗಡಿಗೆ ಅನಾಥ ಚಂದಾ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಏಕಾದಶಿಯ ಮುಂದೆ ಒಗೆದು ನುಡಿದ : “ ಏನು ಕೊಡುವುದು ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡಿರಿ ಮಹಾಶಯ, ನಮಗೆ ತಡವಾಗುತ್ತದೆ. ”

ಏಕಾದಶಿ ಪುಸ್ತಕವನ್ನೆತ್ತಿ ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದು ನಿಮಿಷ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಾಗಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನೋಡಿ, ಕೊನೆಗೆ ಉಸಿಗರೆದು ಅದನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕೊಡುತ್ತ, “ ನಾ ಮುದುಕ ಮನುಷ್ಯ, ನನ್ನ ಕಡೆಯಿಂದ ಏಕೆ ? ” ಎಂದ

ಅಪೂರ್ವ ಸಿಟ್ಟು ಹತ್ತಿಟ್ಟು ನುಡಿದ : “ ಮುದುಕರು ಹಣ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಹುಡುಗರು ಕೊಡುತ್ತಾರೆಯೆ ? ಅವರ ಹತ್ತಿರ ಎಲ್ಲೆಂದ ಬರುತ್ತದೆ ? ”

ಮುದುಕ ಹೇಳಿದ : “ ಸಾಲೆ ಹುಟ್ಟಿ ೨೦-೨೫ ವರ್ಷನಾಯಿತು. ಇಷ್ಟು ದಿನ ಯಾರೂ ಲಾಯಬ್ಬರಿಯ ಹೆಸರೇ ತೆಗೆದಿಲ್ಲವಲ್ಲ ? ಅದು ಹೋಗಲಿ. ಈ ಕೆಲಸವೇನು ಜಿಲ್ಲೋದೇ—ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಓದಲಿ ಬಿಡಲಿ, ನಮ್ಮೂರಿನ ಹುಡುಗಾದರೂ ಓದುತ್ತಾರಲ್ಲ ! ಏನೆನ್ನುತ್ತೀರಿ ಘೋಷಾಲ ? ” ಘೋಷಾಲ ಗೋಚುಹಾಗಿ ಏನು ಹೇಳಿದನೋ ತಿಳಿಯದು. ಏಕಾದಶಿಯೆಂದ : “ ಒಳ್ಳೆಯದು, ನಾ ಚಂದಾ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಒಂದಿನ ಬಂದು ಒಯ್ಯಿರಿ ನಾಲಕ್ಕಣೆ. ಏಕೆ ಘೋಷಾಲ, ಇದಕ್ಕೂ ಕಡಿಮೆಯೆಂದರೆ ಚಿಂದವಲ್ಲ ! ಹುಡುಗರು ಅಷ್ಟು ದೂರದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ--ಹೆಸರು ವಾಹಿನಿ ಅದದ್ದಕ್ಕಲ್ಲವೆ ? ಅನೇಕ ಜನರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಕಡೆ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ ! ಹೌದೋ ಅಲ್ಲವೋ ? ”

ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅನಾಥನ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತು ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ವಿಪಿನನೆಂದ: “ ಈ ನಾಲಾಳಾಣೆಗೆ ನಾವಿಷ್ಟು ದೂರ ಬಂದಿದ್ದೇವೆಯೆ? ಅದೂ ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ಬಂದು ಒಯ್ಯಬೇಕೆ? ”

ಏಕಾದಶಿ ಒಂದುತರಹ ಧ್ವನಿಮಾಡುತ್ತ ಗೋಣು ಹಾಕಿಹಾಕಿ ನುಡಿದ: “ ನೋಡಿದಿರಲ್ಲ ನನ್ನ ಅನಸ್ತ — ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಬರಬೇಕಾದ ಆರು ಬಿಲ್ಲೆ ಬಡ್ಡಿ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಬಡ್ಡಿಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಎಷ್ಟು ಗುದ್ದಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ! ಇನ್ನು ಈ ವಸ್ತ್ರ ಮಾರಿಯೇ ಚಂದಾಗಿಂದಾ — ”

ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅಪೂರ್ವನ ತುಟಿ ಅದುರಿದವು. “ ಇಲ್ಲಯೂ ಅಗಸನಾವಲಿಗರು: ಸಿಗದಂತಾದರೆ ತಿಳಿಯುವುದು. ಮಗ ಮೈಗೆಲ್ಲ ಮಟ್ಟಿ ಬಳಿದು ಕೊಂಡು, ಜಾತಿಕೋತಿ ಬಿಟ್ಟು ವೈಷ್ಣವ ಆಗಿದ್ದಾನೆ! ಒಳ್ಳೆಯದು! ” ಎಂದ.

ವಿಪಿನ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಬೆರಳೆತ್ತಿ ಬಜಾಯಿಸಿದ: “ ಬಾರುಯಿಪುರದ ರಾಖಾಲದಾಸ ಬಾಬು ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಕರು. ಗೊತ್ತಿರಲಿ ಬೈರಾಗಿ! ”

ಮುದುಕ ಬೈರಾಗಿ ಅಕಲ್ಪಿತ ಪ್ರಕರಣದಿಂದ ಕಕ್ಕಾವಿಕ್ಕಿಯಾದ. ಪರ ಊರಿನ ಈ ಹುಡುಗರ ಕ್ರೋಧನ ಕಾರಣ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅಪೂರ್ವ ಹೇಳಿದ: “ ಬಡವರ ನೆತ್ತರು ಹೀರುವುದನ್ನು ಹೊರಗೋಡಿಸಿದರೇ ಬಿಡುತ್ತೀ!”

ನಫರ ಇನ್ನೂ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಅವನು ತನ್ನೆರಡು ಬಿಲ್ಲು ಕುಲಿದುಕೊಂಡು ದಕ್ಕೆ ಒಳಗೊಳಗೆ ಕುದಿಯುತ್ತಲಿದ್ದ. “ ನೀವೇನು ಹೇಳಿದಿರಲ್ಲ, ಅದು ಸತ್ಯ. ಬೈರಾಗಿಯಲ್ಲ, ಪಿಶಾಚಿ! ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಿದಿರಲ್ಲ, ನನ್ನಿಂದ ಎರಡು ಬಿಲ್ಲು ಹೇಗೆ ಸುಲಿದುಕೊಂಡ! ” ಎಂದ.

ಮುದುಕನಿಗೆ ಹೇಗಾಯಿತು, ಎಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದೆಲ್ಲರೂ ಮನಸಿನೊಳಗೆ ಅನಂದಿಸಿದರು. ಅವರ ಮುಖಭಾವವನ್ನು ಕಂಡು ವಿಪಿನ ಕಣ್ಣುಬಡಿಯುತ್ತ ನುಡಿದ: “ ಒಳಗಿನ ವಿಷಯ ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಮ್ಮೂರ ಜನರು

ಎಲ್ಲಾ ಬಲ್ಲರು. ಏ ಮುದಿಯಾ, ನಮ್ಮೂರೊಳಗೆ ನಿನಗೆ ಏಕೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಬಿದ್ದಿತ್ತು, ಬೋಗಳು ! ”

ಸುದ್ದಿ ಹಳೆಯದು : ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತು—ಏಕಾದಶಿ ಸದ್ಯೋಪ ಜಾತಿಯವ, ಜಾತ-ವೈಷ್ಣವನಲ್ಲ. ಅವನಿಗೊಬ್ಬ ಮಲತಂಗಿಯಿದ್ದಳು; ಅವಳು ಆಸೆಗೆ ಬಿದ್ದು ಕುಲಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಳು; ಏಕಾದಶಿ ಬಹಳ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಹುಡುಕಿ ಕರೆಮಕೊಂಡು ಬಂದ. ಆದರೆ ಈ ಹೇಯ ಆಚರಣೆಗಾಗಿ ಜನ ವಿಸ್ಮಯಗೊಂಡರು, ಅತಿಶಯ ಕ್ರುದ್ಧರಾದರು. ಆದರೂ ಆ ಪರದೇಶಿ ತಂಗಿಯನ್ನು ಬಿಡಲೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅವಳಿಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಇವನೇ ಆಕೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಆಡಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿದ್ದ; ಒಳ್ಳೇ ಸಡಗರದಿಂದ ಅವಳ ಮದುವೆ ಮಾಡಿದ್ದ. ಮುಂದೆ ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ವಿಧವೆಯಾಗಿ ಅವಳು ಅಣ್ಣನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ವಯಸ್ಸಿನ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ದೋಷದಿಂದ ಅವಳ ಕಾಲು ಜಾಂತು. ಅದರಿಂದ ಮುದುಕನಿಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಯಿತು. ಊಟಬಟ್ಟು ನಿದ್ದೆಗೆಟ್ಟು. ಊಶೂರು ತಿರುಗಿ ತಂಗಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ. ಆಗ ಊರವರ ನಿಷ್ಕರ ಶಾಸನವನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ, ಲಜ್ಜಿತೆಯಾದ ದುಃಖಿತೆಯಾದ ದೈವಗೇಡಿ ತಂಗಿಯನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ತಳ್ಳಿ, ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಏಕಾದಶಿ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಕಠೋರ ಬಹಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ. ಕೊನೆಗೆ ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ವೇಷ ಬದಲಿಸಿ ವೈಷ್ಣವನಾಗಿ ಈ ಬಾರುಯಿಪುರಕ್ಕೆ ಓಡಿ ಬಂದಿದ್ದ.

ಇದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೂ ಈ ಜನರ ಬಾಯಿಂದ ಕೇಳಿದರೆ ಹೇಗೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಎಂದು ಜನರು ಕೇಳಲು ಉತ್ಸುಕರಾದರು. ಏಕಾದಶಿ ಮಾತ್ರ ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ, ಭಯದಿಂದ ಕುಗ್ಗಿಬಿಟ್ಟ. —ತನ್ನಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ತಂಗಿಗಾಗಿ. ಮೊದಲ ಹರಯದಲ್ಲಾದ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಗೌರಿಯ ಹೃದಯಕ್ಕಾದ ದೊಡ್ಡಗಾಯ ಇನ್ನೂ ಮಾದಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮುದುಕನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ವಿಷಯ ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಅವಳ ಕಿವಿತನಕ ಹೋದರೆ ಸಾಕು, ಅವಳಾ ವ್ಯಥೆ ಉಲ್ಬಣಗೊಳ್ಳುವುದೆಂದು ಅವನಂಜಿವ. ಅವನ ಮುಖ ಬಣ್ಣಗೆಟ್ಟಿತು. ನಿಶ್ಚಬ್ಧವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತ. ಆ ಸಕರೂಣ ದೃಷ್ಟಿಯ ನೀರವಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಊರಿಗೂ ದೃಗ್ಗೋಚರವಾಗಲಿಲ್ಲ; ಅಪೂರ್ವ ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ಕಂಡು ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ಅವಾಕ್ಯಾದ.

ವಿಪಿನ ಹೇಳತೊಡಗಿದ: “ ನಾವೇನು ತಿರುಕರೋ, ನಾಲ್ಕು ಕಾಸಿಗಾಗಿ ಈ ಬಿಸಿಲೊಳಗೆ ಎರಡು ಹರದಾರಿ ನಡೆದು ಬರಲಿಕ್ಕೆ? ಅದೂ ಈವೊತ್ತಿಲ್ಲ; ಯಾವ ಆಸಾಮಿಯದಾದರೂ ವಸ್ತ್ರ ಯಾವಾಗ ಮಾರುವುದೋ ಗೊತ್ತು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಇನ್ನೊಂದಿನ ಬರಬೇಕು ನಾವು! ಆಗ ಈ ಬಾಬುಗಳ ಕೃಪೆ!.... ಜನರ ರಕ್ತ ಹೀರಿ ಬಡ್ಡಿ ತಿನ್ನುತ್ತೀ ಮುದಿಯಾ, ಜಿಗಳಿಗೆ ಜಿಗಳೆ ಹತ್ತುವುದಿಲ್ಲ ಬಲ್ಲೆಯಾ? ಇಲ್ಲಿಯೂ ನಿನ್ನ ಗುಟ್ಟು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಹೆಸರು ವಿಪಿನ ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯನಲ್ಲ! ಕೀಳು ಜಾತಿಯವನ ಕೈಯೊಳಗೆ ದಡ್ಡಾಗಿದೆ, ಎಂತಲೇ ಕಣ್ಣು ನೆತ್ತಿಗೆರೆಯೆ! ನಡೆ ಅಪೂರ್ವ, ನಾವು ಹೊಗುವ, ಆಮೇಲೆ ಏನು ಮಾಡುವುದು ಮಾಡುವ.” ಎಂದು ವಿಪಿನ ಅಪೂರ್ವನ ಕೈಹಿಡಿದೆಳೆದ.

ಹೊತ್ತು ಹನ್ನೊಂದಾಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟು ಹಾದಿ ನಡೆದು ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಅಪೂರ್ವನಿಗೆ ನೀರಡಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಅಳಿಗೆ ನೀರು ತರಲು ಹೇಳಿ ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಈ ವಾದವಿವಾದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮರತೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಇಪ್ಪತ್ತೇಳಿಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ವಯಸ್ಸಿನ ವಿಧವೆ ಪಕ್ಕದ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದುಕೊಂಡು, ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬತ್ತಾಸದ ತಟ್ಟೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು; ತನ್ನ ನೀರಡಿಕೆಯ ನೆನಪು ಆಗ ಅಪೂರ್ವನಿಗಾಯಿತು. ಗೌರಿ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಕೀಳು ಜಾತಿಯವಳಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಇದೇ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ, ರೇಶ್ಮೆ ಮಡಿಯುಟ್ಟು ಅಹ್ಲಕಕ್ಕೆ ಕೂತಿದ್ದಳೋ ಕೂಡುತ್ತಿದ್ದಳೋ,

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನೀರಡಿಕೆಯಾಗಿದೆಯೆಂದು ಕೇಳಿ ಅಚ್ಚುಕ ಬದಿಗಿಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದಳು. “ಯಾರಿಗೆ ನೀರು ಬೇಕಾಗಿತ್ತು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

ವಿಪಿನನಂದ: “ನೀಶೈ ಮಡಿ ಉಟ್ಟ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಕೈಲಿ ನೀರು ಕುಡಿಯಬೇಕೇ ನಾವು? ಇವಕೇ ಆ ವಿದ್ಯಾಧರಿ, ಅಪೂರ್ವ!”

ಝಣಾರನೆ ಬಿದ್ದಿತು, ಗಾರಿಯ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಬತ್ತಾಸದ ತಟ್ಟೆ. ಅವಳ ಆ ಅತ್ಯಂತ ಲಘ್ವ ಅಪೂರ್ವನನ್ನು ನಾಚಿಸಿತು. ಅವನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ವಿಪಿನನಿಗೆ ಮೊಣಕೈ ತಿವಿಮ “ಇವೇನು ಮಂಗತನ ನಡೆಸಿದ್ದೀ! ಪ್ರಸಂಗದ ಅರಿವು ಇಲ್ಲವೆ?” ಎಂದ.

ವಿಪಿನ ಹಳ್ಳಿ ಮನುಷ್ಯ—ಕಲಹ ಸಮೃದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಭೇದ ವಿಲ್ಲದ ನಿರಪೇಕ್ಷ ವೀರಪುರುಷ! ಅಪೂರ್ವನ ತಿವಿತರಿಂದ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕಠೋರ ನಾದ. ಕೆಂಗಣ್ಣು ಕೆಕ್ಕರಿಸಿ, “ಎಕೆ, ಸುಳ್ಳೇ? ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹುಡುಗರಿಗೆ ನೀರು ತರಬೇಕೆಂದರೆ, ಎಂಥ ಸಾಹಸ ಅವಳದು! ನಾ ತುಂಬಿದ ಸಂತೆಯೊಳಗೆ ಗುಟ್ಟು ರಟ್ಟು ಮಾಡಬಿಡುವೆ, ಗೂತ್ತೇ?” ಎಂದ.

ಅಪೂರ್ವ ಇನ್ನು ವಾದಿಸಿ ಫಲವಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೊಂಡ. “ನಾನೇ ತರಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ್ದೆ ವಿಪಿನ, ನೀ ತಿಳಿಯದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಜಗಳ ಮಾಡಬೇಡ, ನಡೆ, ನಾವನ್ನು ಹೋಗುವ.” ಎಂದ.

ಗಾರಿ ತಟ್ಟೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಯಾರ ಕಡೆಗೂ ನೋಡದೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲ ಹಿಂವೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. “ಅಣ್ಣಾ, ಇವರು ಯಾತರ ಚಂದಾ ಕೇಳಬಂದಿದ್ದರು? ಕೊಟ್ಟೆಯಾ?” ಎಂದು ಅಲ್ಲಂದಲೇ ಕೇಳಿದಳು.

ಏಕಾದಶಿ ಇಷ್ಟೊತ್ತು ಎವ್ವಲನಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ತಂಗಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಚ್ಚುತ್ತು, “ಇಲ್ಲ, ಈಗ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ತಂಗೀ” ಎಂದು ಅಪೂರ್ವನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ಕೈಚೋಡಿಸಿ ನುಡಿದ: “ಬಾಬು ಮಹಾಶಯ, ನಾ ಬಡವ. ನಾಲ್ಕು ನೆಯೇ ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚು, ದಯವಿಟ್ಟು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿರಿ.”

ವಿಸಿನ ಮತ್ತೇನಾದರೂ ಒಗರು ಮಾತಾಡಲು ಹಾತೊರೆದ. ಅಪೂರ್ವ ಸನ್ನೆಯಿಂದ ತಡೆದ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ಸ್ವಕರಣವಾದ ಮೇಲೂ ಅದೇ ನಾಲಕ್ಕಾಣೆಯು ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಕೇಳಿ ಅವನಿಗೂ ಜುಗುಪ್ಸೆಯಾಯಿತು. “ ಇರಲಿ ಬೈರಾಗಿ, ನೀವೇನೂ ಕೊಡುವುದು ಬೇಡ,” ಎಂದ.

ಇದು ಸಿಟ್ಟಿನ ಮಾತೆಂದು ಬೈರಾಗಿ ಅರಿತ. ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಟ್ಟು, “ ಕಲಿ ಕಾಲ! ಸಂಧಿ ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಯಾರು ಯಾರ ಕೊರಳನ್ನೂ ಕೊಯ್ಯುವರು! ಕೊಡು ಘೋಷಾಲ ಮಹಾಶಯ, ಐದಾಣೆ ಖರ್ಚು ಹಾಕು—ಇನ್ನೇನು ಮಾಡುವುದು!” ಎಂದು ಮತ್ತೊಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟ.

ಅವನ ಮೋರೆ ನೋಡಿ ಅಪೂರ್ವನಿಗೀಗ ನಗು ಬಂದಿತು. ವ್ಯಾಜಜೀವಿ ಮುದುಕನಿಗೆ ನಾಲಕ್ಕಾಣೆ ಐದಾಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಹಾಂತರವಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಅವನರಿತುಕೊಂಡ. ನಸುನಕ್ಕು, “ ಇರಲಿ ಬೈರಾಗಿ, ಏನೂ ಬೇಡ. ನಾಲ್ಕೈದಾಣೆ ಚಂದಾ ನಾವು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಹೋಗುತ್ತೀವೆ.” ಎಂದ.

ಏಕೋ ಏನೋ—ಬಾಗಿಲ ಮರೆಯಿಂದ ಈ ಐದಾಣೆಯ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಏನಿಲ್ಲೆಂದರೂ ಒಂದು ಮಾತಾದರೂ ಹೊರಡಬಹುದೆಂದು ಅಪೂರ್ವ ಅಶಿಸಿದ್ದ. ಅವಳ ಸೆರಗು ಅಲ್ಲಿನ್ನೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರವಳು ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಹೋಗುವ ಮುಂಚೆ ಅಪೂರ್ವ ನಿಜವಾದ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಮನಸಿನೊಳಗೆಂದುಕೊಂಡ: “ ವಾಸ್ತವವಾಗಿಯೂ ಇವರು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಷುದ್ರರು. ದಾನ ಕೊಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಐದಾಣೆಯೇ ಪರಮಾನಧಿ! ದುಡ್ಡೇ ಇವರ ಪ್ರಾಣ; ದುಡ್ಡೇ ಇವರ ಎಲುವು-ಕಂಡ; ದುಡ್ಡಿಗಾಗಿ ಇವರು ಮಾಡದ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ!”

ಅಪೂರ್ವ ಪರಿವಾರ ಸಮೇತನಾಗಿ ಏಳುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಅನಾಥನ ದೃಷ್ಟಿ ಹತ್ತು ಹನ್ನೊಂದು ವರುಷದ ಒಂದು ಹುಡುಗನ ಕಡೆ ಹೋಯಿತು. ಹುಡುಗನ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರೀಯವಿತ್ತು; ಪಿತೃವಿಯೋಗ ಅಥವಾ ಅಂತಹ

ದೇನೋ ಒದಗಿರಬೇಕು. ಅವನ ವಿಧವೆ ತಾಯಿ ಕಂಬದ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿ ತಿರಬೇಕು. ಅನಾಥ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಕೇಳಿದ: “ ತಮ್ಮಾ, ನೀ ಯಾಕಿಲ್ಲಿ? ”

ಹುಡುಗ ಬೆರಕು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿ ಹೇಳಿದ: “ ನಮ್ಮವ್ವ ಕೂತಿ ದ್ದಾಳೆ. ನಮ್ಮ ಬಹಳ ಹಣ ಇವರಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಅವ್ವ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ”

ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಕುತೂಹಲ. ಇದನ್ನು ಪೂರಾ ಅರಿತು ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ನೀರಡಿಕೆ ಸಾವಾಗಿದ್ದರೂ ಅಪೂರ್ವ ವಿಪಿನನ ಕೈ ಹಿಡಿದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡ.

ಏಕಾದಶಿ ಕೇಳಿದ: “ ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನಪ್ಪ? ಎಲ್ಲಿಯವರು? ”

“ ನನ್ನ ಹೆಸರು ಶಶಿಧರ; ಇವರೂರವರು, ಕಾಲೀದಹದವರು. ”

“ ನಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಹೆಸರು? ”

ಹುಡುಗನ ಪರವಾಗಿ ಅನಾಥ ಉತ್ತರವಿತ್ತ: “ ಇವರಪ್ಪ ಸತ್ತು ಬಹಳ ದಿವಸವಾಯಿತು. ಇವರಜ್ಜ ರಾಮಲೋಚನ ಚಟರ್ಜಿ ಮಗ ಸತ್ತ ಕೂಡಲೆ ದೇಶಾಂತರ ಹೋದವನು ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ತಿರುಗಿ ಬಂದಿದ್ದ. ಮೊನ್ನೆ ಇವರ ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹತ್ತಿ, ಅದನ್ನಾರಿ ಸಲು ಹೋದ ಮುದುಕ ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸತ್ತ. ಮತ್ತೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ, ಈ ಮೊಮ್ಮಗನೇ ಶ್ರಾದ್ಧಕರ್ತ. ”

ಕಥೆ ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮಿಡುಕಿದರು. ಏಕಾದಶಿಯೊಬ್ಬ ಮಾತ್ರ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ: “ ಹಣದ ಬಗ್ಗೆ ಕೈಚೀಟಿ ಇದೆಯೆ? ಹೋಗು ನಿಮ್ಮವ್ವನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಬಾ. ”

ಹುಡುಗ ಕೇಳಿ ಬಂದು ಹೇಳಿದ: “ ಕಾಗದ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಸುಟ್ಟು ಹೋಗಿವೆ. ”

“ ಎಷ್ಟು ಹಣ? ”

ವಿಧವೆ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಸೆರಗು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೇಳಿದಳು: “ಮಾವಂದಿರು ಸಾಯುವ ಮುಂಚೆ ಹೇಳಿದರು, ಏನುನೂರು ರೂಪಾಯಿ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಟ್ಟು, ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರಂತೆ. ಅಷ್ಟು, ನಾವು ಬಹಳ ಒಡವರು. ಈಗ ಎಲ್ಲಾ ಏನು ಕೊಡಬೇಡಿರಿ. ಒಂದಿಷ್ಟು ಭಿಕ್ಷೆ ಕೊಡಿರಿ.”

ವಿಧವೆ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳತೊಡಗಿದಳು. ಘೋಷಾಲ ಮಹಾಶಯ ಬರೆಯುವುದು ಬಿಟ್ಟು ಕೇಳುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಅವನು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಕೇಳಿದ: “ಯಾರಾದರೂ ಸಾಕ್ಷಿಗೇಕಿ?”

ವಿಧವೆ ಗೋಣು ಹಾಕಿ “ಇಲ್ಲ. ನಮಗೂ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಾವ ನವರು ಗೌಪ್ಯವಾಗಿಯೆ ಇಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದರು.” ಎಂದಳು.

ಘೋಷಾಲ ನಸುನಕ್ಕು ನುಡಿದ: “ಬರೀ ಅತ್ತರಾಗಲಿಲ್ಲ ಅಮ್ಮಾ, ದುಡ್ಡು ದುಗ್ಗಣಿ ಕೆಲಸ. ಕಾಗದವಿಲ್ಲ ಪತ್ರವಿಲ್ಲ, ಸಾಕ್ಷಿಯಿಲ್ಲ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಹೇಳು.”

ಅವಳು ಬೋರಾಡಿ ಅಳತೊಡಗಿದಳು. ಅದರ ಅಳುವಿನ ಫಲ ಏನಾಗ ಬಹುದೆಂಬುದು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದುಳಯಲಿಲ್ಲ. ಏಕಾದಶಿ ಘೋಷಾಲನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ನುಡಿದ: “ಏನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಇಟ್ಟುದು ತಿರುಗಿ ಒಯ್ಯಿದ್ದು ನನಗೆ ನೆನಪಾಗಲಿಲ್ಲವು. ತೆಗೆದು ನೋಡು, ಬರೆವೆಯೋ ಹೇಗೆ?”

ಘೋಷಾಲ ಹುಂಕರಿಸಿದ: “ಹೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದೆವ್ವನ ಬಿಟ್ಟಿ ಯಾರು ಮಾಡಬೇಕು ಬಾಬೂ? ಸಾಕ್ಷಿಯಿಲ್ಲ, ಕಾಗದವಿಲ್ಲ -”

ಅವನ ಮಾತು ಮುಗಿಯುವುದರೊಳಗೇ ಬಾಗಿಲ ಮರೆಯಿಂದ ಉತ್ತರ ಬಂದಿತು: “ಕಾಗದ ಪತ್ರ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ದುಡ್ಡು ಮುಳುಗಿಸ ಬೇಕೇನು? ಹಳೆಯ ಖಾತೆ ನೋಡಿರಿ— ನಿಮಗಾಗದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಿರಿ, ನನಗೇನೋಡುತ್ತೇನೆ.”

ಎಲ್ಲರೂ ಆ ಕಡೆ ನೋಡಿದರು; ಅಸ್ವನೇ ವಿಧಿಸಿದವಳು ಯಾರ ಕಣ್ಣಿಗೂ
ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಘೋಷಾಲ ಮೆತ್ತಗಾಗಿ ಹೇಳಿದ: “ ಎಷ್ಟು ವರ್ಷನಾಯಿತನ್ನು.
ಆಷ್ಟು ದಿವಸಗಳ ಲೆಕ್ಕ ನೋಡುವುದು ಸುಮ್ಮನೆ ಅಲ್ಲ. ಖಾತೆ ಕೀರ್ತಿಗಳು
ಹಾಗೇ ಒಟ್ಟಿವೆ. ಜನರಾ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಅವೇನು ಮುಳುಗುವುದಿಲ್ಲ. ” ಎಂದು
ವಿಧವೆಗೆ ಹೇಳಿದ:

“ ಅಳಬೇಡ ತಂಗೀ, ಏಕಳುತ್ತೀ? ಕೊಡುವುದಿದ್ದರೆ ಕೊಟ್ಟೇ ಕೊಡು
ತ್ತದೆ. ನಾಳೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಾ, ಎಲ್ಲ ವಿಷಯ ವಿಚಾರಿಸಿ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ನೋಡಿ
ಎಲ್ಲಾ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಈಗ ಈ ಹೊತ್ತಿನೋಳಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ”

“ ಆಗಲಪ್ಪ, ನಾಳೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತೇನೆ. ” ಎಂದು ವಿಧವೆ ತಟ್ಟನೆ
ಸಮ್ಮತಿಯಿತ್ತಳು.

“ ಬಾ ” ಎಂದು ಘೋಷಾಲ ಗೋಣು ಹಾಕಿ ಎದುರಿನ ಖಾತೆಗಳನ್ನು
ಅಂದಿನಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟ.

ಆದರೆ ವಿಷಯ ವಿಚಾರಿಸುವ ನೆವದಿಂದ ವಿಧವೆಯನ್ನು ಮನೆಗೆ
ಕರೆದುದರ ಅರ್ಥ ಸ್ಪಷ್ಟವೇ ಇತ್ತು. ಒಳಗಿನಿಂದ ಗಾರಿಯೆಂದಳು: “ ಎಂಟು
ವರುಷದ ಹಿಂದಿನದು.— ಅಂದರೆ ೧೩೦೧ ನೆಯ ಸಾಲಿನ ಖಾತೆ ತೆಗೆದು
ನೋಡಿರೊಂದಿಷ್ಟು. ”

“ ಇಷ್ಟೇಕೆ ಅವಸರವಮ್ಮಾ? ”

“ ನನಗೆ ಕೊಡಿರಿ, ನಾ ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು
ಎತಡು ಹರದಾರಿ ನಡೆದು ಬಂದಿದ್ದಾಳೆ; ಈ ಬಿಸಿಲೋಳಗೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗ
ಬೇಕು; ನಾಳೆ ಮತ್ತೆ ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಬರಬೇಕು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಬವಣೆ ಎಕೆ
ಘೋಷಾಲ ಕಕ್ಕ? ”

“ ಹೌದು, ಘೋಷಾಲ ಮಹಾಶಯ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನು

ಸುಮ್ಮನುಮ್ಮನೆ ಎಡತಾಕಿಸುವುದು ಸರಿಯೇ? ನೋಡು ನೋಡು, ಭಡಾನೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ನೋಡಿಬಿಡು.” ಎಂದ ಏಕಾದಶಿ.

ಘೋಷಾಲ ಸಿಟ್ಟು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ, ಸಕ್ಕದ ಕೋಣೆಯಿಂದ ೧೩೦೧ ನೆಯ ಸಾಲಿನ ಖಾತೆ ತಂದ. ಎಂಟು ಹತ್ತು ನಿಮಿಷ ಹಾಳ ಮಗುಚಿ ಭಯಂಕರ ಅನಂದದಿಂದ ನುಡಿದ: “ಭಲೆ! ಏನು ಗೌರಕ್ಕನ ಬುದ್ಧಿ! ಒಂದೇ ಸಾಲಿನ ಖಾತೆ ನೋಡಿದಾಕ್ಷಣ ಸಿಕ್ಕಿತು. ರಾಮಲೋಚನ ಚಟರ್ಜಿಯವರ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಜಮೆ ಐನೂರು—”

ಏಕಾದಶಿ ಎಂದ: “ಘೋಷಾಲ ಮಶಾಯಿ, ಚಟ್ಟನೆ ಬಡ್ಡಿ ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡು.”

“ಆಂ, ಬಡ್ಡಿ ಸಹಿತ!” ಘೋಷಾಲ ಅಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಕೇಳಿದ.

“ಏಕೆ, ಕೊಡಬಾರದು? ಹಣ ಇಷ್ಟು ದಿನ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದೆಯಲ್ಲ. ಎಂಟು ವರ್ಷಗಳ ಬಡ್ಡಿ—ಈಚೆಯ ಕೆಲ ತಿಂಗಳದು ಇರಲಿ.”

ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಲಾಗಿ ರಾಸು ಏಳುವರೆ ನೂರು ಹೊರಟಿತು. ಏಕಾದಶಿ ತಂಗಿಗೆ ಹೇಳಿದ: “ತಂಗೀ, ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿಯ ರೂಪಾಯಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ಏನಮ್ಮಾ, ಎಲ್ಲಾ ಹಣ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಒಯ್ಯುವೆಯಾ?”

ವಿಧವೆಯ ಅಂತರಂಗದ ಮೊರೆ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ಕೇಳಿದ. ಅವಳು ಕಣ್ಣೊರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೇಳಿದಳು: “ಬೇಡವ್ವ, ಅಷ್ಟೇನೂ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈಗ ಐವತ್ತು ಕೊಡಿರಿ ಸಾಕು.”

“ಹಾಗೇ ಮಾಡಮ್ಮಾ. ಘೋಷಾಲ ಮಹಾಶಯ, ಒಂದಿಷ್ಟು ಖಾತೆ ಕೊಡಿರಿ. ಸಹಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಉಳಿದ ಹಣಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕೈಚೀಟಿ ಬರೆದು ಕೊಡಿರಿ.”

ಘೋಷಾಲನೆಂದ: “ನಾನೇ ಸಹಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನೀವೇಕೆ ವುತ್ತೆ—”

“ಬೇಡ ಬೇಡ, ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಿರಿ. ನಾ ನೋಡುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದು ಏಕಾದಶಿ

ಖಾತೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅರನಿಮಿಷ ಕಣ್ಣಾಡಿಸಿ ನಗುತ್ತೆಂದ: “ ಘೋಷಾಲ ಮಹಾಶಯ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಜೊಕ್ಕು ಮತ್ತು ಗಳು ಜಮಾ ಇವೆಯಲ್ಲ! ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು— ನಿಮಗೆ ಕಣ್ಣು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಮ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.” ಎಂದು ಬಾಗಿಲ ಕಡೆ ನೋಡಿ ನಕ್ಕ. ಇಷ್ಟು ಜನರೆದುರಿಗೆ ಒಡೆಯ ವ್ಯಂಗ್ಯೋಕ್ತಿ ಅಡಿದುದಕ್ಕೆ ಘೋಷಾಲನ ಮೋರೆ ಕಪ್ಪಿಟ್ಟಿತು.

ಅಂದಿನ ಕೆಲಸೆಲ್ಲ ಮುಗಿಸಿ ಕಾದ ಹಾದಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅಪೂರ್ವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಪ್ಲವ ನಡೆದಿತ್ತು. ಘೋಷಾಲ ಜೊತೆಗಿದ್ದ. ಅವನೆಂದ: “ ಬರಿ, ಬಡವನ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಕೊನೆಗೆ, ಒಂದಿಷ್ಟು ಬೆಲ್ಲ ಬಾಯೊಳಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ನೀಳು ಕುಡಿದು ಹೋಗಿ ”

ಅಪೂರ್ವ ಏನೂ ಹೇಳದೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ. ಘೋಷಾಲನ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಏಕಾದತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅವನೆಂದ: “ ನೋಡಿದಿರಾ, ಕೀಳು ಜಾತಿಯ ಮಗನ ಮೂರ್ಖತನ! ತಮ್ಮಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹುಡುಗರ ವಾದಧೂಳಿ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಬಿದ್ದದ್ದು ರಂಡೆಮಗನ ಹದಿನಾರು ತಲೆಯವರ ಪುಣ್ಯ. ಮಗ ತಿರುಕರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಹಾಗೆ ಐದಾಣೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ!”

ವಿನ ಹೇಳದ: “ ಎರಡು ದಿನ ತಾಳಿರಿ, ಪಾಪಿ ಮುಂಡೆಮಗನಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿಸಿ ಐದಾಣೆ ಕೊಟ್ಟೇ ಊರು ಬಿಟ್ಟೋಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ರಾಖಾಲ ಬಾಬು ನಮ್ಮ ಸಂಘಿಕ, ತಿಳಯಿತಿಲ್ಲವೋ ಘೋಷಾಲ ಮಹಾಶಯ!”

“ ನಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಎರಡೂ ಹೊತ್ತು ಸಂಧ್ಯಾಹ್ನಿಕ ಮಾಡದೆ ಬಾಯೊಳಗೆ ನೀರು ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ. ಎರಡು ಮುತ್ತುಗಳಿಗಾಗಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸಿದ, ಕಣ್ಣುಟ್ಟು ನೋಡಿದಿರಲ್ಲ. ಮಗಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ದಾದೀತಿ? ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲೂ ತರಬೇಡಿರಿ. ಆ ಮಗನು—ಅವನನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕು— ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ನೀರು ತಂದು ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ! ದುಡ್ಡಿನ ಮದ ಹೇಗಿದೆ ನೋಡಿರಿ.”

ಅಪೂರ್ವ ಈವರೆಗೆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಲಿಲ್ಲ. ಅವನೊಮ್ಮೆ ನಡುದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ಎಂದ: “ಅನಾಥ, ನಾ ತಿರುಗಿ ಹೋಗುವೆ. ನನಗೆ ನೀರಡಿಕೆ ಬಹಳವಾಡಿದೆ.”

ಘೋಷಾಲ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಕೇಳಿದ: “ತಿರುಗಿ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವಿರಿ? ಇದೇ, ನಮ್ಮ ಮನೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ.”

ತಲೆ ಹಾಕಿ ಅಪೂರ್ವ ಹೇಳಿದ: “ನೀವು ಇವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ. ನಾ ಏಕಾದಶಿಯ ಮನೆಗೇ ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ!”

ಏಕಾದಶಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ! ಎಲ್ಲರೂ ಹುಬ್ಬೇರಿಸಿ ಕೊಂಡು ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು. ವಿಪಿನ ಅವನನ್ನು ಕೈ ಹಿಡಿದು ಸೆಳೆದು ನುಡಿದ: “ಬಾ ಬಾ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಬಿಸಿಲೊಳಗೆ ಬೀದಿಯೊಳಗೆ ನಿಂತು ತಮಾಷೆ ಮಾಡಬೇಡ. ನಿನಗೆ ಏಕಾದಶಿಯ ತಂಗಿಯ ಕೈಯ ನೀರು ಬೇಕು, ಅಲ್ಲವೇನೋ!”

ಅಪೂರ್ವ ಕೈ ಕೊಸರಿಕೊಂಡು ದೃಢ ಸ್ವರದಿಂದ ಹೇಳಿದ: “ಹೌದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ. ಆಕೆ ಕೊಡುವ ನೀರಿಗಾಗಿಯೇ ತಿರುಗಿ ಹೋಗುವುದು. ನೀವು ಘೋಷಾಲ ಮಹಾಶಯರಲ್ಲಿ ಕುಡಿದು ಬರಿ. ಆ ಗಿಡದ ಬುಡವಲ್ಲಿ ಹಾದಿ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ.”

ಅವನ ಶಾಂತ ದೃಢ ಕಂಠಸ್ವರದಿಂದ ಬೆರಗಾಗಿ ಘೋಷಾಲ ನುಡಿದ: “ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವುಂಟು, ಬಲ್ಲರಾ?”

ಅನಾಥನೆಂದ: “ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ?”

ಅಪೂರ್ವ ಹೇಳಿದ: “ಅದೇನೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳುವುದಿದ್ದರೆ, ಹಿಂದುಗಡೆ ಸಾವಕಾಶ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು. ಈಗದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.” ಎಂದು ಆ ಉರಿಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಏಕಾದಶಿಯ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ರಭಸದಿಂದ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟ.

ವಾಲು

ಮಜುಮದಾರ ಮನೆತನ ಹೆಚ್ಚಳ ಹೊಂದಿದ್ದು. ಊರಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಗೌರವವುಳ್ಳದ್ದು. ಹಿರಿಯಣ್ಣ ಗುರುಚರಣ ಆ ಮನೆತನದ ಹಿರಿಯ. ಏಕೆ, ಊರಿಗೇ ಹಿರಿಯ ಎಂದರೆ ಅತ್ಯುಕ್ತಿಯಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರು ಇನ್ನು ಕೆಲವರಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಶದ್ಭಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದವರು ಯಾರೂ ಶ್ರೀಕುಂಜಪುರದಲ್ಲರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ದೊಡ್ಡ ನೌಕರಿ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ— ಊರು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲೊಪ್ಪಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗದು ಸಿಕ್ಕಲಾರದ್ದಲ್ಲ. ಯಾವನಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನೆರೆಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಸ್ಥೂಲಿನಲ್ಲಿ ಅವನು ಶಿಕ್ಷಕನಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದ; ತಿರುಗಿ ಯಾವ ಲೋಭವಿಂದಲೂ ಆ ಶಿಕ್ಷಣಾಲಯದ ಮಮತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆ ಹೋಗಲೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ನಿವೃತ್ತಿ ಪಡೆದು ಮೂರು ವರ್ಷವಾಗಿದೆ. ತಿಂಗಳಾ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ರೂಪಾಯಿ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಅವನಿಗೆ ದುಡ್ಡೇ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಆಗಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಜಗಳ ತಂಟಿಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ, ಬಣಗಳ ತೊಡಕುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವನ ತೀರ್ಪುಗಳು ಊರಲ್ಲಿ ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ನಿಸ್ಸೀಮ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆ, ದೃಢ ಸಚ್ಚರಿತ್ರೆ, ಸಾಧುತ್ವಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಗೌರವ ದಿಂದ ತಲೆವಾಗುವರು. ವಯಸ್ಸು ಅರುಂಧತ್ತಾರರ ಎಡಬಲ. ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಊರುಗಳಲ್ಲಿ, ಅತೀ ಶೀಲವಂತ ಧರ್ಮವಂತರನ್ನು ನಗೆಯಾಡುವುದಕ್ಕೆ 'ಅವನೇನು ಗುರುಚರಣನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ' ಎನ್ನುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಗುರುಚರಣನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯಿಲ್ಲ, ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬ ಮಗ ಇದ್ದಾನೆ— ಎಮಲ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹದು ನಿಜವಾಗಿ ಯಾವುದೂ

ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಸರ್ವಗುಣಸಂಪನ್ನನಾದ ತಂದೆಯ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲದ ಇಂತಹ ಸರ್ವದೋಷ ಸಂಪನ್ನ ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಎಂಬುದೇನೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಗನೊಡನೆ ತನೆಯ ಸಂಬಂಧ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅವನು ತಮ್ಮನ ಮಗ ವಾರಸನನ್ನು ತುಂಬ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಅವನೇ ಹೊಟ್ಟಿಯ ಮಗನಂತಿದ್ದ. ವಾರಸನಿಗೆ ಎಂ. ಎ. ಆಗಿ ಕಾಯದೆ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ವರ್ಣಪರಿಚಯದ ಪ್ರಥಮ ಪುಸ್ತಕ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಇಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಕಲಿಸಿದ್ದು ದೊಡ್ಡಪುನೇ. ವಿಮಲ ಏನೂ ಕಲಿಯಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ದಾಖಲೆ ವಾರಸನಿಂದ ನೀಗಿತು.

೨

ತಮ್ಮ ಹರಿಚರಣ ಇಷ್ಟು ದಿನ ಬೇರೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ನೌಕರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಯುದ್ಧಾನಂತರ ಅವನೊಮ್ಮಿಗಿಲೆ ಹೇಗೆ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯನಾದನೋ ತಿಳಿಯದು. ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟು ಮನೆಗೆ ಬಂದ. ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ಡಿ ದರದ ಸಾವುಕಾರಿಕೆ ಹೂಡಿದ, ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಒಂದು ತೋಟ ಕೊಂಡ, ಮತ್ತೇನೇನೋ ಮಾಡತೊಡಗಿದ. ಅಂತೂ ನೆರೆಹೊರೆಯ ಆರೇಳು ಹಳ್ಳಿಗಳ ಜನಗಳ ಮೂಗಿಗೂ ಅವನ ಹಣದ ನಾತ ಬಡಿಯಿತು.

ಒಂದಿನ ಹರಿಚರಣ ವಿನಯದಿಂದ ಅಣ್ಣನಿಗೆಂದ: “ಅಣ್ಣಾ, ಬಹಳ ದಿನದಿಂದ ನಿನಗೊಂದು ಮಾತು ಹೇಳಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದೆ—”

“ಒಳ್ಳೆಯದು, ಹೇಳು” ಎಂದ ಗುರುಚರಣ.

“ಇನ್ನು ನೀ ಒಬ್ಬನೇ ಎಷ್ಟೆಂದು ಮಾಡುತ್ತೀ? ಸಯಸ್ಸು ಬಹಳ ವಾಡಿದೆ—”

“ಹೌದು, ಅರವತ್ತನೇ ವರ್ಷ ನಡೆದಿದೆ.”

“ ಅದಕ್ಕೆ ನಾ ಹೇಳುವುದು—ನಾನಿನ್ನೂ ಮನೆಯೊಳಗೇ ಇರುತ್ತೇನೆ; ಭೂಮಿ ಕಾಣಿಗಳು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿವೆ. ಒಂದಿಷ್ಟು ಸರಿಗೊಳಿಸಿ ನಾನೇ—”

ಗುರುಚರಣ ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ತಮ್ಮನ ಮುಖ ನೋಡಿ ನುಡಿದ: “ಭೂಮಿ ಕಾಣಿಗಳು ತಾವು ಇರುವ ಹಾಗೆಯೇ ಇವೆ ಕೆಟ್ಟಿಲ್ಲ ಇಲ್ಲ. ಎಂದರೆ ನಿನಗೀಗ ಬೇರೆಯಾಗುವ ವಿಷಯ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವೆಯೇನು ? ”

ಹರಿಚರಣ ಸಾಚಿಕೆಯಿಂದ ನಾಲಿಗೆ ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು, “ ಇಲ್ಲಣ್ಣಾ, ಇದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ, ನಡೆದ ಹಾಗೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಇರುವುದು. ನಿನ್ನ ಕಡೆ ಏನೇನಿದೆ ಅದನ್ನು ಗುರುತು ಮಾಡಿಡಬೇಕೆಂದಿಷ್ಟೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಡಿಗೆ ಊಟದ ವಿಷಯ ಜೊಂಜಾಟದ್ದು— ಎಲ್ಲ ಏಕತ್ರವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು— ಆದರೆ ಅಡಿಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಬೇಕು— ತಿಳಿಯಿ: ತೇನು ? -- ”

“ ಏಕೆ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ತಿಳಿದೇ ತಿಳಿಯುವುದು. ಆಗಲಿ, ನಾಳೆಯಿಂದ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗುವುದು. ”

“ ಹೇಗೆ ಗುರುತು ಹಾಕುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಗೊತ್ತೆ ಮಾಡಿದ್ದೀಯಾ ? ”

“ ಈ ವರೆಗೆ ಅದರ ಅಗತ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಅಗತ್ಯವಂತಾಗಿದ್ದರೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮೂರು ಪಾಲು ಮಾಡಿದರೆ ತೀರಿತು. ”

ಹರಿಚರಣ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನುಡಿದ: “ ಮೂರು ಪಾಲು ಹೇಗೆ ? ನಡುವಿನ ಸೂಸೆ ವಿಧವೆ, ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಯಿಲ್ಲ, ಅವಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಪಾಲು ? ಎರಡು ಪಾಲು ಆಗಬೇಕು. ”

ಗುರುಚರಣ ಗೋಣಿಳ್ಳಾಡಿಸಿ, “ ಇಲ್ಲ, ಮೂರಾಗಬೇಕು. ಏಡುವಿನ ಸೂಸೆಗೆ ಜೀವಿಸಿರುವವರೆಗೂ ಪಾಲು ಸಲ್ಲಬೇಕು ” ಎಂದ.

ಹರಿಚರಣನಿಗೆ ರೇಗಿತು. “ ಕಾಯದೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಲಾರದು. ಪೋಟಿಗೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಾಧ್ಯಳು ” ಎಂದ.

“ಅದಕ್ಕಂತೂ ಬಾಧ್ಯಳೇ— ಮನೆಯ ವಧು ತಾನೆ!”

“ತಿಳಿದುಕೋ— ನಾಳೆ ಮಾರಲು ಇಲ್ಲವೆ ಒತ್ತೆ ಹಾಕಲು ಮನಸು ಮಾಡಿದರೆ?”

“ಕಾಯುವೆಯಿಂದ ಆ ಹಕ್ಕು ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಮಾಡುವಳು.”

ಹರಿಚರಣನ ಮೋರೆ ಕಪ್ಪಿಟ್ಟಿತು.

* * * *

ಮರುದಿನ ಹರಿಚರಣ ಹಗ್ಗ ಕೋಲು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮನೆ ಅಳಯ ತೊಡಗಿದ. ಗುರುಚರಣ ಮಾತಾಡಲೂ ಇಲ್ಲ, ತಡೆಯಲೂ ಇಲ್ಲ. ಎರಡು ಮೂರು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟಿಗೆ, ಕಲ್ಲು, ಗಚ್ಚು ಸುಣ್ಣ ಬಂದು ಬಿದ್ದವು. ಮನೆಯ ಹಳಬ ಆಳು ಬಂದು ತಿಳಿಸಿದ: “ನಾಳೆಯಿಂದ ಅಮಲು ಸುರುವಾಗುವುದು, ಚಿಕ್ಕ ಬಾಬುಗಳ ಗೋಡೆ ಏರುವುದು.”

ಗುರುಚರಣ ನಗುತ್ತ ನುಡಿದ: “ಕಾಣುತ್ತಲೇ ಇದೆ, ಹೇಳುವುದೇನು!”

ಏವಾರು ದಿನಗಳ ತರುವಾಯ ಒಂದಿನ ಸಂಜೆಯ ಮುಂದೆ ಸಂಚುನ ತಾಯಿ (ಬಾಸಿ) ಬಂದು, “ನಡುವಣ ಸೊಸೆ ಹೊರಗೆ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ ದೊಡ್ಡ ಬಾಬು” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಹಿರಿ ಸೊಸೆ ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯೇ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನಿಕೆ ವಹಿಸಿದ್ದಳು. ಆಕೆ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಮೃದುಕಂಠದಿಂದ ಹೇಳಿದಳು: “ಮಾವನ ಮನೆಯೊಳಗೆ ನನಗೇನೂ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ? ಚಿಕ್ಕ ಸೊಸೆ ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿ ಬಯ್ಯುತ್ತಾಳಲ್ಲ!”

“ಏಕೆಲ್ಲ ತಂಗೀ? ಅವಳಿಗಿರುವಷ್ಟೇ ನಿನಗೂ ಹಕ್ಕಿದೆ.” ಎಂದ ಗುರುಚರಣ.

ಪಂಚುನ ತಾಯಿಯೆಂದಳು: “ ಅದರೆ ಹೀಗೆ ನಡೆದರೆ ಮನೆಯೊಳಗಿರುವುದೇ ಕಷ್ಟ.”

ಕ್ಷಣ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಗುರುಚರಣ ಹೇಳಿದ: “ ಪಾರಸನಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ, ಪಂಚುನ ತಾಯಿ. ಆತ ಬಂದನೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಸರಿಹೋಗುವುದು- ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ತಾಳಿಕೊಳ್ಳಿರಿ.”

ನಡುಸೊಸೆಯೆಂದಳು: “ ಪರಂತು ಪಾರಸನೇನು— ”

ಗುರುಚರಣ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ತಡೆದು “ ಪರಂತು ಎನಿಲ್ಲ, ತಂಗೀ, ನಮ್ಮ ಪಾರಸನಿಗೆ ‘ ಪರಂತು ಗಿರಂತು ’ ಹತ್ತುವುದಿಲ್ಲ. ಹರಿ ಅವನ ತಂದೆಯೇನೋ ಹೌದು, ಅದರೆ ಅವನು ನನ್ನ ಮಗನೇ. ಇಡೀ ಜಗತ್ತೇ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗಾಗಲಿ, ಅವನು ಮಾತ್ರ ನನ್ನವನೇ ಆಗಿರುವ. ತನ್ನ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದವನು ತಿಳಿಯದೇ ಹೋದರೆ, ನಾನಿಷ್ಟು ದಿನ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹೆರವರ ಹುಡುಗನನ್ನು ಹೊತ್ತು ಹೊರೆದು ಬಿಳಿಸಿದನೆನ್ನ ಬೇಕು ! ”

ಪಾಸಿಯೆಂದಳು: “ ಆ ವರ್ಷ ದೇವಿ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಆಗ ನಿಮ್ಮ ಹೊರತು ಅವರನ್ನು ಸಾವಿನ ಬಾಯೊಳಗಿಂದ ಯಾರು ಉಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ದೊಡ್ಡ ಬಾಬು? ಆಗ ಚಿಕ್ಕ ಬಾಬು ಎಲ್ಲಿದ್ದರು, ಮಲತಾಯಿ ಎಲ್ಲಿದ್ದರು! ಹೆದರಿಕೊಂಡು ಹತ್ತಿರ ಕೂಡ ಹಾಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಗಲೇನು, ರಾತ್ರಿಯೇನು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಒಬ್ಬರೇ ! ”

“ ಪಾರಸನ ತಾಯಿ ಇದ್ದರಾದರೂ ಇಷ್ಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೋ ಇಲ್ಲವೋ ” ಎಂದಳು ನಡುಸೊಸೆ.

ಗುರುಚರಣನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂಕೋಚವೆನಿಸಿತು. “ ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು ತಂಗೀ, ಅದೆಲ್ಲ ” ಎಂದ.

ಇಬ್ಬರೂ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ವಿಮಲ-ಪಾರಸರಿಬ್ಬರೂ ಜೋಡಾಗಿ

ಸ್ತೋತ್ರ ಗುರುಚರಣನ ಕಣ್ಣಿಂದ ಬಂದು ನಿಂತರು. ಕಿಡಿಕಿಯಿಂದ ಅಂಧಕಾರ ಮಯ ಆಕಾಶದ ಕಡೆ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರಬಿಟ್ಟು, ಬಳಿಕ ದೊಡ್ಡ ಬೆತ್ತವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಚದುರಂಗ ಆಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಕಾರರ ಮನೆಗೆ ಹೋದ.

ಮರುದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಗುರುಚರಣ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಮನೆಯ ಉತ್ತರ ಕಡೆಯ ಪಡಸಾಲೆಯ ಕೆಲವೊಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಬಳಸಿ ಹರಿಚರಣನ ಅಡಿಗಮನೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ತೀಕ್ಷ್ಣ ನಾರೀಕಂಠದ ಎಲ್ಲೆಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದ ಕಟಾಕ್ತಿಗಳು ಕೇಳಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವನ ಊಟಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವುಂಟಾಗಲು ಅದೇ ಸಾಕಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಗಂಡು ದನಿಯೂ ಕೇಳಬರಲು ಅವನ ಕಿವಿ ನೆಟ್ಟಗಾದವು. ಮರುಕ್ಷಣವೇ ಅವನೆದ್ದುಬಿಟ್ಟ.

ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತು ತಮ್ಮನಿಗೆ ಕೂಗಿ ಶೇಳಿದ: “ ಹರಿಚರಣ, ಹೆಗುಸರ ಮಾತಿಗೆ ನಾ ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನೀ ಗಂಡಸು ಕೂತು ಹಿರಿಯಳಾದ ಅತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಅವಮಾನ ಮಾಡತೊಡಗಿದರೆ, ಅವಳಿಗೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಲಿಕ್ಕೇ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ”

ಇದಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಚಿಕ್ಕ ಸೊಸೆಯ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಕಂಠ ಸ್ವರ ಕಿವಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಅಪಹಾಸದಿಂದ ಗಂಡನಿ ಗೆಂದಳು: “ ಹೀಗೆ ಅವಮಾನ ಮಾಡಬೇಡಿರಾ, ಹೇಳಲಿಲ್ಲೆಂದೀರಿ, ನಡುವಣ ಸೊಸೆ ಮನೆಯೊಳಗೇ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಆ ಮೇಲೇನಾದೀತು! ”

ಅನಕ್ಕೆ ಹರಿಚರಣ ಹೇಳಿದ: “ ಜಗತ್ತು ರಸಾತಲಕ್ಕಿಳಿದೀತು, ಮತ್ತೀನು! ಹೋಗಬೇಡವೆಂದು ಯಾರು ಅಣೆ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ? ಹೋದರೆ ತಣ್ಣಗಾಗುವುದು! ”

ಗುರುಚರಣ ನಿಂತು ಕೇಳಿ, ಅವರ ಮಾತು ಮುಗಿದಬಳಿಕ ನುಣುಪು ವಾಗಿ ಹೊರಹೊರಟ.

೩

ಹೆಡ್ ಮಾಸ್ತರರ ಮಗಳ ಮದುವೆಗಾಗಿ ಗುರುಚರಣ ಕೃಷ್ಣ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪಾರಸ ಬಂದಿದ್ದಾನೆಂದೂ ಬಂದೂಕಿನ ಜ್ವರವಿಂದ ಮಲಗಿದ್ದಾನೆಂದೂ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿದ. ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಪಾರಸನ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವನು ಇದಿರಿಗೆ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕಂಡು “ ಪಾರಸಗೆ ಜ್ವರ ಬಂದಿ ವೆಯೆ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದ.

ತಮ್ಮ ಹೂ ಎಂದು ಹೊರಟುಕೋದ. ಕುಸೊಕ್ಕಿಯು ತನುಮನೆಯ ತೊತ್ತು ದಾಖ ಕಟ್ಟಿ, “ ನೀವು ಒಳಗೆ ಹೋಗಬೇಡಿರಿ ” ಎಂದಳು.

“ ಹೋಗಬಾರದು ? ಏಕೆ ? ”

“ ಒಳಗೆ ಅಕ್ಕವರು ಇದ್ದಾರೆ. ”

“ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳು. ”

“ ಅದು ಹೇಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ? ಮಗನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ” ಎಂದು ತೊತ್ತು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದಳು.

ಗುರುಚರಣ ಕನಸಿನೊಳಗಿದ್ದಂತೆ ಕ್ಷಣ ಹೊತ್ತು ನಿಂತಿದ್ದು ಪಾರಸನನ್ನು ಕೂಗಿ ಮಾತನಾಡಿಸಿದ : “ ಈಗ ಹೇಗಿದೆ ಮಗೂ ? ”

ಈ ವ್ಯಾಕುಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಒಳಗಿಂದ ಉತ್ತರ ಬರಲಿಲ್ಲ. ತೊತ್ತು ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಉತ್ತರವಿತ್ತಳು : “ ತಮ್ಮವರಿಗೆ ಜ್ವರ ಬಂದಿವೆ, ಕೇಳಿಯೇ ಇದ್ದೀರಿ ! ”

ಗುರುಚರಣ ಎರಡುಮೂರು ನಿಮಿಷ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತು, ಬಳಿಕ ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೊರಬಿದ್ದು, ಯಾರೊಡನೇನೂ ಮಾತನಾಡದೆ, ನೆಟ್ಟಗೆ ನಿಲ್ಲಾಣಕ್ಕೆ ಹೊರಟ.

ಮದುವೆಯ ಸಡಗರ ಗಡಿಬಿಡಿ ಮುಗಿದಬಳಿಕ ಹೆಡ್ ಮಾಸ್ತರು

ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕರೆದೊಯ್ದು ಕೇಳಿದರು: “ ಏನು ಸಮಾಚಾರ ಗುರುಚರಣ? ಹರಿಚರಣ ನಿಮಗೆ ತಿರುಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನಂತಲ್ಲ? ”

ಗುರುಚರಣ ಅನ್ಯಮನಸ್ಕನಂತೆ ಉತ್ತರವಿತ್ತ: “ ಹರಿಚರಣನೆ? ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! ”

“ ಇಲ್ಲವೆಂದರೇನು? ಹರಿಚರಣನ ಬೂತಾಟಿಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳಿದ್ದಾರೆ!”

ಗುರುಚರಣನಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ವಿಷಯ ನೆನಪಾಯಿತು. “ ಹಾಂ, ಹಾಂ, ಭೂಮಿಕಾಣಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಗಡಿಯಿಡಿ ನಡಿಸಿದ್ದಾನೆ ” ಎಂದ.

ಅವನ ಮಾತಿನ ರೀತಿಗೆ ಹೆಡ್‌ಮಾಸ್ಟರು ಖೇದಗೊಂಡರು. ಇಬ್ಬರೂ ನಿಷ್ಕಪಟ ಬಾಲಮಿತ್ರರು. ಆದರೂ ಗುರುಚರಣ ವಿಷಯಕ್ಕೇ ಔಡಾಶೀನ್ಯದ ಮುಸುಕು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡು ಅವರು ತಿರುಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಅಣ್ಣ ಕೃಷ್ಣನಗರದಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬರುವುದರೊಳಗೆ, ಇವೇ ಸಮಯವೆಂದು ಹರಿಚರಣ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಗ್ಗು ತೋಡಿ ಕಾಲಿಡಲು ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದ. ಅವನು ತನ್ನ ವನಸಿಗೆ ಬಂದ ಹಾಗೆ ಮನೆಯನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಿ ನಡುವೆ ಗೋಡೆ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ಗುರುಚರಣ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ. ಅವನ ಹತ್ತಿರ ದುಡ್ಡಿದೆ, ಅರ್ಥಾತ್ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಮತಾಮತದ ಅಗತ್ಯ ಅವನಿಗಿಲ್ಲ.

ಗುರುಚರಣ ತನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಟ್ಟೆತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ನಡುವಣ ಸೊಸೆಯೊಂದಿಗೆ ಪಂಚುನ ತಾಯಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತಳು. ಅವನು ಸಮಾಚಾರ ಕೇಳಬೇಕೆನ್ನುವುದರೊಳಗೆ ಅವಳು ಅಳುತ್ತಳುತ್ತ, ಮೊನ್ನೆ ಮುಂಜಾನೆ ಚಿಕ್ಕ ಬಾಬು ನಡುವಣ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಕತ್ತು ಹಿಡಿದು ದಬ್ಬಿ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದ್ದರೆಂದೂ ತಾನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೊಡೆದು ಜೀವವನ್ನೇ ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರೇನೋ ಎಂದೂ ತಿಳಿಸಿದಳು.

ಗುರುಚರಣನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ವಿಲಂಬವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಮಣ್ಣುಗೊಂಬೆಯಂತೆ ಅವಾಕ್ಯಾಗಿ ನಿಷ್ಪಂದವಾಗಿ ನಿಂತು ಒಮ್ಮೆಲೆ

ಕೇಳಿದ: “ ನೀಜವಾಗಿಯೂ ಹರಿಚರಣ ನಿನ್ನೂ ವೈಗೆ ಕೈಹಚ್ಚಿದನೇ ಬಹೂ ರಾಣಿ! ಇಷ್ಟು ಸಾಹಸ ಮಾಡಿದನೆ?”

ತುಸು ವೇಳೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು “ ಆಗ ಪಾರಸ ಬಹುಶಃ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಮಲಗಿದ್ದನೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ?” ಎಂದ.

ಪಂಚುನ ತಾಯಿ ಹೇಳಿದಳು: “ ಅವರಿಗೇನೂ ಆಗಿಯೇ ಇಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ಬಾಬೂ, ಇನ್ನೂ ಈವೊತ್ತು ಬೆಳಗ್ಗೆ ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಹೋದರು.”

“ ಏನೂ ಆಗಿಲ್ಲವೆ? ಎಂದರವನು ತಮ್ಮಪ್ಪನ ಕಾಯಕ ತಿಳಿದು ಕೊಂಡೇ ಹೋದನೆ?”

“ಹಾಂ, ಸಂಪೂರ್ಣ” ಎಂದಳು ಪಂಚುನ ತಾಯಿ.

ಗುರುಚರಣನ ಕಾಲಡಿಯ ನೆಲವೇ ಸರಿದು ಹೋಯಿತು. “ ಬಹೂ ರಾಣಿ, ಇಂಥ ಮಹಾಪರಾಧಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ತಿಕ್ಷೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ, ಈ ಮನೆ ಯೊಳಗೆ ನಿಲ್ಲುವುದೇ ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಡೆ, ಸಮಯ ಮೀರಿಲ್ಲ, ಗಾಡಿ ತರುತ್ತೇನೆ, ನೀ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಹೂಡಬೇಕು.” ಎಂದ.

ನಡುವಣ ಸೊಸೆ ಬೆಚ್ಚಿದಳು. ಗುರುಚರಣ ಹೇಳಿದ: “ ಮನೆತನಕ್ಕ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಈ ಕೆಲಸ ಒಪ್ಪುವುದಲ್ಲ, ನನಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಂಥ ಭಯಂಕರ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಭಗವಂತ ನಿಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ವಿತುಷ್ಟನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು.”

ನಡುವಣ ಸೊಸೆ ಹೇಳಿದಳು: “ ನೀವು ನನಗೆ ತಂದೆಯಂತೆ ಇದ್ದೀರಿ. ನೀವು ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಏನೂ ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡುವೆ.”

ಹರಿಚರಣನ ವಿರುದ್ಧ ಮೊಕದ್ದಮೆ ಹೂಡಿಯಾಯಿತು. ಗುರುಚರಣ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲನ ಬಂಗಾರದ ಸರಪಳಿ ಮಾರಿ ದೊಡ್ಡ ವಕೀಲರಿಗೆ ಫೀಸ್ ಕೊಟ್ಟು. ಗೊತ್ತಾದ ದಿನ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯಿತು. ಪ್ರತಿವಾದಿ ಹರಿಚರಣ ಉಪಸ್ಥಿತನಾದ, ಆದರೆ ವಾದಿನಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ವಕೀಲ ಏನು ಹೇಳಿದನೋ

ಏನು ಬಿಟ್ಟನೋ, ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಮೊಕದ್ದಮೆ ತೆಗೆದು ಹಾಕಿದ. ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಗುರುಚರಣನ ದೃಷ್ಟಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಪಾರಸನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಅವನಾಗ ಆಕಡೆ ಮೋಲೆ ತಿರುಗಿಸಿ ನಸುನಗುತ್ತಿದ್ದ.

ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಕೇಳಿದಾಗ, ತವರುಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೋ ಜಡ್ಡೆಂದು ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ನಡುವಿನ ಸೊಸೆ ವೈಯಿಲ್ಲವೆ ಊಟವಿಲ್ಲದೆ ಇದೇ ಹೊರಟು ಹೋದಳೆಂದು ಗುರುಚರಣನಿಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದಿತು.

ಪಂಚುನ ತಾಯಿ ಕಾಲುತೊಳೆಯಲು ನೀರು ತಂದು ಕೊಟ್ಟು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅತ್ತುಬಿಟ್ಟಳು: “ರಾತ್ರಿ ಸುಳ್ಳು, ಹಗಲು ಸುಳ್ಳು—ನೀವು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಹೋಗಿಬಿಡಿರಿ ದೊಡ್ಡ ಬಾಬೂ, ಈ ಪಾಪಿ ಸಂಸಾರವಲ್ಲ ನಿಮಗೆ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲ.” ಎಂದಳು.

ಮೊಕದ್ದಮೆ ಗೆದ್ದುದಕ್ಕೆ ಹರಿಚರಣನ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಚಂಡಿ ಪ್ರಾಣಿ ಯಾಯಿತು. ಡೊಳ್ಳು, ನಗಾರಿ, ನೌಬತ್ತುಗಳ ವಾದ್ಯಕ್ಕೆ ಊರಿಗೆ ಊರೇ ಗದಗಮಿಸಿತು.

೪

ಇಬ್ಬಗವಾದ ಪಿತೃರ್ಜಿತ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಹರಿಚರಣನ ಸಂಸಾರ; ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಗುರುಚರಣ, ಬಹು ದಿನದ ದಾಸಿ ಪಂಚುನ ತಾಯಿ.

ಮರುದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಪಂಚುನ ತಾಯಿ ಬಂದು “ಅಡಿಗೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಅಣೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ ದೊಡ್ಡ ಬಾಬು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

“ಅಡಿಗೆಗೆ? ಓ--ಹೋ--ಸರಿ. ನಡೆ ನಾ ಬಂದೆ.” ಎಂದು ಗುರುಚರಣ ಏಳುತ್ತಲಿದ್ದ. ಆಗ ದಾಸಿ ಹೇಳಿದಳು: “ಅವಸರವೇನಿಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ಬಾಬೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತೇರಲಿ; ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರಿ.”

“ಒಳ್ಳೇದು, ಹೋಗುತ್ತೇನೆ” ಎನ್ನುತ್ತ ಗುರುಚರಣ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ

ತೆರೆಯುವುದರೋಗೆ ಗಂಗಾಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತ. ಅವನ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಮಾತಿಗೂ ಏನೇನೂ ವಿಸಂಗತಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸಂಚುನ ತಾಯಿಗೆ ಏಕೆ ಕೆಟ್ಟೆನೋ ಏನೋ, ಇವರು ಮುಂಚಿನ ದೊಡ್ಡ ಬಾಬು ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಎನಿಸತೊಡಗಿತು.

ಅವಳು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಒದರಾಡತೊಡಗಿದಳು: “ ಎಂದೂ ಒಳ್ಳೆಯ ದಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಖಂಡಿತ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುವುದಿಲ್ಲ! ಇದಕ್ಕೆ ವೇವರು ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟೇ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ ! ”

ಯಾರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಯಾರಿಗೆ ವೇವರು ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಅವೇನಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ದಿನ ಚಿಕ್ಕ ಬಾಬುವಿನ ಕಡೆ ಯಾರೂ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಜಗಳಕ್ಕೆ ಹುರಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆಯೇ ದಿನಗಳು ಕಳೆಯತೊಡಗಿದವು.

ತನ್ನ ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರ ಸತ್ಪುತ್ರನಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಗುರುಚರಣನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವು ತಿಂಗಳುಗಳ ಹಿಂದೆ ಒಂದೆರಡು ಗಂಜಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ. ತಿರುಗಿ ಅವನ ದರ್ಶನವಿಲ್ಲ. ಆಗ ಬ್ಯಾಗಿನಲ್ಲಿ ಏನೇನೋ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದ. ಗುರುಚರಣ ಪಾರಸನನ್ನು ಕರೆದು “ ಇದರೋಗೇನಿವೆ ನೋಡು ” ಎಂದು ತೋರಿಸಿದ್ದ. ಅವನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ “ ಏನೋ ಕಾಗದ ಇವೆ. ಬಹುಶಃ ದತ್ತಾವೇಜ ಇರಬಹುದು. ದೊಡ್ಡಪ್ಪಾ, ಇವನ್ನು ಸುಟ್ಟುಬಿಡಲೇ? ” ಎಂದಿದ್ದ. ಗುರುಚರಣ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದರೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅವನು “ ಅಗತ್ಯವೆನೋ ಇವೆ, ವಿಮಲನಿಗೆ ಆದರೆ ಗಂಡಾಂತರವನ್ನು ಮನೆ ಯೊಳಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ನಿಮಗೇನಗತ್ಯ? ” ಎಂದಿದ್ದ. “ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ ನಷ್ಟ, ಮಾಡಬಾರದು, ಪಾರಸ, ಯಾರದಾದರೂ ಸತ್ಯಾನಾಶವಾಗಿ ಬಿಡಬಹುದು. ಎಲ್ಲೆಯಾದರೂ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟುಬಿಡು; ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ನೋಡಿದರಾಯಿತು ” ಎಂದು ಗುರುಚರಣ ಹೇಳಿದ್ದ.

ಗುರುಚರಣನಿಗೆ ಈ ಘಟನೆ ನೆನಪಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಗಂಗಾಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಬಂದು ಇನ್ನು ಅಡಿಗಿಗೆ ಹೋಗುವವ, ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಬ್ಯಾಗ್ ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ಪಾರಸ, ಹರಿಚರಣ, ಊರ ಕೆಲ ಸಜ್ಜನರು, ಪೋಲೀಸರು ಬಂದರು.

ಅದರ ವಿಷಯವಿಷ್ಟು: ವಿಮಲ ದರೋಡೆಗಾರನಿದ್ದಾನೆ, ಸದ್ಯ ಕಾಣೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರಸ ಓದಿ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯ ಹೇಳಿದ್ದ. ಬ್ಯಾಗು ಈವರೆಗೂ ಅವರ ಹತ್ತಿರವೇ ಇತ್ತು. ವಿಮಲ ಕೆಟ್ಟ ಹುಡುಗ, ಕುಡುಕ, ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಅನುಷಂಗಿಕ ದೋಷಗಳೂ ಅವನಲ್ಲಿವೆ. ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಏನೋ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ನೌಕರಿ ಮಾಡಿ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ವನ್ನೂ ನಡೆಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದರೆ ಅವನು ಕಳವು ದರೋಡೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ತಂದೆ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಂದೇಹಗೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲ ಹೊತ್ತು ಅವನು ಪಾರಸನ ಮುಖವನ್ನು ಒಂದೇ ಸವನೆ ನೋಡಿದ. ಅವನ ಕಣ್ಣಿನೆಗಳಿಂದ ಕಂಬನಿ ತಳುಕುತ್ತೊಡಗಿದವು. “ ಎಲ್ಲಾ ನಿಜವಿದೆ; ಪಾರಸ ಹೇಳಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಒಂದೂ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ ” ಎಂದ ಕೊನೆಗೆ.

ಪೋಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿ ಇನ್ನೊಂದೆರಡು ಪ್ರಶ್ನೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ಗುರುಚರಣನನ್ನು ಕೆಬಿಟ್ಟ. ಹೊರಡುವ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆತ ಬಾಗಿ ಮುದುಕನ ಪಾದ ಮುಟ್ಟಿ ಹೇಳಿದ: “ ನೀವು ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಿರಿಯರು, ಮೇಲಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ನನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಎಣಿಸಬೇಡಿರಿ; ಇಂಥ ಅತಿ ದುಃಖಕರ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಾ ಹಿಂದೆಂದೂ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ”

ಕೆಲವು ತಿಂಗಳು ಕಳೆದ ಬಳಿಕ ವಿಮಲನಿಗೆ ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತೆಂದು ಸುದ್ದಿ ಬಂದಿತು.

೫

ಮತ್ತೆ ನಗಾರಿ ಸೌಖ್ಯತೆಗಳೊಡನೆ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಶುಭಚಂಡಿಯ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವ ಏರ್ಪಾಡು ನಡೆಯಿತು. “ ಇದೆಲ್ಲ ಬೇಡ ” ಎಂದ ಪಾರಸ.

“ ಏಕೆ? ” ಎಂದು ಹರಿಚರಣ ಕೇಳಿದ.

“ ನನಗೆ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ. ”

“ ಸೇರದಿದ್ದರೆ ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲೆದಾಡಿ ಬಾ ಈ ಒಂದು ದಿನ. ಜಗನ್ಮಾತೆಯ ಪೂಜೆಯಿದು-- ಧರ್ಮಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡ ಬರಬೇಡ. ”

ಅಂತೂ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆತಂಕವೂ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಿಲ್ಲ.

ಎಂಟು ಹತ್ತು ದಿನಗಳ ತರುವಾಯ, ಒಂದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಗುರುಚರಣನ ಮನೆಯಿಂದ ಒದರಾಟ ಚೀರಾಟ ಕೇಳಬಂದಿತು. ಕೆಲ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಗವಳಗಿತ್ತಿ ಅಳುತ್ತ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಅವಳ ಮೂಗಿನಿಂದ ನೆತ್ತರು ಸೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಹರಿಚರಣ ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದ: “ ನೆತ್ತರೆಕೆ ಬಂತು ಮೋಕ್ಷದಾ? ಏನು ಸಮಾಚಾರ? ”

ರೋದನ ಕೇಳಿ ಮನೆಯವರೆಲ್ಲರೂ ಬಂದು ನೆರೆದರು. ಮೋಕ್ಷದಾ ಹೇಳಿದಳು: “ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ಕೂಡಿಸಿದ್ದೆನೆಂದು, ದೊಡ್ಡ ಬಾಬು ಹೊಡೆದು ತಗ್ಗಿನಲ್ಲಿ ಕೆಡವಿಟ್ಟರು. ”

ಹರಿಚರಣನೆಂದ: “ ಯಾರು ಯಾರು? ಅಣ್ಣನೇ? ನಡೆ— ”

ಪಾರಸನೆಂದ: “ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನೆ? ಸುಳ್ಳು! ”

ಚಿಕ್ಕ ಸೊಸೆಯೆಂದಳು: “ ಭಾವನವರು ಹೆಂಗುಸರ ಮೈಗೆ ಕೈ ಹಚ್ಚುವರೆ? ನಿನಗೇನು ಕನಸು ಬಿದ್ದಿದೆಯೇ ಗವಳಗಿತ್ತಿ? ”

ಅವಳು ತನ್ನ ಮೈಮೇಲಿನ ಗಾಯ-ಮಣ್ಣು ತೋರಿಸುತ್ತ ದೇವರಾಣಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಾ ಹೇಳಿದುದು ನಿಜವೆಂದಳು.

ಇಂಜಕ್ಕನ್ನಿನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಗೋಡೆ ಕಟ್ಟುವುದು ನಿಂತು ಹೋಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಂಗಳದೊಳಗಿನ ತಗ್ಗುಗಳು ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದವು, ಮುಚ್ಚಿರಲಿಲ್ಲ.

ಗುರುಚರಣ ಹೊಡೆದುದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲೊಂದರಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಅವಳಿಗೆ ಗಾಯವಾಗಿತ್ತು.

“ ನನ್ನ ಸಂಗಡ ನಡೆ, ವ್ಯಾಜ್ಯ ಹೂಡು. ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಹರಿಚರಣ.

“ ಎಂಥ ಅಸಂಭವದ ಮಾತಾಡುತ್ತೀರಿ ನೀವು! ಭಾವನವರು ಹೆಂಗುಸರ ಮೈಗೆ ಕೈ ಹಚ್ಚುವರೆ? ಅದೆಲ್ಲಾ ಸುಳ್ಳು! ” ಎಂದಳು ಅವನ ಹೆಂಡತಿ.

ವಾರಸ ಎನೊಂದೂ ಮಾತನಾಡದೆ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ.

ಹರಿಚರಣ ಹೇಳಿದ: “ ಸುಳ್ಳಾದರೆ ಸೋತಾಳು. ಆದರೆ ಅಣ್ಣನ ಬಾಯಿಂದ ಸುಳ್ಳು ಹೊರಡಲಾರದು. ನಿಜವಿದ್ದರೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುವುದು. ”

ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಸುಬುದ್ಧಿ ಉಂಟಾಯಿತು. “ ಹಾಗಾದರೆ ಸರಿ. ನೊಕದ್ದವೆ ಹೂಡಿಸಿರಿ. ಚೆಲೋ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುವುದು ” ಎಂದಳು.

ಆದುದೂ ಹಾಗೆಯೇ-- ಅಣ್ಣನ ಬಾಯಿಂದ ಸುಳ್ಳು ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಹತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ದಂಡವಾಯಿತು.

ಈಗ ಶುಭಚಂಡಿಯ ಪೂಜೆಯೇನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮರುದಿನ ಕೆಲ ಹುಡುಗರು ಗುರುಚರಣನ ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆ ಕೂಗಾಡುತ್ತ ಒದರಾಡುತ್ತ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಗವಳಿಗಿತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಡೆದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಹಾಡೂ ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು.

೬

ರಾತ್ರಿ ಸುಮಾರು ಎಂಟಾಗಿದ್ದಿತು. ಹರಿಚರಣನ ಬೈರಕ್ಕು ಸೇರಿತ್ತು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಊರಿನ ಆಧಾರಸ್ತಂಭಗಳು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕೂಡುತ್ತಿದ್ದವು.— ಒಬ್ಬ ಒಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯದ ಸುದ್ದಿ ತಂದ. ‘ ಕನ್ಯಾರ ಹುಡುಗರು ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ಪೂಜೆಗೆ ಕಲಕತ್ತೆಯಿಂದ ನಾಚಿನವರನ್ನು ಕರೆಸಿದ್ದಾರೆ; ಅವರ ನಾಚಿನ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಗುರುಚರಣ ಕೂತಿದ್ದಾನೆ. ’

ಹರಿಚರಣ ಬಿದ್ದು ಬಿದ್ದು ನಕ್ಕು, “ ಹುಚ್ಚಿಲ್ಲಿಯೋ ಇವ ! ಕೇಳಿವನನ ಮಾತು ! ಅಣ್ಣ ನಾಚಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾನಂತೆ ! ಯಾವ ಗಡಂಗದಿಂದ ಬಂದೆಯೋ ಅವಿನಾಶ ? ” ಎಂದ.

“ ಕಣ್ಣುಟ್ಟು ನೋಡಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ ” ಎಂದು ಅವಿನಾಶ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡಿ ಹೇಳಿದ.

ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯ ಓಡಿದ— ದಿಟವಾದ ಸುದ್ದಿ ತರಲಿಕ್ಕೆ. ಹತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದು ಹೇಳಿದ: “ ಹೌದು, ಖಂಡಿತ ಸತ್ಯ. ಬರೀ ನಾಚು ನೋಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಅವರಿಗೆ ಮೆಚ್ಚು ಕೊಟ್ಟುದನ್ನೂ ನಾಕಂಡೆ. ”

ತೀರಿತು, ಒಬ್ಬನೆಂದ— “ ಒಂದಿನ ಹೀಗಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿದವ್ದೇ ಇತ್ತು. ” ಯಾರೋ ಎಂದರು— “ ತಪ್ಪಿಲ್ಲದೇ ಹೆಂಗುಸಿನ ಮೇಲೆ ಕೈ ಮಾಡಿದಾಗಲೇ ನಮಗನಿಸಿತ್ತು ! ” ಮಗನ ದರೋಡೆಯ ವಿಷಯವೆತ್ತಿ ಒಬ್ಬ ಹೇಳಿದ: “ ಅವನಿಂದ ತಂದೆಯ ಶೀಲವನ್ನು ಅನುಮಾನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ! ” ಇಂತಹವೇ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಡಿದುದಾಯಿತು.

ಆವೊತ್ತು ಮಾತನಾಡದಿದ್ದವನೆಂದರೆ ಹರಿಚರಣನೊಬ್ಬನೇ. ಅವನು ಅನ್ಯಮನಸ್ಸನಂತೆ ತೆಪ್ಪಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ಏಕೋ ಏನೋ ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ವಿಷಯಗಳು ನೆನಪಾದವು— ಇವನೇ ನನ್ನ ಅಣ್ಣನೇ ? ಇವನೇ ಗುರುಚರಣ ಮಜುಮದಾರನೇ ?

೭

ಎರಡೆರಡೂವರೆ ಗಂಟೆ ರಾತ್ರಿಯಾದರೂ ನಾಚು ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾಪೂಜೆ ಬೇಗನೆಯೇ ಮುಗಿದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಉತ್ತರ ಪೂಜೆ ಮಾತ್ರ ಇನ್ನೂ ನಡೆದಿತ್ತು: ಭಕ್ತರು ಹೆಂಡಕೂಡಿದು, ಕಂಠ ತಿಂದು, ರಂಡೆಯರನ್ನು ಕುಣಿಸಿ ದಕ್ಷಯಜ್ಞದಂತೆ ನೆರವೇರಿ

ಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಬಹಳ ಜನ ಮೈಮೇಲಿನೆಚ್ಚು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು; ಅವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ನಗುತ್ತಲಿದ್ದ ಗುರುಚರಣ.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯಾವನೋ ದುಪ್ಪಟಿಯಿಂದ ಮೋರೆ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ಅವನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೈಯಿಟ್ಟ. ಅವನು ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು “ಯಾರು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದ.

“ನಾ ಪಾರಸ. ದೊಡ್ಡಪ್ಪಾ, ಮನೆಗೆ ನಡೆಯಿರಿ.”

“ಮನೆಗೆ? ನಡೆ.”

ಉತ್ತಮ ಮಂಡಪದ ಬೆಳಕೊಂದಿಷ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬೀದಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ತಲುಪಿದ ಬಳಿಕ ಪಾರಸ ನೆಟ್ಟ ದಿಟ್ಟಿಯಿಂದ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನ ಮೋರೆ ನೋಡತೊಡಗಿದ. ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಜ್ಯೋತಿಯಿಲ್ಲ; ಮುಖದಲ್ಲಿ ಆ ತೇಜವಿಲ್ಲ; ದೆವ್ವ ಬಡಿದುಕೊಂಡಂತೆ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಮನುಷ್ಯ! ಇಷ್ಟು ದಿನವಿಲ್ಲದ ಕಣ್ಣೀರು ಈಗವನ ಕಣ್ಣಿಂದ ಹರಿಯತೊಡಗಿತು. ಜನರೆದುರು ಲಜ್ಜಿತ ಗೊಳಿಸುವಂತಹ ವಸ್ತುವಾವುದೂ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿಲ್ಲ, ಈ ಅರ್ಥ ಸಚೇತನ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅದು ಹೊರಟುಹೋಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಇಂದು ಕಂಡವು. ಅವನೆಂದ “ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನೀವು ಬಹಳ ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಿರಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪಾ; ಹೋಗುವಿರಾ?”

ಗುರುಚರಣ ಕಂಗಾಲನಂತೆ ನುಡಿದ: “ಹೋಗುತ್ತೇನೆ ಪಾರಸ, ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಯಾರು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು ನನ್ನನ್ನು?”

“ನಾ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವೆ, ದೊಡ್ಡಪ್ಪಾ.”

“ಹಾಗಾದರೆ ನಡೆ, ಮನೆಗೊಂದಿಷ್ಟು ಹೋಗಿ ಸಾಮಾನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರುವ.”

“ ಬೇಡ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಇನ್ನು ಆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಬೇಡ. ಅಲ್ಲಿಯ ದೇನೂ ಬೇಡ ನಮಗಿನ್ನು. ”

ಗುರುಚರಣನಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಎಚ್ಚರು ಹುಟ್ಟಿತೇನೋ. ಕ್ಷಣ ನೀರವ ವಾಗಿದ್ದು ಕೇಳಿದ: “ ಏನೂ ಬೇಡವೆ? ಆ ಮನೆಯದು ನಮಗಿನ್ನು ಏನೂ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವೆ ? ”

ಪಾರಸ ಕಣ್ಣೊರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೇಳಿದ: “ ಉಂಹೂ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ, ಏನೂ ಬೇಡ. ಅವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರು ಬೇರೆ ಬಹಳ ಜನ ಇದ್ದಾರೆ ಅಲ್ಲಿ ಸಡೆಯಿರಿ. ”

“ ನಡೆ. ”

ಗುರುಚರಣ ಪಾರಸನ ಕೈ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ. ಜನಶೂನ್ಯ ಅಂಧ ಕಾರಮಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ನಿಲ್ಲಾಣದ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದರಿಬ್ಬರೂ.

ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ

ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಡೊರೆಯುವ ಉತ್ತಮ ಪುಸ್ತಕಗಳು.

ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರದ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಪ್ರೇಮಕಲಾ (೪ನೇ ಆ.)	೧-೮-೦
ಪೌರುಷ	೧-೮-೦
ರತಿರಹಸ್ಯ (೨ನೇ ಆ.)	೧-೮-೦
ಕಾಮದಗುಟ್ಟು	೧-೮-೦
ಭ್ರಾಂತಿ ಮತ್ತು ಲೈಂಗಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ	೧-೮-೦
ಸ್ವರತಿ (೨ನೇ ಆ.)	೧-೮-೦
ಗರ್ಭನಿರೋಧ	೧-೮-೦
ಡಾಂಪತ್ಯದರ್ಶನ	೧-೮-೦
ಕಾಮಕುಂಜ	೧-೮-೦
ವಿಕ್ಯತಕಾಮ	೧-೮-೦
ಅನಂಗರಂಗ	೧-೮-೦
ವಾತ್ಸಾಯನ ಕಾಮಸೂತ್ರ	೩-೦-೦
ಸಂತಾನನಿರೋಧ	೧-೦-೦
ಅವಿನಾಹಿತರ ಸಮಸ್ಯೆ	೧-೦-೦
ಶರತ್ ಸಾಹಿತ್ಯ	
ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿ	೧-೮-೦
ಪರಿಣೇತಾ	೦-೧-೨-೦
ಪ್ರೇಮಪಥ	೦-೩-೦
ಸುಬೇಶ	೦-೩-೦
ಹೇಮಾಂಗಿನಿ	೦-೩-೦
ಅಭಾಗಿನಿಯ ಸ್ವರ್ಗಾರೋಹಣ	೦-೧-೬
ಮಂಗಳ ಸೂತ್ರ	೦-೨-೦
ವೈಕುಂಠನ ಮೃತ್ಯುಪತ್ರ	೧-೮-೦
ಸರಸ ಸಾಹಿತ್ಯ	
ಹೊಂಬಿಸಿಲು (ಶಾಮಲಾದೇವಿ)	೧-೮-೦
ಬೆಳಕಿನ ಕತ್ತಲೆ (ಮಲ್ಲಾರಿ)	೦-೧-೨-೦

ಸಾಲುದೀಪ (ಜೋಶಿ)	೧-೮-೦
ಮಾವಿನತೋಪು (ಕಾದಂಬರಿ)	೦-೧-೦-೦
ಮನೆಯ ಸುಖಶಾಂತಿ	೦-೧-೨-೦
ಪ್ರತಿಬಿಂಬ (೭ ಕತೆಗಳು)	೦-೬-೦
ತೂರಯಾ (ಪ್ರೇಮಚಂದ)	೦-೫-೦
ಘಾಟೀಮುದುಕ (ದೇವುಡು)	೧-೮-೦
ಕೆಲವು ನಿಶ್ಚಿತಗಳು	೦-೧-೨-೦
ಅನ್ನ ಪೂರ್ಣಾಮಂದಿರ	೨-೦-೦

ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಮಲ್ಲಿಗೆ ದಂಡೆ	೧-೮-೦
ಜೀವನ ಸಂಗೀತ	೦-೧-೦-೦
ಗರತಿಯ ಹಾಡು	೧-೦-೦
ಮಾನಾಮಿ ಚೌಪದಿ	೦-೩-೦

ಬಾಲನಾಜ್ಞೆಯ

ಓತೀಕಾಟಿನ ತಂಗಿ	೦-೩-೦
ನರಿಗಳ ತಂತ್ರ	೦-೩-೦
ಚಂದಪ್ಪ	೦-೩-೦
ಜಾಣಗುಬ್ಬಿ	೦-೩-೦
ಮಡ್ಡಮ್ಮನ ಸಂಸಾರ	೦-೩-೦
ರೆಕ್ಕೇನಕ್ರಪ್ಪ	೦-೩-೦
ಗೆಳೆಯ	೦-೩-೦
ತಿರುವು ಮುರುವು	೦-೩-೦
ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ	೦-೫-೦
ಕಿಟ್ ಕಿಟ್ ಕಿಟ್ಟು	೦-೩-೦
ಹಾಡೋರಾಜ	೦-೧-೦

ಸಾಮುದ್ರಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರ

ಕೈಗನ್ನಡಿ (೬೦ ಚಿತ್ರ)	೧-೮-೦
---------------------	-------

